

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ПРАВО

**Практикум
для студентів усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2017**

УДК 340(075)

П68

Укладачі: В. В. Сергієнко
Н. М. Силенко
О. П. Суц
О. М. Коршакова
А. С. Пешкова
Н. М. Капустян
Т. С. Денисюк
І. К. Перепелиця
А. А. Чаговець

Затверджено на засіданні кафедри правового регулювання економіки.
Протокол № 1 від 25.08.2016 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Право : практикум для студентів усіх спеціальностей першого
П68 (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. В. В. Сергієнко,
Н. М. Силенко, О. П. Суц та ін. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця,
2017. – 145 с.

Подано збірник завдань із навчальної дисципліни та його зміст за модулями й темами. Уміщено зміст ситуаційних завдань за темами практичних занять, матеріали для закріплення знань, методичні рекомендації щодо вирішення цих завдань, професійні компетентності, якими повинен володіти студент після вивчення дисципліни.

Рекомендовано для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня.

УДК 340(075)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2017

Вступ

Глибокі зміни в соціально-економічній сфері, що відбуваються у нашій країні останнім часом, безпосередньо впливають на освітню галузь, потребуючи підготовки висококваліфікованих фахівців народного господарства з поглибленим знанням права. Основи юридичних знань закладають у загальноосвітніх та спеціалізованих школах, гімназіях, ліцеях, учні яких засвоюють ази юридичної науки, здобувають початкові відомості про специфіку правового регулювання суспільних відносин, знайомляться з особливостями галузевого законодавства. У подальшому здобуття знань, набуття правової грамотності та вмінь здійснюють у вищих навчальних закладах, що дає можливість отримати народному господарству України фахівця з поглибленим знанням права.

Усі заплановані у практикумі теми, питання практичних занять вивчають на основі чинного українського законодавства.

Навчальна дисципліна "Право" є базовою навчальною дисципліною, яку вивчають, згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня "бакалавр" для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня.

Мета цієї навчальної дисципліни – дати систематизовані наукові знання з основ теорії держави та права й інших галузей права і на цій основі забезпечити формування елементів правової культури, правових орієнтирів та правомірної поведінки студентів у суспільстві. Практикум допоможе досягнути та належно зрозуміти основні наукові категорії й поняття держави та права, інші явища державно-правової дійсності, усвідомлення та знання яких сьогодні вкрай потрібні не лише майбутнім юристам, а й кожній освіченій людині, яка, відповідно до Конституції України, повинна знати як реалізувати свої права й обов'язки.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є складний комплекс суспільних відносин, що виникають у процесі діяльності суб'єктів права в різноманітних сферах життя.

Предметом навчальної дисципліни "Право" є вивчення державно-правової дійсності, а саме: закономірностей права, нормативно-юридичного змісту правової норми, юридичної техніки, засобів і прийомів правової роботи тощо.

Вивчення навчальної дисципліни "Право" передбачає виконання таких **завдань**:

по-перше, засвоєння специфічної фахової термінології, формування професійно грамотної юридичної мови як важливого компонента правової культури майбутнього фахівця, що дозволить на більш високому рівні в подальшому вивчати інші юридичні науки;

по-друге, розвиток логічного мислення, уміння аргументувати власну позицію, розвиток творчих здібностей студентів;

по-третє, вироблення елементарних навичок у дослідницькій діяльності, у край важливих для самовдосконалення та навчання у вузі;

по-четверте, надає можливість уявити основні положення галузевого законодавства що спрямовані на врегулювання особистих прав та обов'язків людини-громадянина;

по-п'яте, формування професійних та особистісних компетентностей студентів шляхом науково-теоретичної підготовки з основ права.

У результаті вивчення цієї навчальної дисципліни студенти повинні:

знати основні принципи та джерела права, чинні норми Конституції України та законодавство України, а також визначати межі дії нормативних актів у часі, у просторі та за колом осіб;

ознайомитися з перспективами та основними напрямками розвитку законодавства України та зарубіжних країн;

уміти правильно тлумачити та застосовувати норми права у процесі роботи за спеціальністю, аргументувати власну точку зору та прийняті рішення з конкретних питань регулювання правовідносин, давати їм правову оцінку.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу цієї дисципліни є самостійна робота студентів із юридичною літературою та нормативними актами.

Змістовий модуль 1

Основи теорії держави та права

Тема 1. Основи теорії держави

1. Основні теорії походження держави і права.
2. Поняття, ознаки та функції держави.
3. Класифікація держав за їхньою ознакою.
4. Державний механізм та державний апарат.

Література: основна [3;4; 8; 9]; додаткова [50].

Завдання 1.1

У межах якої теорії походження держави висловлено цю тезу:

а) "Держава – результат природного розростання родини, державна влада похідна від влади батька щодо членів сім'ї"

_____ ;

б) "Держава – результат біологічної еволюції, особливий біологічний організм" _____ ;

в) "Найдавніші держави виникли в зонах зрошеного землеробства, отже, вони виникли як сила, здатна забезпечити будівництво та утримання зрошувальних систем"

_____ ;

г) "Держава – результат розколу суспільства на групи із протилежними економічними інтересами"

_____ ;

д) "Держава виникла в результаті прагнення людей жити в організованому суспільстві, унаслідок психологічної потреби владарювати та підкорятися" _____ ;

е) "Держава – продукт божественного промислу"

_____ ;

є) "Держава є результатом насильства вузької групи осіб щодо решти населення" _____ ;

ж) "Власні держави здатні створювати не всі народи, а лише вищі раси; раси рабів отримують державу ззовні"

_____ ;

з) "Держава є результатом свідомої діяльності людей – особливої угоди, унаслідок якої населення відмовляється від частини своїх прав і передає їх державі в обмін на забезпечення своєї безпеки"

Завдання 1.2

Поміркуйте, яка із теорій походження держави стала ідеологічним прапором Великої Французької буржуазної революції 1789 р.? Яка ідея дозволила зробити "революційні" висновки?

Завдання 1.3

Знайдіть і виправте помилки:

Франція – федеративна держава. Її суб'єктами є Гасконь, Нормандія, Прованс та ін. Франція є парламентською республікою, для якої характерні: 1) верховенство влади парламенту; 2) уряд формує лідер партії, що перемогла на парламентських виборах; 3) члени уряду відповідальні перед президентом. Парламент Франції – вищий орган законодавчої влади – складається із двох палат: Національних зборів і сенату. Крім того, Франція входить до так званої Британської Співдружності Націй.

Завдання 1.4

У державі Н. головою є президент, якого обирають всенародним голосуванням. Виконавча влада належить уряду на чолі із прем'єр-міністром. Президент є верховним головнокомандувачем, має право відправити уряд у відставку та розпустити парламент.

Яка форма правління в цій державі?

Завдання 1.5

Наведіть поняття, яке відповідає визначенню:

а) _____ – основні напрями діяльності держави, через які реалізують її сутність;

б) _____ – ядро державного механізму, сукупність державних органів;

в) _____ – структурний елемент механізму держави, який здійснює від її імені певні державні функції, наділений державно-владними повноваженнями, правом розпоряджатися певною частиною державного бюджету.

Завдання 1.6

Ваш однокурсник Сергій пояснює походження держави природним ходом суспільного розвитку, закономірним поєднанням людських спільнот від сім'ї до більш значних структур (сім'я – рід – плем'я – держава). Однокурсниця Катерина вважає, що держава виникла тому, що людська психіка має особливі властивості – потребу підкорятися волі сильнішого, розумнішого. До того ж у людей існує психологічна потреба жити в організованому суспільстві.

Що можна сказати про погляди Сергія і Катерини? Яка ваша власна точка зору на походження держави?

Завдання 1.7

Визначте, форму держав:

а) кожні п'ять років у країні проводять вибори парламенту – народних зборів. Після чергових виборів народні збори формує уряд на чолі з прем'єр-міністром. Державу розподілено на області, якими управляють голови адміністрацій, яких призначає уряд держави;

б) влада у країні в руках генерала, який очолив державу в результаті заколоту. Дію конституції припинено. Крім центральної провінції, до складу держави входять три землі, захоплені в результаті військової операції. Є обраний парламент, але його влада дуже обмежена.

Завдання 1.8

Заповніть таблицю:

Теорія походження держави	Аргументи "за"	Аргументи "проти"	Приклади
Теологічна			
Патріархальна			
Договірна			
Психологічна			
Космічна			
Іррегаційна			
Насилля			

Завдання 1.9

Між студентами Власовим В. і Петровим С. виникла суперечка щодо того, чим відрізняється держава від країни. В. Власов стверджував,

що держава – це географічне утворення, як і країна. С. Петров доводив, що держава відрізняється від країни та є організацією політичної влади.

Хто зі студентів має рацію?

Завдання 1.10

Розташуйте держави за формою правління: Україна, Монако, Мексика, США, Кувейт, Швеція, Австралія, Японія, Іспанія, Велика Британія, Бутан.

Форми правління	Держави
Президентська республіка	
Парламентська республіка	
Змішана республіка	
Дуалістична монархія	
Абсолютна монархія	

Завдання 1.11

Знайдіть і виправте помилки. Позначте ознаки, властиві тому або іншому політичному режиму, такими знаками: Д – демократичному; А – авторитарному; Т – тоталітарному.

Демократичний	Авторитарний	Тоталітарний
1. Проголошення й гарантованість прав і свобод людини та громадянина. 2. Система всеохопних масових громадських організацій, які дозволяють державі встановити тотальний контроль над суспільством. 3. Мілітаризація суспільного життя. 4. Правовий характер діяльності державних органів. 5. Політична багатоманітність суспільного життя. 6. Захищеність особистості від свавілля і беззаконня. 7. Демократичні методи владарювання	1. Насильницьке встановлення однопартійної системи. 2. Злиття державного і партійного апарату. 3. Ліквідація принципу розподілу влади. 4. Слабка політична опозиція. 5. Культ національного вождя. 6. Авторитарний спосіб мислення. 7. Верховенство держави над правом.	1. Майже повна відсутність недемократичних політичних відносин. 2. Певне припущення економічного й політичного плюралізму, до тих пір, поки він не суперечить панівному режиму. 3. Жорсткий контроль держави над різними формами безпосередньої демократії (референдуми, вибори). 4. Одержавлення громадських організацій. 5. Масові репресії. 6. Знищення опозиції всередині самої правлячої партії. 7. Відсутність демократичних прав і свобод. 8. Уніфікація суспільного життя

Тема 2. Загальне поняття права

1. Основні значення терміна "право".
2. Право в загальносоціальному розумінні.
3. Право як об'єктивна категорія, його поняття та співвідношення з іншими основними видами соціальних норм.
4. Основні ознаки, властивості, характерні риси права.
5. Зв'язок права та держави.
6. Суб'єктивне право та його співвідношення із правом в об'єктивному розумінні.

Література: основна [2 – 4;8; 9]; додаткова [50].

Завдання 2.1

Наведіть поняття, яке відповідає визначенню:

1. Система соціальних норм, прийнятих у певної етнічної групи – це _____ .
2. Система соціальних норм, що регулюють поведінку людей в межах одного підприємства – це _____ .
3. Система соціальних норм, що регулюють поведінку людей, відповідно до уявлень про добро і зло, справедливе і несправедливе _____ .
4. Система соціальних норм, установлених у межах певного релігійного культу, що регулює поведінку вірян – це _____ .

Завдання 2.2

Позначте цифрами: 1 – ознаки моралі, 2 – ознаки права.

№ п/п	Правила поведінки	Ознаки
1	Звід неписаних правил у формі повчань і притч	
2	Охорона інтересів особи й держави	
3	Виконання норм різними примусовими заходами	
4	Наявність ідеалу людської поведінки, до якого має прагнути кожна людина	
5	Формулювання вимог в абстрактній формі	
6	Висування вимог не тільки до вчинків, але й до думок і почуттів	
7	Визнання формальної рівності між людьми	
8	Формулювання норм державними органами	
9	Забезпечення виконання норм за допомогою тиску громадської думки	
10	Регулювання вчинків і дій людей без втручання у сферу думок і почуттів	

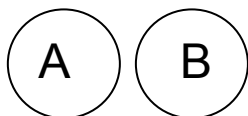
Завдання 2.3

Під час вивчення системи українського права студентам було запропоновано навести як приклад інститут права. Студенти запропонували такі інститути: держави та права; права власності; громадянства; економіки та права; конституційні права й обов'язки; дисциплінарної відповідальності; авторського права; господарського права.

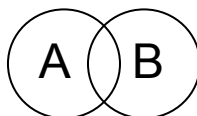
Яка ваша думка із цього питання?

Завдання 2.4

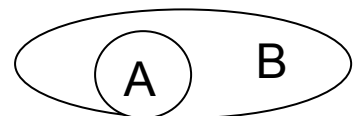
Визначте тип співвідношення понять "право" та "закон". Обґрунтуйте свою відповідь.

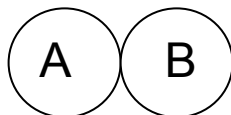
Тип № 1

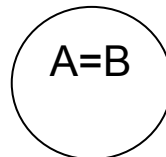
Тип № 2

Тип № 3

Тип № 4

Тип № 5

Завдання 2.5

Розподіліть за групами (релігійні, моральні, правові) соціальні норми:

- правило, яке забороняє поширювати відомості, що становлять комерційну таємницю;
- правило, яке забороняє оприлюднювати чужі секрети;
- правило, яке наказує поститися два рази на тиждень;
- правило, що пропонує зареєструвати угоду з нерухомістю;
- правило, яке забороняє вбивати інших людей;
- правило, яке забороняє в Індії вбивати корову;
- правило, яке наказує чоловікові захищати жінку;
- правило про заборону розпивати спиртні напої у громадських місцях;
- правило, що засуджує пияцтво.

Завдання 2.6

У цивільному праві є аксіома, за якою боржника, що не виконав вчасно своє зобов'язання, вважають винним до тих пір, доки він не доведе протилежного.

Як називають таке твердження? Яке твердження є протилежним йому?

Тема 3. Норми права

1. Поняття та основні ознаки норми права.
2. Структура правової норми.
3. Класифікація норм права та їхніх елементів.

Література: основна [2 – 4; 8; 9]; додаткова [50].

Завдання 3.1

Здійсніть комплексний аналіз правової норми, визначте елементи структури правової норми:

а) "стаття 115. Кримінального кодексу України: Умисне вбивство:

1. Вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, карається позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років";

б) "стаття 11. Кримінального кодексу України: Поняття злочину:

1. Злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

2. Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через мало-значність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі".

Завдання 3.2

Охарактеризуйте зміст найважливіших принципів правотворчості:

а) унітаризм виражається в тому, що _____;

б) гуманізм виражається в тому, що _____;

в) демократизм виражається в тому, що _____;

г) професіоналізм виражається в тому, що _____;

д) системність виражається в тому, що _____.

Завдання 3.3

У комерційного банку було розміщено оголошення "Увага! Паління на території банку заборонено – штраф 50 грн."

Охарактеризуйте це оголошення. Чи можна його вважати нормативним актом? За яких умов воно буде таким? На кого поширюється це оголошення?

Завдання 3.4

Чи погоджуєтеся ви із твердженням: "Де немає законів, немає і злочинів"? Наведіть докази підтверджувальні та суперечні.

Тема 4. Джерела права

1. Поняття джерела права.
2. Система джерел (форм) права.
3. Нормативні акти як джерела права та їхня система.
4. Межі дії нормативних актів.
5. Систематизація законодавства.

Література: основна [2 – 4; 8; 9]; додаткова [50].

Завдання 4.1

Визначте, до якого виду джерела права належить те чи те твердження:

а) ст. 229. Якщо будівельник побудує людині будинок і зробить свою роботу не якісно, так що побудований їм будинок обвалиться та заподіє смерть господаря будинку, (то) цього будівельника мають убити;

ст. 230. Якщо він заподіє смерть синові господаря будинку, він повинен віддати господарю будинку раба за раба;

б) Хамер проти Сайдвея, штат Нью-Йорк, 1981 рік.

Луїза Хамер – правонаступниця Вільяма Сторі (позивачка) пред'явила позов до Сайдвея, виконавця заповіту покійного Вільяма Сторі (відповідача) про відшкодування збитків, заподіяних порушенням договору. Ухвалено рішення на користь Хамер; Сайдвей подав апеляційну скаргу. Рішення залишилося чинним.

в) ст. 8:

1. Держави-учасниці можуть здійснювати свою діяльність із дослідження та використання Місяця в будь-якому місці його поверхні або надр за умови дотримання положень цієї Угоди.

2. Із цією метою держави-учасниці можуть, зокрема:

а) здійснювати посадку своїх космічних об'єктів на Місяць і їхній запуск із Місяця;

б) розміщувати свій персонал, космічні апарати, обладнання, установки, станції та споруди в будь-якому місці поверхні Місяця або його надр;

г) Людина, її права і свободи є найвищою цінністю. Визнання, дотримання й захист прав і свобод людини та громадянина – обов'язок держави.

Завдання 4.2

Розглядаючи справу про захист права громадян на місцеве самоврядування, суддя Київського районного суду дійшов висновку про суперечність між Конституцією України та Європейською хартією місцевого самоврядування, яку Україна підписала і ратифікувала.

Як ви думаєте, який акт – Конституція України чи Європейська хартія місцевого самоврядування – має вищу юридичну силу?

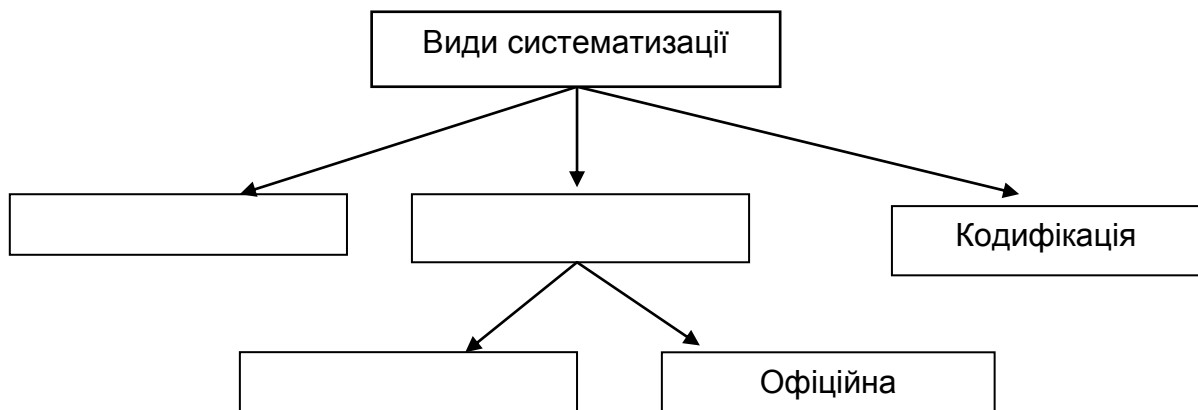
Завдання 4.3

Заповніть порівняльну таблицю:

Ознаки	Англо-саксонська система	Романо-германська система	Система традиційного права
Основне джерело права			
Структура права			
Особливості норм права			
Характер законодавства			

Завдання 4.4

Заповніть схему:

Завдання 4.5

Розташуйте підзаконні акти в порядку зменшення їхньої юридичної сили:

- а) указ Президента України;
- б) наказ міністра юстиції;
- в) постанова Уряду;
- г) рішення міської ради;

- д) постанова мера міста;
- е) наказ ректора університету.

Завдання 4.6

Визначте правову систему країн:

Японія, Малайзія, Канада, Росія, Кувейт, Бразилія, Австрія, Швейцарія, Сінгапур, Швеція, Сомалі, Бельгія, Угорщина, Італія, Австралія, Португалія, Кувейт, Велика Британія, Індія, США, Аргентина, Ірландія, Нігерія.

Тема 5. Система права

1. Поняття системи права.
2. Поняття галузі права.
3. Основні складові елементи права і загальна характеристика їхнього змісту та джерел.
4. Система права та система законодавства.

Література: основна [2 – 4; 8; 9]; додаткова [50].

Завдання 5.1

Визначте до яких галузей права належать ці інститути:

Охорона праці; зобов'язальне право; спадкування; авторське право; адміністративне стягнення; провадження в касаційному порядку.

Завдання 5.2

У теорії права прийнято виокремлювати 5 основних галузей: цивільне, адміністративне, конституційне (державне), трудове кримінальне право. На вашу думку, чи є слушним таке твердження. Які галузі права можна зарахувати до основних?

Тема 6. Реалізація права

1. Поняття, форми та способи реалізації норм права.
2. Взаємозв'язок норми права та правовідносини.
3. Поняття та структура (елементи) правовідносин.
4. Юридичні факти.
5. Застосування права як форма його реалізації.

6. Тлумачення норм права.

Література: основна [2 – 4; 8, 9]; додаткова [50].

Завдання 6.1

На які види юридичних норм за характером поведінки розподіляють наведені дії громадян:

- а) плата за проїзд в автобусі;
- б) отримання стипендії студентами;
- в) жорстоке поводження із тваринами;
- г) подача позову до суду потерпілою особою;
- д) зловживання владою посадовою особою;
- е) купівля в магазині продуктів харчування?

Завдання 6.2

До яких видів юридичних фактів за вольовою ознакою належать та на які види з точки зору закону підрозподіляють зазначені дії:

- а) проїзд водія на червоний сигнал світлофора;
- б) хуліганську поведінку фанатів у метро;
- в) затоплення під час весняної повені житлових будинків у селі;
- г) пожежа від удару блискавки;
- д) жорстоке поводження із тваринами;
- е) вступ абітурієнта до вищого навчального закладу?

Завдання 6.3

Мама Наталки, йдучи на роботу, залишила дочці гроші та попросила купити хліба. Прийшовши додому пізно ввечері, мама виявила, що хліба немає. Наталка пояснила, що весь день робила уроки.

Яке порушення вчинила Наталка? Чи можна вважати її поведінку винною?

Завдання 6.4

Знайдіть у розповіді Олега юридичні факти. Назвіть правові наслідки, які настали або можуть настати.

Олег запізнився на перший урок і, виправдовуючись, розповів, що вчора відзначали день народження його та діда. Олегу виповнилося 16 років, а дідові – 60. Увечері зібралися друзі й родичі, вітали іменинників. За столом говорили про те, що дідові настав час оформляти пенсію,

а Олегу – отримувати паспорт. Розійшлися пізно, тому Олег проспав. Він дуже поспішав до школи, вирішив скоротити шлях і перейшов дорогу в недозволеному місці, його зупинив поліцейський і зробив попередження. Біля воріт школи Олег знайшов кимось загублену теку, а в ній – документи. Тому він побіг у відділення поліції, що знаходиться в сусідньому будинку, і віддав теку черговому: адже хтось її шукає.

– Ось тому, Катерина Миколаївна, я й запізнився. Вибачте мені, – закінчив свою розповідь Олег.

Завдання 6.5

Зазначте, які з перелічених далі суспільних відносин є правовідносинами:

- а) купівля хліба в пекарні;
- б) замовлення квитка на літак;
- в) привітання колеги з отриманням премії;
- г) вручення букета квітів подрузі на день її народження;
- д) дарування родичу телефона;
- е) користування електробритвою;
- є) позика грошей у приятеля;
- ж) прогулянка парком.

Завдання 6.6

Визначте, які з перелічених юридичних фактів є подіями, а які – діями:

- а) поява у публічному місці в нетверезому стані;
- б) пошкодження будівлі фірми в результаті урагану;
- в) оренда приміщення для нового офісу компанії;
- г) смерть людини, яка взяла в борг велику суму грошей;
- д) обвал купленого в кредит будинку під час землетрусу;
- е) купівля т квартири у кредит.

Завдання 6.7

Укажіть, до яких видів правовідносин (кримінального, цивільного, трудового або ін.) належать наведені далі ситуації:

- а) Анатолій подав заяву про прийняття на роботу;
- б) Петро купив квиток на автобус;
- в) суд виніс ухвалу про призначення експертизи в цивільній справі;
- г) Ірина перейшла вулицю в недозволеному місці;
- д) Сергій скоїв крадіжку цигарок з торговельної ятки;

е) суд пішов у дорадчу кімнату для ухвалення вироку у кримінальній справі;

є) батьки подарували сину до дня народження велосипед;

ж) Олег подав заяву у відділення міліції про втрату паспорта;

з) матір Світлани подала заяву про надання їй чергової відпустки;

и) слідчий висунув Олегу звинувачення у скоєнні крадіжки та допитав його;

і) батько Ігоря став свідком учиненого злочину, про що він свідчив слідчому;

ї) наша однокласниця Наталка переїздить – із наступного року вона буде вчитися в іншій школі, тому що її батьки обміняли квартиру.

Завдання 6.8

З'єднайте прямокутники за формою реалізації норми права:

використання	зобов'язальні норми права	заборона
виконання	заборонні норми права	права
дотримання	уповноважувальні норми права	обов'язки

Завдання 6.9

Визначте форму реалізації норми права:

Приклади правовідношення	Форми реалізації
а) страхування відповідальності власниками транспортних засобів	
б) підписання керівником наказу про звільнення працівника з підприємства	
в) участь у виборах Президента України	
г) проїзд на зелений сигнал світлофора	
д) складання протоколу про адміністративне правопорушення співробітником органів внутрішніх справ	

Завдання 6.10

Знайдіть та выпишіть у зошит із Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Цивільного кодексу України по три статті, що містять оцінні поняття.

Поясніть їхню сутність і роль у регулюванні конкретних кримінальних, цивільних і кримінально-процесуальних відносин.

Тема 7. Поняття законності та правопорядку. Правопорушення і юридична відповідальність

1. Поняття законності, правопорядку, суспільного порядку та дисципліни.
2. Правова культура.
3. Правомірна поведінка та правопорушення.
4. Юридична відповідальність.

Література: основна [2 – 4; 8; 9]; додаткова [20; 50].

Завдання 7.1

Уставте пропущене слово у твердженнях:

- а) не може бути суб'єктом правопорушення особа, визнана у встановленому законом порядку _____ ;
- б) негативне психічне ставлення суб'єкта до вчинюваного протиправного діяння називають _____ ;
- в) суб'єктом злочину може бути тільки _____ особа;
- г) сукупність зовнішніх ознак діяння, які характеризують його як правопорушення, називають _____ ;
- д) особу, яка порушила порядок державного управління, закріпленій у відповідних правилах (Правилах дорожнього руху, Правилах протипожежної безпеки, Правилах перевезення пасажирів тощо), притягують до _____ відповідальності.

Завдання 7.2

Охарактеризуйте елементи складу правопорушення:

- а) Водій Клімов П., 18 травня 2017 р., прямуючи з Харкова до Полтави, значно перевищив швидкість, установлену для цієї ділянки дороги;
- б) громадянин Новіков К., 24 років, посварившись зі своїм приятелем на ґрунті ревності вирішив убити його, дочекавшись його в під'їзді ввечері, завдав три удари ножом, від яких потерпілий помер;
- в) громадянин Круглов М., 37 років, працює охоронцем, призначив побачення продавчині магазину, що знаходиться неподалік, унаслідок чого протягом двох годин був відсутній на охоронюваному об'єкті.

Завдання 7.3

Знайдіть помилки, допущені в газетній публікації:

"У зв'язку з випадками безквиткового проїзду на міському транспорті, міська адміністрація м. Васюки прийняла закон, кваліфікувавши це діяння як злочин, і встановила за нього покарання у вигляді 6 місяців каторжних робіт".

Завдання 7.4

Розподіліть правопорушення за ступенем суспільної шкоди:

- а) запізнення на роботу;
- б) викрадення людини;
- в) контрабанда наркотиків;
- г) затримка оплати комунальних платежів;
- д) неподання декларації про доходи;
- е) крадіжка;
- є) полювання без ліцензії;
- ж) викрадення автомобіля;
- з) роздрібна торгівля в невстановленому місці;
- и) перевищення швидкості;
- і) недостовірне декларування вантажу;
- ї) поява у громадському місці в нетверезому вигляді.

Завдання 7.5

Визначте вид юридичної відповідальності:

- а) настає за вчинення трудових та інших службових правопорушень, накладається владою керівника підприємства чи установи;
- б) настає за заподіяння шкоди майновим і особистим немайновим правам інших осіб, що накладають за рішенням суду та за договором (наприклад у формі пені);
- в) настає за вчинення злочинів, накладають виключно в судовому порядку;
- г) настає за порушення правил державного управління, накладають владою компетентних у цій сфері державного управління посадових осіб.

Завдання 7.6

Визначте, які із цих правовідносин є злочинами, а які – проступками. До якого виду проступків вони належать?

- а) Віра отримала від двох знайомих велику суму грошей, щоб купити для них ювелірні вироби, після чого зникла;

- б) Віктор Петрович, кермуючи автомобілем, порушив правила дорожнього руху;
- в) Олег без поважної причини не прийшов на роботу;
- г) Анатолій проїхав в автобусі "зайцем";
- д) Марині продали в магазині неякісний товар;
- е) в ательє не пошили Ірині весільну сукню до дня урочистого укладення шлюбу;
- є) Ольга не виконала роботу, яку їй доручив начальник відділу;
- ж) Ірина перейшла вулицю на червоне світло світлофора;
- з) Сергій здійснив крадіжку з кіоску кілька пачок цигарок;
- и) Михайло, граючи у футбол, забив "гол" у сусідське вікно;
- і) чиновник райдержадміністрації не відповів на скаргу громадянина;
- ї) суб'єкт господарювання не платить місцевих податків, приховуючи частину своїх доходів;
- й) туристи після відпочинку не загасили вогнище, що викликало пожежу в лісі.

Завдання 7.7

Проаналізуйте ситуацію. Спираючись на знання ознак правопорушення, визначте, чи є така ситуація правопорушенням:

Ситуація 1: Сергій ішов додому. На безлюдній вулиці він побачив двох хлопців, які приставали до дівчини. На прохання Сергія припинити, молоді люди не реагували. Тоді, щоб захистити дівчину, Сергій побив хлопців, спричинивши їм тілесні ушкодження.

Ситуація 2: Сергій ішов додому. Поруч із будинком Світлани він побачив Андрія, який теж симпатизував Світлані. Зі словами: "Я ж попереджав тебе, щоб ти більше тут не з'являвся" – Сергій почав бити Андрія, у кінцевому підсумку Андрій зазнав тілесних ушкоджень.

Завдання 7.8

Проаналізуйте ситуації. Визначте, у яких випадках настане юридична відповідальність і вкажіть її вид:

- а) Іван за підробленими документами отримав у банку велику суму грошей;
- б) Борис образив батька під час сімейної сварки;
- в) Наталія несвоєчасно виконала роботу, передбачену в договорі;
- г) Галина не прийшла на щорічну зустріч випускників школи;

- д) Павло запізнився на роботу на 40 хвилин;
 е) Микола, бажаючи влаштувати свою доньку на навчання до університету, дав хабар декану факультету.

Завдання 7.9

Заповніть таблицю:

Вид відповідальності	Підстави відповідальності
Цивільно-правова	
Адміністративна	
Дисциплінарна	
Кримінальна	

Завдання 7.10

Між студентами виникла суперечка щодо категорійного апарату правомірної поведінки. А. Власов вважав, що правомірну поведінку, засновану на страху бути покараним називають юридичною. С. Петров стверджував, що це звичайна поведінка, а В. Марков назвав цю поведінку маргінальною.

Хто із студентів має рацію?

Кросворд до змістового модуля 1

По горизонталі:

4. Форма державного правління, за якої вища влада в державі належить одній особі, яка дістала владу в порядку престолонаслідування.

7. Форма державного правління, за якої вища державна влада належить виборному органу та посадовим особам.

8. Німецький філософ, автор монографії "Походження сім'ї, приватної власності та держави".

9. Польський соціолог і правознавець, засновник психологічної школи права та держави.

12. Політичний режим, за якого державна влада в суспільстві зосереджена в руках якої-небудь однієї групи, що знищила у країні демократичні свободи та можливість виникнення політичної опозиції.

15. Унітарна держава, яка є центром Співдружності Націй.

16. Вид обов'язкового безоплатного платежу на користь держави, який стягують із громадян та юридичних осіб.

18. Форма державного устрою, що становить собою союз державних утворень.

19. Глава держави в республіці.

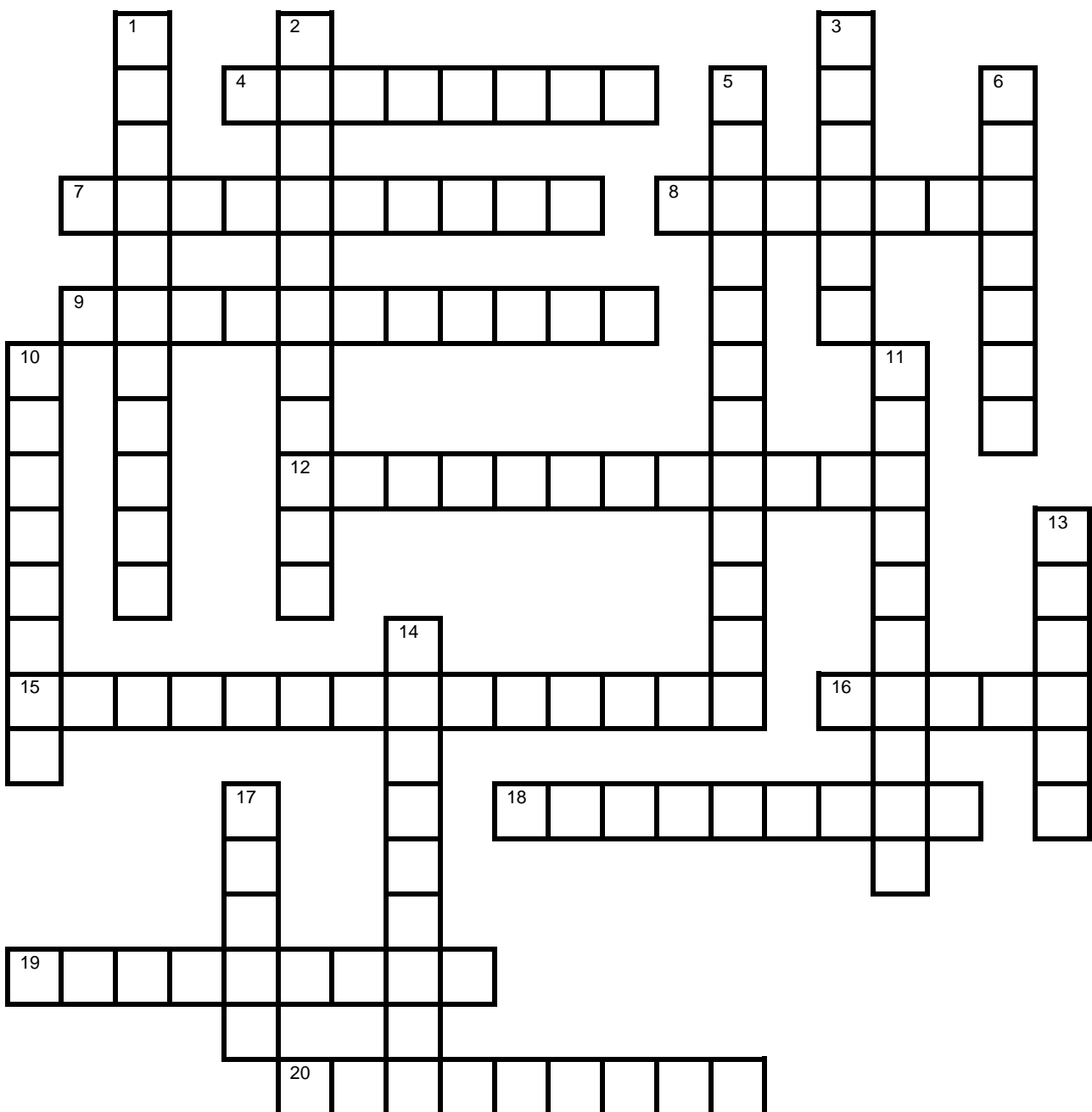
20. Французький філософ-просвітител, автор твору "Про дух законів".

По вертикалі:

1. Ознака державної влади, яка виражає її верховенство та незалежність.

2. Особлива політична організація, що має суверенітет, апарат управління і придушення та надає своїм розпорядженням обов'язкового характеру.

3. Особа, яка тимчасово виконує обов'язки монарха в період його малолітства або хвороби.

5. Союз держав, що зберігають незалежне стан, об'єднуються з будь-якою метою.
6. Примусовий вплив.
10. Об'єднання людей, що мають спільну територію проживання, єдину культуру та схожий спосіб життя.
11. Політичний режим, заснований на визнанні принципів народо-владдя, свободи та рівності громадян.
13. Американський етнограф та історик первісного суспільства, автор твору "Стародавнє суспільство".
14. Особа, що перебуває у стійкому правовому зв'язку з державою республіканської форми правління.
17. Лідер РКП(б), один із засновників Радянської держави.

Контрольні запитання до змістового модуля 1

1. Назвіть ознаки держави, що відрізняють її від організації первісного суспільства.
2. Дайте визначення держави.
3. Що таке "функція держави"? Назвіть внутрішні та зовнішні функції держави.
4. Що характеризує форма державного правління?
5. У чому полягає відмінність монархічної форми правління від республіканської?
6. Назвіть основні риси парламентарної монархії. У чому полягає її відмінність від дуалістичної монархії?
7. Дайте порівняльну характеристику президентської та парламентської республік.
8. Охарактеризуйте національну правову систему та міжнародне право.
9. Чим унітарна форма державного устрою відрізняється від федеративної?
10. Які підстави для виділення галузей права в системі права?
11. Охарактеризуйте відомі вам види політичних режимів. Які фактори визначають різноманітність політичних режимів?
12. Які ознаки характерні для правової держави?
13. Які види юридичних фактів ви знаєте?
14. Охарактеризуйте юридичні колізії та способи їхнього розв'язання.

Змістовий модуль 2

Адміністративне право

Тема 8. Предмет і система адміністративного права

1. Адміністративне право як галузь права.
2. Предмет і метод адміністративного права.
3. Особливості адміністративно-правового регулювання управлінських відносин.
4. Суб'єкт та об'єкт управління.
5. Адміністративне нормотворення й адміністративне розпорядництво.
6. Система адміністративного права.

Література: основна [5; 6]; додаткова [17; 18; 20].

Завдання 8.1

Між студентами фінансового факультету виникла суперечка щодо співвідношення понять "адміністративне право" та "адміністративне законодавство". Студент Петренко К. стверджував, що це тотожні поняття, а студентка Молчанова О. вважала, що це різні юридичні поняття.

Хто зі студентів має рацію? Викладіть свою точку зору по суті суперечки.

Завдання 8.2

У зошиті заповніть за запропонованою формою порівняльну таблицю характеристик, зазначених галузей права:

Ознака	Конституційне право	Цивільне право	Адміністративне право
Галузь права			
Предмет правового регулювання			
Метод правового регулювання			
Базові джерела галузі			

Завдання 8.3

Проаналізуйте викладену ситуацію. Визначте вид викладених правовідносин. Назвіть елементи складу цього правовідношення за запропонованою формою.

"Громадянин Коваленко В. після отримання паспорта звернувся в органи місцевого самоврядування для реєстрації за місцем постійного проживання".

Передумова виникнення правовідносин:

Суб'єкти правовідносин:

Об'єкт правовідносин:

Зміст правовідносин:

Завдання 8.4

Між студентами юридичного факультету виникла дискусія з питання виду правовідносин, які існують між ними й університетом. Було висловлено такі думки та аргументи:

Студент Костянтин стверджував, що право на освіту закріплено в Конституції, вони реалізують це право, навчаючись у закладів вищої освіти (ЗВО), тому між студентами й університетом конституційні правовідносини.

Студентка Ольга зазначила, що навчання більшості студентів відбувається на платній основі, між студентами та ЗВО укладено договір про оплату освітніх послуг, тому між студентами й університетом цивільні правовідносини.

Студентка Марія вказала, що всі відносини у ЗВО регулюються Правилами внутрішнього розпорядку університету та наказами ректора, а навчання у ЗВО є різновидом трудової діяльності, тому між студентами й університетом трудові правовідносини.

Хто зі студентів має рацію? Висловіть свою точку зору щодо суті спору. Здійсніть аналіз освітніх правовідносин за схемою: суб'єкти – об'єкт – зміст.

Тема 9. Громадяни як суб'єкти адміністративного права

1. Громадяни як суб'єкти адміністративно-правових відносин.
2. Адміністративно-правовий статус громадян України.
3. Права й обов'язки та гарантії реалізації прав і обов'язків.
4. Адміністративна правоздатність і дієздатність громадян.
5. Права й обов'язки громадян у сфері виконавчої влади.
6. Адміністративно-правовий статус іноземних громадян та осіб без громадянства.

Література: основна [5; 6]; додаткова [17; 18; 20; 72; 86].

Завдання 9.1

Громадянин Стогов П. був звільнений із посади водія районної поліклініки м. Харкова за появу на робочому місці у стані алкогольного сп'яніння. П. Стогов оскаржив законність звільнення в суді, але суд після розгляду справи відмовив П. Стогову у поновленні на посаді. На наступний день після отримання судового рішення П. Стогов звернувся до юридичної консультації із проханням скласти письмову заяву на ім'я мера Харкова з клопотанням поновити його на посаді.

Від імені юрисконсульта дайте письмове роз'яснення П. Стогову щодо законності та перспективності його звернення.

Завдання 9.2

Голова Волинської обласної державної адміністрації ухвалює рішення про дострокове звільнення з посади голови державної адміністрації Локачинського району за порушення останнім рішень Кабінету Міністрів України.

Здійсніть юридичний аналіз ситуації.

Завдання 9.3

Громадянин С. був затриманий під час продажу домашніх консервованих грибів. Ці продукти він збирав на території зони відчуження, де був високий рівень забруднення радіацією. На С. було накладено стягнення за ст. 42-2 КУпАП, яке він оскаржив, мотивуючи тим, що сам уживає ці гриби, продає їх, переважно, знайомим і ще ні в кого не було зафіксовано погіршення здоров'я. У задоволенні скарги було відмовлено, рішення про накладення штрафу залишено чинним.

Дайте юридичну оцінку ситуації.

Завдання 9.4

Працівники національної поліції затримали 17-річного громадянина Петренка В. С., у зв'язку з тим, що він лаявся нецензурними словами перед входом до театру, на зауваження громадян і працівників не реагував. Начальник районного відділу внутрішніх справ постановив: за вчинення дій, які є дрібним хуліганством, застосувати до громадянина Петренка В. С. адміністративний арешт на 10 діб.

Чи допустив начальник органу внутрішніх справ порушення закону, прийнявши таке рішення?

Завдання 9.5

Громадянин Афганістану, якому було надано статус біженця в Україні, звернувся до державної адміністрації Дзержинського району м. Харкова із заявою про отримання дозволу на заняття підприємницькою діяльністю. У встановлений законом термін, йому було відмовлено в цьому проханні на підставі того, що він не є громадянином України.

Здійсніть юридичний аналіз ситуації. Визначте правомірність дій посадових осіб державної адміністрації м. Харкова.

Завдання 9.6

Виберіть правильний варіант із наведених далі відповідей на запитання: "Який документ видають особі, після надання їй статусу біженця?" А також зазначте, чи цей документ видають на весь час перебування особи-біженця в Україні, чи на якийсь певний термін:

- а) довідка;
- б) посвідчення;
- в) позначка в паспорті;
- г) реєстраційна картка.

Завдання 9.7

Виберіть правильний варіант відповіді на запитання: "Чи мають право державні службовці брати участь у страйках?":

- а) мають, оскільки це політичне право кожного громадянина;
- б) мають, лише за умови, що це погоджено з керівництвом органу, де вони працюють;
- в) мають, якщо мова йде про санкціоновані страйки;
- г) не мають.

Тема 10. Державні службовці як суб'єкти адміністративного права

1. Поняття та основні принципи державної служби в Україні.
2. Етика поведінки державного службовця.
3. Основні завдання та функції Головного управління державної служби України.
4. Поняття посади та посадової особи.
5. Види й обов'язки державних службовців.

6. Проходження державної служби.
7. Категорії посад і ранги державних службовців.
8. Особливості припинення державної служби.
9. Відповідальність державних службовців.

Література: основна [5; 6]; додаткова [17; 18; 20; 62; 65; 66].

Завдання 10.1

У лівому стовпці таблиці викладено різні факти та обставини, пов'язані із громадянином. У правому стовпці таблиці аргументовано поясніть, чи є це законною підставою для відмови громадянину у вступі на посаду державного службовця або подальшого перебування на посаді державного службовця:

Факти й обставини	Обґрунтування
Під час вступу на державну службу Іванов К. не вказав в офіційній анкеті наявності в нього у власності земельної ділянки та житлового будинку в іншому регіоні країни	
У період перебування на державній службі між начальником відділу та його заступником зав'язався службовий роман і вони стали жити цивільним шлюбом	
Обіймаючи посаду реєстратора в реєстраційній службі, К. Іванов неофіційно працював у ріелторській фірмі та здійснював реєстраційні дії в інтересах фірми	
М. Іванова попросила свою рідну сестру, яка обіймала посаду начальника відділу податкової служби, узяти до себе у відділ рідного брата її чоловіка	
Перебуваючи у службовому відрядженні, державний службовець Іванов К. був притягнутий до адміністративної відповідальності у вигляді арешту на 15 діб за кермування автомобілем у нетверезому стані	
Олена, яка працювала державним службовцем, під час відпустки уклала шлюб із громадянином Франції	

Завдання 10.2

У лівій частині таблиці викладено фактичні ситуації. Проаналізуйте їхній зміст і у правому стовпці дайте відповідь на запитання: "Які адміністративні права (обов'язки) реалізують суб'єкти?"

Зміст суспільних відносин	Адміністративні права та обов'язки
К. Іванов, кермуючи власним автомобілем, зупинився за сигналом світлофора	
К. Іванов сплатив державне мито за реєстрацію його як фізичної особи-підприємця	
К. Іванов оформив закордонний паспорт	
К. Іванов подав документи для вступу до інституту	
К. Іванов складав іспит, але отримав незадовільну оцінку	
Громадянин зареєстрував право власності на житлове приміщення	
К. Іванов з'явився до військкомату за викликом	

Завдання 10.3

Начальнику управління обласної патрульної поліції надійшло звернення від громадянина Вяткіна О. К., в якому він повідомляв, що співробітник поліції Гончаров С. А., який служить в управлінні, обладнав у своєму гаражі майстерню із дрібного ремонту автомобілів і займається підприємницькою діяльністю. О. К. Вяткін вимагав звільнити працівника за порушення заборон, установлених законом.

Що розуміють під підприємницькою діяльністю? Якими видами діяльності (крім службової) можуть займатися державні службовці та службовці правоохоронних органів? Що необхідно зробити начальнику патрульної поліції?

Завдання 10.4

Голова районної адміністрації своєю постановою встановив адміністративну відповідальність філій та представництв юридичних осіб, що знаходяться на території району, за порушення трудового законодавства у вигляді штрафу в розмірі п'ятисот грн.

Чи допустив голова районної адміністрації порушення? Якщо ви вважаєте постанову незаконною, укажіть підстави та порядок її оскарження.

Завдання 10.5

Районна адміністративна комісія розглянула справу про дрібне хуліганство, учинене військовослужбовцем Сизовим В.П., та ухвалила постанову про його арешт на 15 діб із використанням на фізичних роботах із благоустрою села.

Чи законна постанова адміністративної комісії?

Завдання 10.6

Комендант одного з корпусів університету стягував штраф у розмірі 25 грн зі студентів за куріння в не відведених для цього місцях. На заперечення студентів він відповідав, що ця міра покарання встановлена в законодавстві, і, згідно з наказом ректора, комендант уповноважений "застосувати всі необхідні заходи".

Прокоментуйте ситуацію. Чи можна оскаржити наказ ректора та дії коменданта?

Завдання 10.7

Із метою залучення до адміністративної відповідальності, визначте належність до категорії посадових осіб таких спеціальних суб'єктів адміністративних правопорушень, як:

- а) водій транспортного засобу;
- б) заступник керівника державної інспекції;
- в) начальник районного відділу внутрішніх справ;
- г) губернатор області;
- д) директор науково-дослідного інституту;
- е) лідер політичної партії;
- є) інспектор податкової служби;
- ж) мер міста.

Завдання 10.8

У 2016 році група громадян написала листа Прем'єр-міністру України, в якому вони вказували, що державні службовці є членами політичної партії "АБВ", а згідно з Конституцією, робота державного апарату має будуватися на принципі деполітизації, у зв'язку із цим, вони пропонували встановити заборону на членство в політичних партіях для державних службовців.

Що означає принцип деполітизації державного апарату? Чи правомірною пропозицією громадян?

Тема 11. Адміністративне правопорушення та адміністративна відповідальність

1. Поняття та основні риси адміністративної відповідальності.
2. Законодавчі основи та підстави адміністративної відповідальності.
3. Адміністративне правопорушення (проступок) та його ознаки.

4. Склад адміністративного правопорушення.
5. Загальні правила накладення адміністративного стягнення.
6. Обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення.
7. Дисциплінарна відповідальність.

Література: основна [5; 6]; додаткова [17; 18; 20; 30].

Завдання 11.1

Під час відлиги на дах машини Степанова П. С. впала бурулька, сильно пошкодивши машину. П. С. Степанов звернувся до патрульної поліції із проханням виїхати на місце події. Співробітники поліції відмовилися виїхати на місце, стверджуючи, що падіння бурульки не є дорожньо-транспортною пригодою.

Чи є правомірними дії співробітників поліції? Яким чином П. С. Степанов може зафіксувати факт завдання шкоди своєму автомобілю? Хто має бути відповідальним?

Завдання 11.2

Від'їжджаючи на відпочинок, Катерина залишила свою собаку на догляд сусіда Тараса. Під час прогулянки у сквері собака вкусив перехожого. Адміністративна комісія оштрафувала Тараса, а собаку конфіскувала.

Чи правильно було застосовано адміністративне стягнення?

Завдання 11.3

А. В. Чернов прийшов на ринок купувати помідори. На запитання А. В. Чернова про походження помідорів продавець відповів, що вони з Херсона, і зважив 2 кг помідорів, обдувивши на 200 грамів.

Скільки адміністративних правопорушень зробив продавець у цьому випадку, якщо за документами помідори були вирощені в Харківському господарстві, а продавець не був зареєстрований у встановленому законом порядку як суб'єкт підприємницької діяльності? Яку відповідальність передбачено за ці дії?

Завдання 11.4

15-річний учень середньої школи Василь на ходу розмовляв по телефону, порушив правила переходу вулиці та створив аварійну ситуацію. Водій, із метою недопущення наїзду на школяра, різко відвернув, у резуль-

таті сталася дорожньо-транспортна пригода, постраждав водій і було заподіяно матеріальний збиток автомобілю.

Назвіть суб'єктів цього правовідношення? Якими законодавчими актами регулюють цю ситуацію? Кваліфікуйте дії Василя. Хто та як має бути відповідальним у цій ситуації?

Завдання 11.5

Чи можна оштрафувати за безквитковий проїзд в автобусі хлопчика 12 років, який їде зі школи без батьків? Чи можна оштрафувати батьків цього ж хлопчика, якщо він їде разом із ними та без квитка?

Завдання 11.6

О 23 год п'яного хулігана Дмитренка В. було доставлено в місцеве відділення поліції. О 10 год. ранку було складено протокол про адміністративне затримання та В. Дмитренка було відпущено.

Чи є правомірними дії співробітників поліції, які затримали Дмитренка на термін, більшим ніж 3 год?

Завдання 11.7

Проаналізуйте склад правопорушень, викладених у наведених далі статтях КпАП та охарактеризуйте елементи його складу за наданою формою:

Об'єкт правопорушення	
Суб'єкт правопорушення	
Форма вини	
Ознаки об'єктивної сторони	

а) стаття 41-2. Порушення чи невиконання колективного договору, угоди.

Порушення чи невиконання зобов'язань щодо колективного договору, угоди особами, які представляють власників або уповноважені ними органи чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом органи, чи представниками трудових колективів тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

б) стаття 413. Ненадання інформації для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод.

Ненадання особами, які представляють власників або уповноважені ними органи чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом

органи, представниками трудових колективів інформації, необхідної для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод тягне за собою накладення штрафу від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

в) стаття 44. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах.

Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах тягнуть за собою накладення штрафу від вісімнадцяти до сорока трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на термін до п'ятнадцяти діб;

г) стаття 122-4. Залишення місця дорожньо-транспортної пригоди.

Залишення водіями транспортних засобів, іншими учасниками дорожнього руху на порушення встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, до якої вони причетні, тягне за собою накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на термін від десяти до п'ятнадцяти діб.

Завдання 11.8

Чи може співробітник поліції оштрафувати рибалку, якщо риболовлю у водоймі заборонено? Надайте обґрунтований коментар.

Завдання 11.9

Громадяни Белов А. і Чернов К., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, висловлювалися в образливій формі на адресу громадянки Семенової О., яка очікувала автобус на зупинці громадського транспорту. Чоловік О. Семенової зробив їм зауваження. У відповідь на це А. Белов і К. Чернов завдали подружжю побої, зараховані експертизою до заподіяння легкої шкоди здоров'ю. Суддя кваліфікував дії А. Белова і К. Чернова як дрібне хуліганство та призначив їм покарання у вигляді адміністративного арешту терміном на 15 діб.

Чи є правомірним рішення судді? Сформулюйте своє рішення й обґрунтуйте його нормативно.

Приклад вирішення завдання

Завдання

Проаналізуйте склад правопорушення, викладеного у статті КпАП та охарактеризуйте елементи його складу за наданою формою.

Стаття 155-2. Обман покупця чи замовника.

Обмірювання, обважування, обраховування, перевищення встановлених цін і тарифів або інший обман покупця чи замовника працівниками торгівлі, громадського харчування та сфери послуг і громадянами – суб'єктами підприємницької діяльності під час реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг тягне за собою накладення штрафу від двох до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, на яку протягом року було накладено адміністративне стягнення за таке саме правопорушення, або вчинені у великих розмірах, тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Обманом покупців чи замовників у великих розмірах слід uważати обман, що спричинив громадянину матеріальну шкоду в сумі, що перевищує три неоподатковуваних мінімуми доходів громадян.

Об'єкт правопорушення	Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері торгівлі, громадського харчування, послуг та захисту прав споживачів (див. Господарський кодекс України, Закон України "Про захист прав споживачів", Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів)
Суб'єкт правопорушення	Суб'єкт адміністративного проступку – працівники торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності
Форма вини	Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого умислу
Ознаки об'єктивної сторони	Об'єктивна сторона правопорушення виражається в обмірюванні, обважуванні, обраховуванні, перевищенні встановлених цін і тарифів або іншому обмані покупця чи замовника під час реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг

Контрольні запитання до змістового модуля 2

1. Назвіть предмет і метод адміністративного права.
2. Дайте визначення системи адміністративного права.
3. Охарактеризуйте джерела адміністративного права.
4. У чому полягає особливість адміністративно-правових відносин?
5. Охарактеризуйте суб'єктів адміністративного права.
6. Визначте правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні.
7. Охарактеризуйте поняття "органи державного управління", порядок їхнього створення, класифікацію.
8. Назвіть поняття й ознаки адміністративних правопорушень.
9. Охарактеризуйте види адміністративних правопорушень.
10. Дайте визначення складу адміністративних правопорушень.
11. Які є підстави адміністративної відповідальності?
12. Опишіть порядок притягнення до адміністративної відповідальності.
13. Охарактеризуйте види адміністративних стягнень, порядок їхнього накладання.
14. Які органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення?

Змістовий модуль 3

Основи цивільного та сімейного права

Тема 12. Поняття цивільного права та цивільних правовідносин

1. Поняття цивільного права.
2. Цивільно-правові відносини: майнові відносини, особисті немайнові відносини.
3. Метод цивільно-правового регулювання.
4. Об'єкти цивільно-правових відносин.
5. Джерела та система цивільного права.
6. Відносини власності: поняття та зміст права власності. Види форм власності.

Література: основна [2; 12 – 15]; додаткова [103; 104].

Завдання 12.1

Складіть, спираючись на Цивільний кодекс України, схему "Відносини, що регулюються цивільним законодавством". Які правові акти становлять систему цивільного законодавства? Назвіть п'ять правових актів, що не входять до системи цивільного законодавства, однак містять норми цивільного права.

Завдання 12.2

Визначте, чи можна застосовувати норми цивільного права до відносин, які виникли з таких фактів: начальник відділу комп'ютерної техніки в науково-дослідному інституті Ковбасюк через недбалість вивів із ладу принтер вартістю 700 дол. США, а також стер із пам'яті передану йому для ремонту комп'ютера інформацію про результати експерименту, над яким протягом декількох місяців працював колектив інституту.

Завдання 12.3

Знайдіть у Цивільному кодексі України норми, якими слід керуватися під час вирішення таких питань про:

а) відповідальність засобів масової інформації за поширення відомостей, що ганьблять честь і гідність громадянина, ділову репутацію громадянина та організації;

б) недійсність угод, спрямованих на обмеження правоздатності та дієздатності громадянина;

в) припинення доручення в разі смерті громадянина, що видав доручення;

г) відповідальність за шкоду, заподіяну діяльністю, що створює підвищену небезпеку для оточення.

Завдання 12.4

Громадянин Шевченко В., зупинившись у готелі "Хаят" м. Києва, помітив відсутність власних речей у номері, а саме: телефона, каблучки та костюма. Він звернувся до адміністрації готелю про відшкодування вартості речей. Готель заперечив проти позову, посилаючись на те, що, відповідно до розпорядження адміністрації, він повинен був здати речі до камери схову для цінних речей. В іншому випадку адміністрація за зникнення речей не відповідає. Також вони посилалися на Правила проживання в готелях м. Києва, що були ухвалені обласною адміністрацією, у яких зазначено,

що готель не відповідає за схоронність речей, не зданих до спеціальної камери схову.

Чи є правила проживання актом цивільного законодавства? У якому випадку вони мають юридичну силу? Визначте систему цивільного законодавства.

Завдання 12.5

Громадянин Петренко О. поскаржився на фотосалон "Кодак", у зв'язку з тим, що в торговельній мережі знаходилася фотографія із його зображенням. Він вважає, що фотографія є невдалою, тому заперечує проти її розповсюдження. Більш того, він ознайомився зі змістом ст. 303 ЦК України, у якій зазначено, що особисті папери, у тому числі фотографії фізичної особи, є її приватною власністю. Ознайомлення з особистими паперами, їхнє використання, зокрема шляхом опублікування, допускають лише за згодою фізичної особи, якій вони належать. Тому, посилаючись цю статтю, він зауважив, що для розповсюдження фотографії необхідна його згода. Однак представники фотосалону заперечували проти його вимоги, зазначаючи, що салон має авторське право на художню фотографію з його зображенням. Позуючи в салоні та отримуючи за це плату, він надав згоду на її тиражування. Відповідно до ст. 308 ЦК України, фотографія, як і будь-який інший художній твір, на якому зображено фізичну особу, може бути розповсюджена без його згоди. Отже, якщо Петренко О. бажає вилучення фотографії із продажу, він зобов'язаний відшкодувати фотосалону пов'язані з цим збитки.

Як співвідносяться загальні та спеціальні норми? Вирішіть суперечку.

Завдання 12.6

Фермер Семенченко Р. Н. мав власне господарство. Він систематично випускав тварин, що жили в ньому та не здійснював належного нагляду за ними. Унаслідок цього, тваринами було зіпсовано значну частину врожаю на сусідніх земельних ділянках.

Які правовідносини в цьому випадку виникли між Р. Н. Семенченком і його сусідами? Дайте характеристику елементам цих відносин.

Завдання 12.7

25 лютого 2015 року було ухвалено рішення суду про розірвання шлюбу між громадянами Жуковим А. та Петренко Ю. 3 березня 2015 року А. Жуков загинув в автокатастрофі. На майно, яке залишилося після смерті

А. Жукова, претендували: Ю. Петренко, М. Чорна, із якою А. Жуков перебував у фактичних шлюбних стосунках з 2010 року, та їхній син Михайло, що народився 10 березня 2015 року.

Які правовідносини виникли в цій ситуації? Хто є суб'єктами цих правовідносин?

Завдання 12.8

Громадяни Матросенко К. й Шариченко В. уклали з фермером Федоренком А. договір найму корови. Незабаром корова отелилася. Наймачів цікавлять такі питання:

1. Хто є власником корови?
2. Хто є власником теляти?
3. Хто є власником молока, що дає корова?
4. У який спосіб і яких межах власник речі може здійснювати своє право?

Завдання 12.9

Подружжя Марченків протягом багатьох років спільного життя колекціонувало старовинний порцеляновий посуд та столові набори. Після смерті дружини О. Марченка, відповідно до складеного нею заповіту, усе належне їй майно підлягало поділу нарівно між її чоловіком і сином від першого шлюбу В. Зотовим. Удівець Марченко П. категорично заперечував проти поділу колекції, стверджуючи, що вона є неподільною річчю, та запропонував належну В. Зотову частину колекції відшкодувати за рахунок своєї частини у вартості інших речей спадкової маси. Але В. Зотов наполягав на виділенні йому відповідної частини колекції в натурі, запропонувавши єдиний у колекції старовинний срібний столовий набір поділити та передати йому виделки й ножі, залишивши П. Марченку столові та чайні ложки. П. Марченко звернувся до суду, пояснюючи, що В. Зотову насправді не потрібна частина колекції: останній наполягає на поділі колекції тому, що ще за життя його матері між ними (П. Марченком і В. Зотовим) були складні взаємовідносини.

Яке рішення має ухвалити суд? Визначте особливості поділу подільних і неподільних речей.

Завдання 12.10

Із метою здійснення самозахисту сімнадцятирічний С. Дмитров вирішив придбати газовий пістолет і газовий балончик у спеціалізованій

крамниці. Однак продавець відмовив С. Дмитрову в укладенні договору, оскільки покупець є неповнолітнім, а газова зброя є об'єктом, обмеженим в обороті.

Яким на вашу думку є правовий режим спеціальних засобів самозахисту? Чи має продавець правові підстави відмовляти Дмитрову С. в укладанні договору купівлі-продажу? Яку класифікацію об'єктів цивільних прав передбачено ЦК України?

Завдання 12.11

Громадянка Трунова А. за письмовою угодою подарувала своєму онукові Дмитру автомобіль "Таврія". Оскільки він ще не досягнув повноліття, автомобіль зберігався в її гаражі й інколи використовувався її синами. Старший син А. Трунової Семен, потрапив в аварію на цьому автомобілі та загинув, а автомобіль було сильно пошкоджено. Після аварії пошкоджений автомобіль зберігався на штрафмайданчику поліції. За цей час із нього було демонтовано коробку передач і масляний фільтр. Дмитро як власник автомобіля звернувся до спадкоємців Семена з вимогою відновити автомобіль або купити новий. Дружина загиблого відмовилася від цього, указавши, що якщо автомобіль не був переданий, то домовленість між Дмитром і Семеном не дійсна. Крім цього, вона зазначила, що, наскільки їй відомо, для передання права власності на автомобіль існує спеціальний порядок. Поліція також висунула вимогу до спадкоємців Семена про відшкодування витрат, пов'язаних зі зберіганням пошкодженого автомобіля на штрафмайданчику. Своєю чергою, Дмитро висунув позов до поліції про повернення зниклих запчастин автомобіля.

Проаналізуйте цю ситуацію та дайте відповідь, коли й за яких підстав виникає та припиняється право власності. Хто зазнає ризику випадкової загибелі речі? Як необхідно вирішити суперечку?

Завдання 12.12

Громадянин Максимчук О. у березні 2017 року залишив на утриманні разом із своєю худобою бездоглядну корову, що зайшла до його садиби. Наступного ж дня він повідомив сільського голову про знахідку. Заходи з розшуку власника тварини виявилися марними, і О. Максимчук продовжував відкрито утримувати в себе корову. У квітні 2017 року до О. Максимчука звернувся П. Семешко й заявив, що знайдена корова є його власністю. Численні свідки підтвердили цей факт. О. Максимчук відмовився передати

корову П. Семешко, указавши, що він отримав на неї право власності за набувальною давністю. Справу було передано на розгляд суду.

На яке питання теми розраховане це завдання? Які підстави набуття права власності ви знаєте? Хто є власником тварини за умовою ситуації?

Завдання 12.13

Громадянка Ващук О. за письмовим договором купівлі-продажу продала свій житловий будинок громадянці Коробці П. за 150 мінімальних заробітних плат. Поряд із будинком знаходилися гараж і сарай, однак у договорі вони окремо не згадувалися та їхнього передання фактично здійснено не було. Через рік О. Ващук звернулася до суду з позовом до П. Коробки про стягнення додатково вартості гаражу та сараю в розмірі 30 мінімальних заробітних плат.

Чи є правомірними вимоги О. Ващук? Чи підлягає позов задоволенню?

Тема 13. Суб'єкти цивільного права

1. Суб'єкти цивільного права.
2. Поняття та зміст цивільно-правової правоздатності й дієздатності громадян.
3. Спеціальна правосуб'єктність юридичних осіб.
4. Порядок виникнення, реорганізації та ліквідації юридичних осіб.

Література: основна [2; 12 – 15]; додаткова [103; 104].

Завдання 13.1

Дванадцятирічний Петро за участь у дитячих телепередачах отримав винагороду в розмірі 1 000 грн. За ці гроші він купив телефон (500 грн) і маркер (20 грн). Батьки Петра вирішили, що він нераціонально витратив гроші, оскільки в нього вже є телефон та декілька маркерів. Наступного дня вони повернули все до магазину, вимагаючи повернення витрачених грошей. У магазині їм було відмовлено, у зв'язку з тим, що хлопчик придбав товари за власні гроші, якими неповнолітні особи можуть розпоряджатися самостійно.

Який правочин слід уважати дрібним побутовим? Чи правомірною є відмова магазину в поверненні грошей за товар, що був придбаний неповнолітньою дитиною? Які правочини мають право вчиняти малолітні особи?

Завдання 13.2

О. Василенко в п'ятнадцятирічному віці народила дитину. Через погані стосунки з батьками вона вирішили продати будинок, який успадкувала від своєї бабусі, щоб за ці кошти утримувати дитину. Однак батьки не дали згоди на цей правочин, тому О. Василенко звернулася до органу опіки та піклування з вимогою про надання їй повної дієздатності.

Чи має право О. Василенко здійснювати продаж будинку? Які умови надання повної цивільної дієздатності встановлено законодавством України?

Завдання 13.3

Громадянка Сидорова К. надала чоловікові розписку, у якій указала, що під час складання заповіту вона не буде включати до складу своїх спадкоємців старшу доньку Ольгу. Після смерті К. Сидорової з'ясувалося, що в заповіті старшу доньку все ж таки вказано як спадкоємицю. Чоловік К. Сидорової Василь звернувся з позовом до суду про визнання заповіту своєї дружини недійсним, посилаючись на те, що під час складання заповіту К. Сидорова порушила домовленість, підтверджену розпискою.

Чи можливо обмежити правоздатність фізичної особи? Здійсніть правовий аналіз ситуації.

Завдання 13.4

17-річна Оксана Дідик, що працювала помічником продавця в магазині, майже всі зароблені гроші витратила на дорогий одяг і взуття. Мати Оксани вважала, що такі витрати є нераціональними, оскільки родина перебуває в тяжкому матеріальному становищі. Мати була інвалідом I групи й отримувала невелику пенсію, аліменти від колишнього чоловіка надходили нерегулярно та були незначними, а на утриманні в матері перебувало ще двоє дітей (сестра та брат Оксани). Оксана стверджує, що купує одяг за власну заробітну плату, частину віддає матері на загальні сімейні потреби та харчування, а утримувати брата і сестру вона не зобов'язана. Мати звернулася до магазину з вимогою не видавати заробітну плату Оксані, у зв'язку з її неповноліттям. Отримавши відмову, мати звернулася до суду із проханням заборонити доньці самостійно розпоряджатися своїм заробітком та призначити її опікуном Оксани.

Яке рішення ухвалить суд? Чи зобов'язана Оксана піклуватися за своїм братом і сестрою?

Завдання 13.5

АТ "Верстат" уклало з підприємцем Степаненком Л. договір купівлі-продажу, відповідно до якого останній придбав у товариства автомобіль "Ланос" за 30 000 грн. Із боку товариства договір підписав голова правління Сидоров А. Незабаром АТ "Верстат" звернулося до суду з вимогою про визнання договору недійсним, оскільки за статутом товариства голова правління має право укладати від імені товариства правочини з відчуження основних засобів не інакше, як за попереднім погодженням із наглядовою радою. Справу було передано на розгляд суду.

Яке, на вашу думку, рішення має ухвалити суд? Чи змінилося б рішення суду, якщо Л. Степаненко був би акціонером АТ і голосував на загальних зборах акціонерів за вказане обмеження компетенції голови правління?

Завдання 13.6

Громадянин Панкратов В. звернувся до засновників ТОВ "Кейт" із вимогою прийняти його до складу учасників товариства та призначити директором замість померлого дядька, спадкоємцем якого він є. Учасники ТОВ відмовилися прийняти В. Панкратова до складу учасників товариства та виплатили йому вартість внеску дядька в установчому капіталі товариства. В. Панкратов звернувся до господарського суду з позовом до товариства, обґрунтовуючи свої вимоги тим, що він є правонаступником померлого дядька з усіх прав та обов'язків.

Яке рішення має ухвалити суд? Що необхідно зробити для того, щоб В. Панкратов став учасником або директором цього товариства?

Завдання 13.7

Федір Капустін, 13 років, тимчасово проживав із бабусею окремо від батьків, які перебували на заробітках, але регулярно надсилали гроші на утримання. У черговий раз повернувшись, батько виявив, що гроші, надіслані на придбання зимового одягу, син витратив на купівлю уживаного iPad у сусіда, 18-річного Миколи, і зажадав повернення грошей. Микола відмовився, посилаючись на пошкодження техніки й ту обставину, що операція відбувалася у присутності бабусі та за її схвалення.

Чи є угода дійсною? Що можна порадити батькові хлопчика? Чи зміниться рішення, якщо б Федору Капустіну було 15 років?

Завдання 13.8

Неповнолітні Дмитро, 16 років, і Василь, 17 років, викравши автомобіль, що належить С. Іванову, розбили його в результаті порушення правил дорожнього руху. С. Іванов висунув до Дмитра та Василя позов про відшкодування шкоди. Оскільки ні у Дмитра, ні у Василя не було власних коштів, позивач просив залучити до солідарної відповідальності їхніх батьків. Останні заперечували проти солідарної відповідальності, вважаючи, що ЦК України встановлює солідарну відповідальність тільки самих заподіювачів шкоди.

Розберіть аргументи батьків Дмитра і Василя та вирішіть справу.

Завдання 13.9

14-річний Олексій улаштувався на роботу в товариство з обмеженою відповідальністю. Через кілька місяців до директора товариства прийшов батько Олексія і розповів, що син весь свій заробіток витрачає на випивку, ходить у рваному одязі. Крім того, сім'я відчуває матеріальні труднощі, оскільки в родині, окрім Олексія, є ще двоє малолітніх дітей. До того ж мати Олексія є непрацездатною за станом здоров'я. Директор з розумінням поставився до проблем сім'ї та розпорядився видавати Олексію на руки лише частину зарплати, а решту видавати його батькам.

Чи правильно вчинив директор?

Завдання 13.10

До складу навчального інституту входять кілька факультетів, наукових лабораторій і навчальних центрів. У межах нової структурної політики керівництво інституту вирішило наділити окремі структурні підрозділи правами юридичної особи для того, щоб вони придбали фінансову самостійність, залишаючись у складі інституту.

Чи можуть у складі юридичної особи бути інші утворення зі статусом юридичної особи? Що ви можете порадити керівнику інституту?

Тема 14. Цивільно-правові угоди (правочини).

Представництво в цивільному праві

1. Поняття та класифікація (види) угод.
2. Умови дійсності цивільно-правових угод.
3. Форма угод. Правові аспекти дотримання відповідної форми угоди.

4. Визнання угоди недійсною та правові наслідки виконання недійсної угоди.
5. Реституція та варіанти вирішення питання про її застосування.
6. Види недійсності угод
7. Поняття представництва.
8. Доручення. Форма та термін доручення. Наслідки скасування доручення.

Література: основна [2; 12 – 15]; додаткова [103; 104].

Завдання 14.1

ТОВ "Стиль", яке було зареєстровано в м. Київ та займалося виготовленням меблів, вирішило створити відокремлений підрозділ у м. Харків, який би представляв і захищав його інтереси та здійснював частину його функцій. На загальних зборах товариства учасники обговорювали рішення, що це буде – філія чи представництво. Генеральний директор розробив Положення про представництво ТОВ, у якому вказав, що представництво є відокремленим структурним підрозділом товариства, не є юридичною особою та виступає від імені ТОВ та у його інтересах. Крім того, у Положенні про представництво було закріплено, що ТОВ передає йому частину майна, тому воно буде брати на себе самостійну відповідальність перед контрагентами. Юрист товариства, перевіrivши Положення, не погодився з його змістом і звернувся за роз'ясненням до спеціалістів.

Яке роз'яснення має дати спеціаліст? У чому різниця між філіями та представництвом? Які ознаки юридичної особи ви знаєте?

Завдання 14.2

Громадянка Юхименко О. придбала в крамниці черевики. Уважно роздивившись товар удома, вона дійшла висновку, що придбана модель черевиків не пасує за кольором до її сукні. На десятий день після придбання товару О. Юхименко звернулася до крамниці з вимогою обміняти черевики на такі ж самі, але іншого кольору. Адміністрація крамниці відповіла на це, що заміна неможлива, оскільки за Правилами роздрібної торгівлі взуттям, прийнятими Управлінням споживчого ринку міськвиконкому м. Донецька, де й відбувалися події, термін обміну товарів сезонного асортименту встановлено один тиждень. Адміністрація вважає, що норма

зазначених правил є спеціальною щодо ст. 707 ЦК України, тому має бути застосована саме вона. О. Юхименко звернулася до адвоката.

Дайте пояснення по суті справи.

Завдання 14.3

Громадянин Гавор Р. 3 квітня 2004 року видав громадянину Зуєву Ф. доручення терміном на три місяці на продаж отриманого ним у спадщину житлового будинку за 10 тис. грн. У зв'язку із хворобою, Ф. Зуєв передоручив у червні цього ж року виконання доручення Д. Малишку, про що в листі та електронному SMS-повідомленні сповістив Р. Гавора, але відповіді не отримав. Оскільки за обумовлену суму будинок ніхто не купив, Д. Малишко знизив суму до 8 тис. грн і продав його 30 липня, а гроші поштою переслав Р. Гавору. Останній звернувся до суду з позовом до Ф. Зуєва про повернення 2 тис. грн і витрат на пересилання грошей, мотивуючи це тим, що пересилати гроші він не просив.

Яке рішення повинен ухвалити суд?

Завдання 14.4

Семирічний Данило Щербанюк отримав у спадщину від далекої родички дачу. У зв'язку з переїздом до іншого міста, батьки Данила вирішили продати дачу З. Філіппову. Звернувшись до адвоката, вони поставили перед ним такі запитання:

1. Чи мають право батьки укласти договір купівлі-продажу дачі?
2. Чи потрібна згода Данила на продаж дачі?
3. Чи потрібна згода органу опіки та піклування на укладання такого договору?
4. Чи зміняться ваші відповіді, якщо вік Данила Щербанюка буде не сім, а п'ятнадцять років?

Завдання 14.5

Громадяни Жемакін О. та Грина В. уклали договір купівлі-продажу матеріалів на суму, що перевищує в чотири рази розмір неоподаткованого мінімуму доходів фізичних осіб із розстроченням оплати товару на 13 місяців від дня укладення договору. Під час укладання договору між ними виникла суперечка щодо форми договору.

В. Грина вважає, що цей договір має бути укладено в письмовій формі, оскільки, згідно ст. 206 ЦК України, він не є договором, що повністю

виконується сторонами в момент його вчинення. О. Жемакін наполягав на тому, що, відповідно до ст. 208 ЦК України, письмова форма договору між фізичними особами необхідна тільки в тому випадку, коли його укладено на суму, що перевищує не менше як у 20 разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів фізичних осіб. Він не погоджується з тим, що цей договір не є таким, що повністю виконується сторонами в момент його вчинення, оскільки, згідно зі ст. 694 ЦК України, із моменту передання товару й до його оплати товар, проданий у кредит, визнають таким, що перебуває в заставі у продавця для забезпечення виконання покупцем обов'язку щодо оплати товару.

У якій формі має бути укладено правочин? Які вимоги щодо укладання правочину передбачено ЦК України?

Завдання 14.6

Харківська філія ЗАТ "Брати", зареєстрована в місті Києві, уклала від свого імені договір постачання з ФОП Петровим М. В обумовлений термін договір не було виконано. М. Петров висунув філії позов про стягнення неустойки за невиконане зобов'язання. У суді філія позов не визнала та просила провадження у справі припинити оскільки:

1. Філія не може від свого імені укладати договори.
2. Директор філії уклав договір на суму 50 000 грн, а, згідно з Положенням про філію ЗАТ "Брати", філія не може укладати угоди на суму понад 10 000 грн.

Вирішіть справу й оцініть аргументи сторін.

Завдання 14.7

Громадянин Іванов Є. протягом 5 років скуповував у населення гриби та ягоди. За допомогою найманих працівників здійснював початкове їхнє оброблення та постачав на консервні підприємства. Однак у 2017 році він не зміг виконати свої зобов'язання щодо постачання продукції консервного заводу "Верес", унаслідок чого завод звернувся з позовом до суду, вимагаючи виплатити неустойку, аванс і відшкодувати збитки. Є. Іванов, посиляючись на те, що він не зареєстрований як фізична особа-підприємець і перебуває на обліку у службі зайнятості як безробітний, коштів для відшкодування шкоди не має. Крім того не виконання зобов'язання відбулося з-за відсутності тари для перевезення грибів. Тому вини Іванова Є. в невиконанні зобов'язань перед заводом немає.

Вирішіть суперечку.

Тема 15. Зобов'язальне право

1. Поняття цивільно-правового зобов'язання.
2. Суб'єкт, предмет та підстави виникнення зобов'язань.
3. Цивільно-правовий договір як підстава виникнення зобов'язань.
4. Способи забезпечення виконання зобов'язань.
5. Припинення зобов'язань, способи припинення зобов'язань.
6. Поняття, підстави та умови відповідальності за порушення зобов'язань.
7. Види цивільно-правової відповідальності.

Література: основна [2; 12 – 15]; додаткова [21; 27; 103 – 105].

Завдання 15.1

У червні 2014 року громадянин Степанов Л. уклав депозитний договір з банком на суму 10 000 грн терміном на шість місяців. У жовтні 2014 року виникла необхідність отримати вкладені гроші та Л. Степанов звернувся до банку з вимогою достроково розірвати договір. Однак вклад і відсотки він отримав лише в листопаді 2014 року, тому звернувся до суду з позовом про стягнення з банку 15 000 грн на відшкодування моральної шкоди. На його думку, мало місце несвоєчасне повернення вкладу та порушення Закону України "Про захист прав споживачів".

Чи є підстави для задоволення вимог Л. Степанова? Які підстави виникнення зобов'язань вам відомі?

Завдання 15.2

ТОВ "Харківбуд" на підставі укладеного договору підряду з комунальним підприємством "Жилкомсервіс" здійснювало заміну покрівлі будинків в одному з районів міста. Під час виконання зварювальних робіт одним із робітників ТОВ "Харківбуд" Серовим Д. було порушено правила виконання таких робіт і металева конструкція впала на землю, пошкодивши автомобіль А. Кириленка Вартість ремонту автомобіля А. Кириленка становила 19 600 грн. А. Кириленко звернувся до Д. Серова з вимогою про відшкодування шкоди в розмірі витрат на ремонт, вважаючи, що саме він є винуватим у заподіянні шкоди. Д. Серов звернувся до юриста із проханням роз'яснити йому такі питання:

1. Чи повинен він відшкодувати шкоду, заподіяну А. Кириленку, і у якому розмірі?

2. Чи є він суб'єктом зобов'язальних відносин із відшкодування заподіяної А. Кириленку шкоди?
3. Яка структура зобов'язання?

Завдання 15.3

ТОВ "Техноком" та АТ "Агротек" уклали договір купівля-продажу. Після укладення договору ТОВ "Техноком" (покупець) сплатило на рахунок продавця вартість товару в розмірі 300 000 грн. Оскільки в договорі не було встановлено термін виконання зобов'язання щодо передання товару, ТОВ "Техноком" спрямувало вимогу АТ "Агротек" про виконання зобов'язання з передавання товару в шестиденний термін, що підтверджено листом від 12 березня № 12 та описом до цього листа. Не отримавши виконання, ТОВ "Техноком" відмовилося від договору та 12 квітня звернулося з позовом до АТ "Агротек" про стягнення 300 000 грн. Під час судового засідання АТ "Агротек" заперечувало проти позову, оскільки не отримувало листа від 12 березня № 12 від ТОВ "Техноком". До того ж АТ "Агротек" надало відповідь на запит із пошти, що цінний лист від 12 березня від ТОВ "Техноком", адресований АТ "Агротек" представниками АТ, не отримано.

Як визначають термін виконання зобов'язання? Вирішіть суперечку, проаналізувавши аргументи сторін.

Завдання 15.4

Громадяни Явір С. та Поліщук Д. домовилися про купівлю-продаж житлового будинку в м. Дебальцеве. Д. Поліщук (покупець) передав С. Явору завдаток у розмірі 4 000 грн, отримавши про це відповідну розписку. Однак пізніше він відмовився від укладення договору купівлі-продажу, аргументуючи це тим, що всі речі, які він планував продати для виплати за будинок, було втрачено під час повені, що була в його селі. Інших коштів для купівлі будинку Д. Поліщук не мав.

Д. Поліщук, вважаючи виконання договору неможливим, став вимагати від С. Явора повернення сплачених 4 000 грн. Коли С. Явір відмовився повертати йому гроші, той звернувся до юриста за консультацією.

Чи підлягають вимоги Поліщука Д. задоволенню? Чи зміниться рішення, якщо в розписці не буде слова "завдаток"? Як завдаток захищає порушені права сторін за договором?

Завдання 15.5

За договором купівлі-продажу ТОВ "Пк-шоп" зобов'язалося доставити ноутбуки ТОВ "Стайл" до 11.09.2017 р. У договорі було закріплено, що виконання зобов'язання забезпечено неустойкою в розмірі 15 000 грн.

21.09.2015 р. "Пк-шоп" доставило ноутбуки, однак ТОВ "Стайл" відмовилося від їхнього прийняття та звернулося до господарського суду з позовом про повернення вартості ноутбуків – 35 000 грн, сплату штрафу – 15 000 грн та відшкодування упущеної вигоди, яку воно не отримало, оскільки було порушено умови договору.

ТОВ "Стайл" заперечувало проти позову, вважаючи, що, по-перше, ноутбуки все-таки було доставлено, тому в разі виконання зобов'язання боржником кредитор не має права відмовитися від його прийняття; по-друге, закон не передбачає одночасного відшкодування упущеної вигоди та стягнення неустойки в разі порушення договору; по-третє, у разі несвоєчасного виконання зобов'язання неустойку стягують у вигляді пені, а не штрафу, за кожен день прострочення в розмірі, установленому договором, а якщо сторони в договорі розмір пені не визначили, то вона не підлягає стягненню.

Чи має право покупець відмовитися від договору та вимагати стягнення неустойки? Чи можливе одночасне стягнення неустойки у вигляді пені та штрафу за одне й те саме порушення договору (прострочення договору)? Чи є правомірним одночасне стягнення неустойки та відшкодування упущеної вигоди за одне й те саме порушення договору (прострочення)?

Завдання 15.6

30 січня 2013 року Г. Романов придбав у фірмовому магазині "Рокс" пральну машину LG, гарантійний термін на яку було встановлено виготовлювачем три роки. Через два роки в роботі машини виявився недолік: вона почала псувати білизну та з шумом прати під час майже кожного прання. За викликом Г. Романова машину ремонтували працівники гарантійної майстерні двічі – 17 березня та 5 листопада 2015 року, але вказаний недолік не було усунено. 10 лютого 2017 року Г. Романов знов звернувся до гарантійної майстерні із проханням усунути недолік, де його попередили, що він повинен оплатити роботу, оскільки гарантійний термін сплив.

Чи правомірною є заява гарантійної майстерні? Які особливості гарантії встановлено цивільним законодавством України?

Завдання 15.7

У під'їзді одного з будинків міста на громадянина Ю. Жевагіна накинувся собака сусіда, який пошкодив йому одяг та укусив за ногу. Після цього Ю. Жевагін перебував на лікарняному, оскільки в результаті переживань він захворів на невроз і вимушений був лікувати руку. На вимогу Ю. Жевагіна відшкодувати вартість одягу та витрат на лікування власник собаки Смага К. відповів, що у його діях не було нічого поганого, а Ю. Жевагін різкими рухами сам спровокував напад собаки.

Ю. Жевагін звернувся до відділу поліції із скаргою про порушення правил виходу собак і відшкодування завданого збитку та моральної шкоди. Після того як сусід відбувся попередженням, Ю. Жевагін звернувся з позовом до суду з вимогою про заборону К. Смазі утримувати собак та відшкодування матеріального збитку в розмірі 3 500 грн (становить вартість одягу та лікування, а також утрату заробітку за час лікування) та 50 неоподатковуваних мінімумів доходу громадян відшкодування моральної шкоди. Для забезпечення своїх вимог попросив накладати арешт на майно К. Смаги, у тому числі на собаку й автомобіль.

Норми якої галузі мають бути використані суддею для врегулювання цих відносин? Які підстави виникнення зазначених відносин? Охарактеризуйте суб'єктний та об'єктний склад зазначених відносин.

Завдання 15.8

Громадянин Шишко В., поспішаючи на роботу, зупинив машину таксі. Водій через декілька хвилин у дорозі зупинив машину та вийшов до аптеки, посилаючись на погане самопочуття. Скориставшись тим, що водій залишив ключ у машині, В. Шишко сів за кермо та рушив з місця. Унаслідок його дій, було скоєно наїзд на машину С. Петренка та заподіяно матеріальної шкоди С. Петренку та таксомоторному парку в розмірі 10 300 грн. С. Петренко звернувся до суду з позовом про стягнення матеріальної шкоди з В. Шишка та таксомоторного парку. За рішенням суду В. Шишко мав відшкодувати шкоду, завдану С. Петренку, звільнивши від відповідальності таксомоторний парк. Не погодившись із судовим рішенням, В. Шишко оскаржив рішення суду, посилаючись на те, що шкоду, за ЦК України, повинен відшкодувати власник транспортного засобу як особа, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки.

Який вид відповідальності має місце в цьому випадку? Хто має відповідати за завдану шкоду? Які ви знаєте умови цивільно-правової відповідальності?

Завдання 15.9

Відділення страхової компанії звернулося до суду з позовом до батьків Максима (16 років) та Степана (13 років) про відшкодування майнових збитків. Позивач у позові зазначив, що, унаслідок дій цих неповнолітніх осіб, які розпалили багаття біля будівельного майданчика, було знищено майно осіб, які мешкали поруч. Відповідно до договору майнового страхування, потерпілим страхова компанія виплатила 30 000 грн, а тому й вимагала стягнути цю суму з відповідачів. За рішенням суду з батьків Максима та Степана на користь страхової компанії зазначену суму було стягнуто солідарно.

Чи правильне рішення ухвалив суд? Які види цивільно-правової відповідальності за множинності осіб ви знаєте? Які особливості відповідальності неповнолітніх осіб?

Завдання 15.10

Завод шампанських вин, відповідно до укладеного договору, повинен був відвантажити 1 000 пляшок Харківському заводу. Наприкінці року, коли припинилася дія договору, завод відвантажив 600 пляшок, а решту 400 поставив протягом I кварталу наступного року. Зважаючи на те, що з 1 січня урядом було підвищено ціни на алкогольні вироби, між сторонами виникла суперечка. Постачальник вимагав, щоб 600 пляшок було оплачено за новими цінами, бо в іншому випадку він зазнає збитків. А покупець вважає, що розрахунок має бути здійснено за старими цінами.

Якою є підстава виникнення відповідальності в цьому випадку? Як вирішити цю суперечку?

Тема 16. Основи сімейного права України

1. Загальна характеристика сімейного права як галузі права.
2. Джерела, система та завдання сімейного права України.
3. Порядок та умови укладання шлюбу.
4. Особисті та майнові права й обов'язки подружжя.
5. Припинення шлюбу. Недійсність шлюбу.
6. Особисті права та обов'язки батьків і дітей. Права батьків і дітей на майно.
7. Аліментні обов'язки батьків і дітей та інших членів сім'ї й родичів.
8. Усиновлення (удочеріння).

Література: основна [2; 12 – 15]; додаткова [97, 103].

Завдання 16.1

Під час складання заповіту С. Короленко зазначив, що його син отримає право на спадкування, якщо буде проживати у м. Київ, а донька – якщо закінчить економічний університет. Коли С. Короленко помер, на той час донька навчалася на четвертому курсі економічного університету, а син проживав у Харкові. Син спадкоємця звернувся до нотаріуса з наміром оскаржити чинність заповіту щодо міста його проживання, оскільки йому не було відомо про наявність такої умови в заповіті. Донька вважає, що вона має право на отримання спадщини, оскільки для прийняття спадщини встановлено шестимісячний термін, а диплом бакалавра економічного університету вона отримає через три місяці.

Хто має право на спадщину за умовами ситуації? Здійсніть аналіз позицій спадкоємців.

Завдання 16.2

Чоловік та дружина після двох років шлюбу вирішили розлучитися, у зв'язку із численними зрадами чоловіка. Вони подали заяву до Державного органу реєстрації актів цивільного стану про розірвання шлюбу. Справу до розгляду було призначено через 23 дні з моменту реєстрації.

Після подання заяви давній знайомий дружини запропонував їй вийти за нього заміж, на що вона дала згоду. Дізнавшись про майбутні плани дружини, чоловік попередив її, що одруження буде вважатися не дійсним, оскільки немає відповідної постанови органу реєстрації актів цивільного стану про розірвання шлюбу.

Із якого моменту слід уважати припинення шлюбу в разі його розірвання? Якою, на вашу думку, буде правова оцінка намірів дружини?

Завдання 16.3

До суду звернувся М. Клименко з позовом до А. Гринька про відшкодування шкоди, завданої відмовою від шлюбу. Із матеріалів справи стало відомо, що нещодавно донька М. Клименка та син А. Гринька подали до органу реєстрації актів цивільного стану (далі – РАЦС) заяву про реєстрацію шлюбу. За домовленістю сторін було призначено дату вінчання та весілля, розпочато приготування до весільної церемонії.

Однак за тиждень до дати призначеного весілля наречений отримав інформацію про непристойну поведінку нареченої, яка зраджувала йому з іншим чоловіком та за плату надавала послуги інтимного характеру.

На думку А. Гринька, це робило неможливим реєстрацію шлюбу. Унаслідок цього наречений відмовився від реєстрації шлюбу, про що повідомив батька нареченої та РАЦС.

Батько нареченої надав докази про те, що ним витрачено кошти на підготовку проведення церемонії реєстрації шлюбу, закуплено продукти харчування, унесено завдаток фотографу та заброньовано кафе, де мало проходити святкування весілля.

Які правовідносини виникли між сторонами? Хто і за яких обставин зобов'язаний відшкодувати іншій стороні витрати, що було зроблено під час приготування до весілля?

Завдання 16.4

Громадяни Коломоєць В. та Жданов О. зареєстрували шлюб. Через деякий час О. Жданов дізнався, що дружина має двох дітей від попереднього шлюбу. Після цієї новини він звернувся до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним на підставі відсутності його вільної згоди на укладення шлюбу з В. Коломоєць.

Яке рішення має ухвалити суд? Які підстави визнання шлюбу недійсним установлено ЦК України?

Завдання 16.5

За справою Ольги Сліпченко до Василя Сліпченка про стягнення аліментів на утримання дитини, відповідач позов не визнав, посилаючись на те, О. Сліпченко сама пішла від нього і, незважаючи на всі вмовляння, не хоче повертатися. Зі свого боку, відповідач заявив, що не заперечує проти необхідності утримувати сина, але лише за умов, що дружина до нього повернеться. На підтвердження того, що він добре ставився до дружини та віддавав у період спільного проживання їй всі зароблені гроші, В. Сліпченко просив допитати сусідок по квартирі.

Чи мають правове значення факти, що наведені В. Сліпченко для обґрунтування своїх заперечень? Ким установлюються факти, що підлягають доказуванню?

Завдання 16.6

Між спадкоємцями Геращенко П. та Вінник В. виникла суперечка щодо поділу спадкового майна. В. Вінник уважала, що під час визначення розміру її частки не повинні враховувати предмети домашнього вжитку, у зв'язку

з тим, що вона не проживала разом із спадкодавцем. Розглянувши справу, суд ухвалив рішення, яким поділив спадщину порівну. Через місяць до цього ж суду звернувся з позовом У. Терелі про визнання права на спадщину, оскільки спадкодавець склав на його ім'я заповіт.

Хто має право на спадкування? Який порядок складання заповіту за ЦК України? Яке значення заповіту?

Контрольні запитання до змістового модуля 3

1. Що розуміють під галуззю цивільного права?
2. Які правовідносини регулює цивільне право?
3. Назвіть основні джерела цивільного права.
4. Охарактеризуйте звичаї ділового обігу як джерела права.
5. Що належить до об'єктів цивільних правовідносин?
6. Розкрийте поняття правосуб'єктності фізичної особи.
7. Які права в цивільних правовідносинах мають малолітні?
8. Які умови та порядок отримання повної дієздатності раніше досягнення віку 18 років?
9. Назвіть підстави та порядок позбавлення дієздатності фізичної особи.
10. Який порядок поновлення у правах осіб, що було визнано померлими?
11. Які види юридичних осіб вам відомі?
12. Дайте характеристику ознак юридичної особи.
13. Які існують класифікації об'єктів цивільних правовідносин?
14. Що охоплює право власності?
15. Назвіть форми власності.
16. Здійсніть порівняльну характеристику угоди та договору.
18. Які форми угод існують?
19. Які види недійсних угод передбачені Цивільним кодексом України?
20. Наведіть приклад цивільно-правового зобов'язання, що впливає із закону.
21. Яка відповідальність за невиконання цивільно-правового зобов'язання?
22. Розкрийте процедуру спадкування майна за законом.
23. Який порядок оформлення заповіту?

Змістовий модуль 4

Трудове право

Тема 17. Поняття, предмет та значення трудового права. Джерела трудового права

1. Поняття трудового права як галузі права.
2. Предмет трудового права. Метод правового регулювання та його ознаки.
3. Функції трудового права. Поняття принципів трудового права та їхня класифікація.
4. Система трудового права України.
5. Поняття джерел трудового права, їхні види.

Література: основна [2; 10]; додаткова [26; 37; 48; 55; 58; 60; 68; 74; 79; 84; 85; 95; 98 – 100].

Завдання 17.1

Фірма "Оріон" уклала договір із будівельним кооперативом "Фасад" на будівництво складських приміщень. У складі будівельної бригади, крім членів кооперативу, працювали С. Марчук і І. Петренко, із якими кооператив "Фасад" уклав трудовий договір на період будівництва складських приміщень.

Які відносини є предметом трудового права:

1. Що виникають між фірмою "Оріон" і кооперативом "Фасад"?
2. Між членами будівельної бригади та фірмою "Оріон"?
3. Між кооперативом "Фасад" і його членами?
4. Між кооперативом "Фасад" і найманими працівниками Марчуком С. та Петренком І.?

Приклад вирішення завдання

1	2	3
1	Визначення предмета трудового права	Предметом трудового права є суспільні відносини, які регулюються нормами трудового права
2	Визначення відносин, які є предметом трудового права	Їх розподіляють на індивідуальні відносини та колективні трудові відносини, тісно пов'язані із трудовими, а саме: такі, що передують трудовим; супутні трудовим; такі, що впливають із трудових

1	2	3
3	Відповідно до умов завдання, до відносин, що регулюються нормами трудового права належать	1. Відносини між членами будівельної бригади та кооперативом "Фасад". 2. Відносини між кооперативом "Фасад" і найманими працівниками Марчуком С. та Петренком І.

Завдання 17.2

Інспектором відділу кадрів ПАТ "Укрпласт" Бондарчук Б. до Державної служби зайнятості було подано дані про порушення передбачених законом термінів про звільнення працівників ПАТ "Укрпласт", у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці. Унаслідок цього до ПАТ "Укрпласт" Державною службою зайнятості було застосовано штрафні санкції, а інспектора відділу кадрів Бондарчук Б. директором ПАТ "Укрпласт" було притягнуто до дисциплінарної відповідальності

Які зі вказаних відносин є предметом трудового права України?

Завдання 17.3

Голова профспілкового комітету заводу "Прометей" неодноразово звертався до директора цього заводу з письмовою пропозицією про укладання колективного договору. Але директор на пропозиції не відповідав. За заявою голови профспілкового комітету заводу на директора цього заводу місцевим судом було накладено штраф за ухиляння від колективних переговорів з укладання колективного договору.

Які зі вказаних відносин є предметом трудового права України?

Завдання 17.4

За порушення законодавства про зайнятість населення Державною службою зайнятості було застосовано штрафні санкції до приватного підприємства "Інтелект-сервіс". Але директор підприємства із цим не погодився та звернувся до господарського суду із заявою про скасування рішення Державної служби зайнятості.

Чи наявні в цьому випадку правовідносини, які є предметом трудового права України?

Завдання 17.5

Майстер Швидко М. наказав групі працівників виконувати роботу, що загрожувала їхньому здоров'ю. Старший інспектор комітету з нагляду

за охороною праці, установивши факт виконання роботи працівниками в умовах, які загрожували їхньому здоров'ю, притягнув М. Швидка до адміністративної відповідальності, наклавши на нього штраф. Директор заводу, своєю чергою, відреагував на порушення М. Швидком правил із техніки безпеки тим, що оголосив йому догану.

М. Швидко визнав факт загрози здоров'ю працівників, погодився зі стягненням, накладеним директором як уповноваженим власником на управління органом, із яким він перебуває у трудових відносинах. Але вважає, що, оскільки з державним органом з охорони праці він у договірних відносинах не перебуває, ніяких обов'язків щодо цього органу він не брав, то, відповідно, цей орган не є вправі втручатися у його договірні відносини.

Які відносини виникли між їхніми учасниками? Галуззю якого права їх потрібно регулювати?

Завдання 17.6

Між головою правління колективного сільськогосподарського підприємства й одним із його членів, П. Борковим, виникла суперечка. П. Борков уважав, що в господарстві грубо порушують права його членів. Зокрема, робочий день триває 12 годин на добу, до того ж у вихідні та святкові дні; заробітну плату не виплачували вже понад три місяці. Проте для трьох найманих тимчасових працівників створено "пільговий режим": у них 8-годинний робочий день, мають два вихідних дні, їм регулярно виплачують заробітну плату.

У разі подальшого порушення трудового законодавства щодо членів КСГП П. Борков порушить питання про укладення з ним трудового договору.

Дайте правову оцінку ситуації, що склалася. Яким законодавством регламентовано працю в колективному сільськогосподарському підприємстві?

Завдання 17.7

Під час вирішення трудового спору в ТОВ "Перетон" виявилось, що в колективному договорі вказаної організації закріплено умову, згідно з якою розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу в усіх випадках відбувається за попередньою згодою виборного органу первинної профспілкової організації.

Чи законним є включення вказаного положення до колективного договору? Аргументуйте відповідь із посиланням на чинне законодавство.

Завдання 17.8

Збори учасників товариства з обмеженою відповідальністю "Мірол", створеного за участю іноземного інвестора, та профспілкова організація затвердили редакцію колективного договору, у якому було передбачено таке:

а) учасники товариства зобов'язані працювати в товаристві на підставі трудового договору;

б) обіймання відповідної посади учасником товариства обумовлено контрактом із генеральним директором товариства;

в) для всіх учасників товариства встановлено використання робочого часу на власний розсуд;

г) учасники товариства, крім отримання дивідендів, отримують за свою працю заробітну плату;

д) працю найманих працівників регульовано трудовим законодавством України.

Проаналізуйте наведені положення з точки зору відповідності їх чинному законодавству, у тому числі трудовому.

Завдання 17.9

Наведіть приклади загальних і спеціальних правових норм, що регулюють трудові відносини.

Якими нормативно-правовими актами регулюють працю тимчасових і сезонних працівників, надомників, сумісників?

Чи застосовують у трудовому праві позовну давність у справах про звільнення працівників з ініціативи роботодавця; у справах про зняття накладеного дисциплінарного стягнення; у разі стягнення матеріальної шкоди, заподіяної однією стороною трудового договору іншій?

Завдання 17.10

У чому виявлено єдність і диференціацію правового регулювання праці? Які повноваження центральних органів виконавчої влади в галузі регулювання трудових відносин? Як діють нормативно-правові акти про працю в часі, просторі та за категоріями працівників?

Тема 18. Колективні договори й угоди

1. Поняття та значення колективного договору.
2. Правові підстави й умови укладання колективного договору.
3. Сторони та терміни колективного договору.
4. Зміст колективного договору. Права та обов'язки сторін колективного договору.
5. Нормативні та зобов'язальні положення колективного договору.
6. Структура та порядок ухвалення колективного договору.

Література: основна [2; 10]; додаткова [25; 34; 72; 77; 93; 96; 97].

Завдання 18.1

На приватному підприємстві "Озон" немає колективного договору. На вимогу працівників укласти такий договір, директор підприємства заявив, що колективний договір не може бути укладений через відсутність на підприємстві профспілкової організації.

Чи правомірною є заява директора підприємства? Хто може бути сторонами колективного договору? Чи передбачено відповідальність за ухиляння від укладання трудового договору?

Приклад вирішення завдання

1	2	3
1	Визначити поняття колективного договору	Колективний договір – це локальний нормативно-правовий акт, який регулює трудові, соціально-економічні та професійні відносини між роботодавцем та робітниками підприємства, установи, організації на основі чинного законодавства (ст. 10 – 11 КЗпП України). Колективний договір укладають на всіх підприємствах, незалежно від форми власності та господарювання
2.	Визначення сторін колективного договору	Відповідно до ст. 12 КЗпП України, сторонами колективного договору є власник або уповноважений власником орган (особа), з одного боку, і профспілковий комітет, який діє на підставі статуту, а у разі його відсутності – представник, вільно обраний на загальних зборах найманих працівників або уповноважених ними органів, з іншого боку

1	2	3
3.	Вирішення завдання по суті	Дія директора приватного підприємства була неправомірною, тому що на підприємстві використовують працю найманих працівників, які мають право вимагати укладання колективного договору. За відсутності профспілкової організації інтереси працівників, згідно зі ст. 12 КЗпП України, можуть представляти їхні представники, обрані на загальних зборах. За відмову директора підприємства укласти колективний договір передбачено адміністративну відповідальність у вигляді штрафу, згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення. Справу розглядає суд за поданням трудового колективу

Завдання 18.2

На новоствореному підприємстві роботу щодо укладання колективного договору не було виконано своєчасно, у зв'язку із цим колективний договір не було укладено. Завідувач відділу Рудан А. подав заяву про надання йому щорічної відпустки, до того ж він вимагав, щоб, крім основної відпустки, йому було надано додаткову, оскільки йому встановлено ненормований робочий день. Але у відділі кадрів йому відмовили в наданні додаткової відпустки, посилаючись на відсутність документа, що визначає конкретну тривалість такої відпустки.

Дайте правову оцінку цій ситуації. Яким чином має бути вирішено це питання?

Завдання 18.3

На колективному підприємстві "Граніт" було розроблено та укладено колективний договір, до якого було внесено умови, що суперечать чинному законодавству, у тому числі такі, які поліпшують становище працівників, порівняно із законодавством (надають додаткові трудові та соціально-побутові пільги, а також додаткові гарантії для працівників).

Чи буде чинним такий колективний договір?

Завдання 18.4

У дирекції оброблення та перевезення пошти державного підприємства "Укрпошта" було укладено колективний договір, але районною державною адміністрацією за місцем знаходження дирекції було відмовлено

у його повідомній реєстрації, посилаючись на те, що дирекція не має статусу юридичної особи.

Чи правомірною є така відмова?

Завдання 18.5

Члени виробничого кооперативу "Родон", зібравши загальні збори трудового колективу та обравши представницький орган, вимагали від правління кооперативу укладання колективного договору. Голова правління кооперативу відмовився від укладання такого договору, посилаючись на те, що трудові відносини членів кооперативу регулюються статутом кооперативу, а не нормами трудового права, й укладання колективного договору статутом кооперативу не передбачено.

Чи може бути притягнуто до відповідальності голову правління кооперативу за ухиляння від ведення переговорів та укладання колективного договору?

Завдання 18.6

Громадянин Усенко С., зареєстрований як приватний підприємець без створення юридичної особи, найняв для виконання робіт 15 працівників і запропонував їм укласти з ним колективний договір.

Чи буде мати юридичне значення такий колективний договір?

Завдання 18.7

Профспілковим комітетом ПАТ "Міськкрембуд" у ході перевірки виконання умов колективного договору було виявлено, що правлінням ПАТ не було виділено кошти на передбачені колективним договором заходи з охорони праці.

Яких заходів, згідно з чинним законодавством, повинен ужити в цьому випадку голова профспілкового комітету? Які наслідки, згідно з чинним законодавством, можуть чекати на роботодавця в разі невиконання ним умов колективного договору?

Завдання 18.8

На колективному підприємстві "Азот" до складу робочої комісії з питань підготовки проекту колективного договору, утвореної за наказом директора підприємства, входили: заступник директора, начальник відділу кадрів, головний економіст, головний бухгалтер, інженер з охорони праці. Рішення комісії щодо проекту колективного договору було ухвалено

більшістю голосів членів комісії. Після цього проект колективного договору було погоджено з головою профспілкового комітету та винесено для схвалення на загальні збори трудового колективу. Після схвалення колективний договір було підписано директором підприємства та головою профспілкового комітету.

Дайте правову оцінку цій ситуації.

Завдання 18.9

У ході перевірки колективного договору, поданого ПАТ "Меркурій" для повідомної реєстрації, районною державною адміністрацією було виявлено невідповідність окремих положень цього договору чинному законодавству та, у зв'язку з цим, райдержадміністрацією було відмовлено в повідомній реєстрації договору.

Чи правомірно відмовлено в повідомній реєстрації колективного договору? Який порядок повідомної реєстрації колективних договорів?

Завдання 18.10

На приватному підприємстві "Октава" відбулася зміна власника. Новий власник заявив працівникам, що він не погоджується з умовами чинного колективного договору підприємства, укладеного з попереднім власником та, у зв'язку із цим, скасовує його, водночас, запропонувавши терміново укласти новий колективний договір.

Чи є правомірними дії нового власника? Який термін чинності колективного договору передбачений законом?

Завдання 18.11

У ході укладання колективного договору та схвалення його загальними зборами трудового колективу значна частина працівників, яка становить меншість трудового колективу підприємства, проголосувала "проти" та зажадала укладання з ними ще одного – альтернативного – колективного договору.

Чи допускається укладання на одному підприємстві декількох колективних договорів?

Завдання 18.12

Після двох місяців із дня реєстрації новоствореного підприємства його працівники, зібравшись на загальні збори та обравши представницький орган, вимагали від власника укладання колективного договору. Але власник відмовився укладати такий договір.

Чи може власник бути притягнутим до відповідальності за ухиляння від колективних переговорів та укладення колективного договору?

Тема 19. Укладання трудового договору

1. Поняття та сторони трудового договору.
2. Зміст трудового договору.
3. Нормативні та погоджувальні умови трудового договору. Необхідні та факультативні умови трудового договору.
4. Форма та термін трудового договору.
5. Юридичні гарантії під час прийняття на роботу.
6. Вимоги та обмеження під час прийняття на роботу.
7. Порядок укладання трудового договору. Термін випробування.
8. Види трудових договорів.

Література: основна [2; 10]; додаткова [26; 37; 48; 60; 95; 99; 100].

Завдання 19.1

М. С. Денисенко був прийнятий на роботу до конструкторського бюро інженером-конструктором із випробувальним терміном на один місяць. За два дні до закінчення цього терміну його попередили у відділі кадрів, що випробувальний термін йому продовжили ще на місяць, а через тиждень він був звільнений як такий, що не витримав випробування. М. С. Денисенко звернувся з позовом до суду про поновлення на роботі. Яке рішення має ухвалити суд?

Приклад вирішення завдання

1	2	3
1	Визначення мети випробування під час прийняття на роботу	Відповідно до ст. 26 КЗпП України, під час укладання сторонами трудового договору може бути обумовлено випробування, із метою перевірки відповідності працівника роботі, яка йому доручається
2	Визначення термінів випробування під час прийняття на роботу	Згідно зі ст. 27 КЗпП України, термін випробування під час прийняття на роботу не може перевищувати трьох місяців, якщо інше не передбачено законом. Випробування під час прийняття на роботу робітників не може перевищувати одного місяця

1	2	3
3	Вирішення завдання по суті	М. С. Денисенко був прийнятий на роботу інженером-конструктором із випробувальним терміном один місяць. За весь період роботи він не був відсутнім на роботі, що могло бути причиною продовження випробувального терміну. Відповідно до ч. 2 ст. 28 КЗпП України, розірвання трудового договору за підстав невідповідності роботі під час проходження випробування з боку роботодавця може бути оскаржено працівником у судовому порядку. Суд має всі підстави поновити М. С. Денисенка на роботі

Завдання 19.2

Колишній військовослужбовець Мелащенко П. після виходу на пенсію за вислугою років був прийнятий на роботу інженером на ПАТ "Завод металовиробів" зі встановленням йому випробування терміном два місяці. Через місяць він був звільнений як такий, що не витримав випробування. Уважаючи звільнення незаконним, П. Мелащенко звернувся до суду з позовною заявою про поновлення його на роботі.

Суд, вважаючи, що до П. Мелащенко випробування було застосовано, усупереч вимогам ч. 3 ст. 26 КЗпП України, ухвалив рішення про поновлення П. Мелащенко на роботі.

Чи правомірним є рішення суду?

Завдання 19.3

Під час працевлаштування С. Ткаченка на посаду спеціаліста районної держадміністрації у відділі кадрів від нього, крім заяви та інших необхідних для працевлаштування документів, передбачених КЗпП України, вимагали додатково відомості про доходи та зобов'язання фінансового характеру, у тому числі й за кордоном, щодо нього і членів його сім'ї, а також подання декларації про належні йому та членам його сім'ї нерухоме й цінне рухоме майно, вклади в банках, доходи та цінні папери.

Чи правомірними є вимоги відділу кадрів?

Завдання 19.4

Після домовленості про прийняття Р. О. Ляшенка на посаду інженера, уповноважений власником орган підприємства зажадав від нього:

- 1) трудову книжку;
- 2) паспорт;

- 3) диплом про освіту;
- 4) характеристику з попереднього місця роботи;
- 5) довідку про забезпеченість житловою площею.

Р. О. Ляшенком були подані всі ці документи, крім характеристики, яку він зобов'язався подати протягом тижня. Уповноважений власником орган допустив Р. О. Ляшенка до роботи, але попередив, що, коли він протягом тижня не надасть характеристику, угоду про укладання трудового договору буде розірвано. Такої характеристики Р. О. Ляшенко не подав, бо керівник із попереднього місця роботи відмовився її видати.

Які документи може вимагати власник або уповноважений ним орган під час прийняття на роботу? До яких правових наслідків призведе неподання Ляшенком характеристики?

Завдання 19.5

Безробітний Бойко Л. уклав трудовий договір із Д. Чадовим, який зареєструвався як фізична особа-підприємець із правом найму працівників. Пропрацювавши якийсь час, Л. Бойко став вимагати оформлення трудової книжки, у чому Д. Чадов йому відмовив з посиланням на те, що Інструкція про порядок ведення трудових книжок не передбачає ведення трудових книжок під час роботи у фізичної особи-підприємця.

Чи правомірними є дії Д. Чадова? Як Л. Бойко зможе підтвердити трудовий стаж роботи у фізичної особи-підприємця, коли в нього виникне така потреба?

Завдання 19.6

Статутом спільного шведсько-українського підприємства передбачено прийняття на роботу всіх працівників тільки у формі укладання контракту. Цей контракт передбачав повну матеріальну відповідальність за заподіяну підприємству шкоду, переведення в порядку дисциплінарного стягнення працівників на термін до трьох місяців, можливість припинення контракту в разі розголошення комерційної таємниці.

Чи правомірним є включення до контракту таких нормативних положень?

Завдання 19.7

Під час укладання трудового договору із громадянином Поліщуком Т. В. щодо його роботи на посаді інженера-конструктора I категорії

конструкторського бюро керівник організації запропонував до зазначеного договору включити такі умови:

а) про режим роботи та відпочинку;

б) про умови оплати праці;

в) про дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку організації;

г) про зобов'язання громадянина Поліщука Т. В. протягом перших двох років роботи не використовувати щорічну або інші види відпусток (навчальну, соціальну, творчу тощо);

д) зобов'язання не брати участі у страйку;

е) зобов'язання не працювати за сумісництвом в іншого роботодавця.

За угодою із громадянином Поліщуком Т. В. трудовий договір був укладений.

Чи правомірними є дії керівника організації? Який порядок укладання трудового договору, у якій формі та який його зміст ?

Завдання 19.8

Під час оформлення на роботу громадянина Денисенка К. С. на посаді головного інженера директор підприємства зажадав від нього такі документи: трудову книжку, паспорт, диплом про освіту, довідку про стан здоров'я, довідку з місця проживання та характеристику з попереднього місця роботи.

20 липня за усним наказом директора К. С. Денисенко приступив до роботи. Наказ про його прийняття на роботу було видано 1 серпня, відповідно, і заробітну плату було нараховано з моменту видання зазначеного наказу.

Визначите правомірність витребування всіх зазначених документів під час прийняття на роботу громадянина Денисенка К. С. Із якого моменту в цій ситуації виникли трудові правовідносини? З урахуванням правового статусу працівника, зокрема, його права у сфері оплати праці, проаналізуйте дії роботодавця щодо відповідності чинному законодавству про працю.

Тема 20. Зміна трудового договору

1. Переведення на іншу роботу: поняття, класифікація переведень. Постійні та тимчасові переведення.

2. Переведення на іншу роботу.

3. Переміщення на інше робоче місце та його відмінність від переведення.

4. Зміни істотних умов праці.

Література: основна [2; 10]; додаткова [26; 37; 89; 95; 99; 100].

Завдання 20.1

Громадянка Денисенко П. Т. працювала медичною сестрою в терапевтичному відділенні санаторію. У зв'язку з переходом на нові умови організації та оплати праці, наказом головного лікаря вона була переведена медсестрою в дитячі ясла того ж санаторію. Уважаючи рішення керівництва неправомірним, бо характер праці й режим роботи на новому місці відрізнявся від попередніх, П. Т. Денисенко звернулася з позовом до суду про поновлення на попередній роботі.

Чи має тут місце переведення на іншу роботу? Чи вправі керівник вимагати від П. Т. Денисенко стати до роботи в дитячих яслах? Яким має бути рішення суду?

Завдання 20.2

Директор фермерського господарства "Світанок" видав наказ про переведення робітниці Кравченко П. Т. із садово-городньої до тваринницької бригади терміном на один місяць. П. Т. Кравченко із переведенням не погодилася і звернулася до суду з позовом про поновлення її на колишній роботі, мотивуючи тим, що переведення було оформлено без її згоди та вже тричі раніше її переводили на цю роботу. У суді представник відповідача пояснив, що переведення викликане відсутністю доярок і з метою запобігання падежу худоби.

Чи може мати місце переведення на іншу роботу без згоди працівника? Чи є в цьому випадку підстава для переведення? Як повинен вирішити справу суд?

Завдання 20.3

Наказом від 24 вересня директор ПП "Лоск" перевів майстра чоловічої перукарні Серпенко Н. С. до перукарні того ж підприємства, розташованої в іншому районі міста. Це рішення мотивоване тим, що Н. С. Серпенко неодноразово сварилася з колегами, і загальні збори трудового колективу чоловічої перукарні ухвалили рішення про її переміщення в інше місце, із метою нормалізації соціально-психологічного клімату колективу. Н. С. Серпенко

від переміщення відмовилася та звернулася до суду з позовом про поновлення на попередньому місці роботи. У заяві позивачка зазначила, що перукарня розташована в іншому районі міста і вона багато часу витрачає на дорогу до роботи, крім того, ця перукарня вона знаходиться в малолюдній місцевості, отже, і заробіток є значно нижчим.

Що має місце в цьому випадку: переведення чи переміщення? Яке правове значення має рішення трудового колективу? Як має вирішити справу суд?

Завдання 20.4

Громадянка Лисенко Р. Г. працювала на Кременчуцькому м'ясокомбінаті кочегаром котельної. У зв'язку з тим, що наказом керівництва котельні м'ясокомбінату були об'єднані у єдине господарство, директор 10 лютого видав наказ про переміщення Р. Г. Лисенко кочегаром гуртожитку того ж комбінату, оскільки умови праці не змінюються.

Проти переміщення Р. Г. Лисенко заперечувала, бо як кочегар котельної вона мала додаткову відпустку терміном 12 днів за шкідливі умови праці, а кочегару гуртожитку надають додаткову відпустку лише на шість днів. Крім того, нове місце роботи розташоване далеко від житла Р. Г. Лисенко і через хворобу їй важко туди добиратися.

Чи має місце переміщення в цьому випадку? Чи обґрунтовані заперечення Р. Г. Лисенко? Як вирішити суперечку?

Завдання 20.5

Громадянин Доценко Л. С. працював у складі комплексної бригади в кам'яному кар'єрі виробничого об'єднання на посаді помічника машиніста екскаватора. Протягом весняного та літнього періоду Л. С. Доценко працював у дві зміни. 30 жовтня він був переведений на роботу в одну зміну (першу), бо робота у другу зміну, у зв'язку з тим, що почало рано смеркати, виявилася неефективною. Л. С. Доценко не погодився з таким розпорядженням власника, не вийшов на роботу і через це був звільнений за прогул без поважних причин.

Чи має право Л. С. Доценко відмовлятися від роботи в нових умовах?

Завдання 20.6

Громадянка Панченко Д. Л. працювала у виробничій бригаді полірувальницею II-го розряду з оплатою праці на підставі єдиного наряду за

кінцевими результатами роботи бригади. Розпорядженням начальника цеху, зробленим з урахуванням рішення загальних зборів колективу бригади, її було виведено зі складу бригади й оформлено на роботу за індивідуальним нарядом. Д. Л. Панченко звернулася до суду з позовом про поновлення на роботі в колективі бригади, вважаючи, що в цьому випадку має місце переведення на іншу роботу без її згоди, оскільки це потягло за собою істотне зменшення розміру заробітної плати. Крім того, виведення її із бригади було здійснено без законних підстав. Представник відповідача проти позову заперечував, указуючи, що спеціальність і кваліфікація Д. Л. Панченко не змінилися, а менше заробляти вона стала тому, що у бригаді краща організація праці та вища продуктивність. До того ж були всі підстави вимагати виключення Д. Л. Панченко зі складу бригади, бо вона своєю поведінкою погіршувала психологічний клімат у колективі, учиняла сварки, ображала членів бригади.

Чи має місце в цьому випадку переведення на іншу роботу? У яких випадках колектив бригади має право вимагати від власника виведення працівника зі складу бригади? Як вирішити справу по суті?

Тема 21. Припинення трудового договору

1. Загальні підстави припинення трудового договору, їхня класифікація.
2. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
3. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.
4. Порядок звільнення та здійснення розрахунку.

Література: основна [2; 10]; додаткова [26; 37; 95; 99; 100].

Завдання 21.1

Із громадянином Чумаком П. Р. було укладено трудовий договір терміном на один рік. В останній день роботи П. Р. Чумак подав заяву про надання йому відпустки. У зв'язку із цим, у наказі про звільнення датою звільнення було вказано останній день відпустки. Після закінчення відпустки П. Р. Чумак став вимагати продовження з ним трудових відносин, вважаючи їх продовженими на невизначений термін.

Чи правомірними є вимоги П. Р. Чумака?

Завдання 21.2

Завідувач матеріального складу громадянин Сорокін К. С., маючи намір звільнитися з роботи за власним бажанням, попередив про це директора підприємства письмовою заявою за два тижні. Але, у зв'язку із передачею матеріальних цінностей, отриманих у свій час К. С. Сорокіним під звіт, наказ про його звільнення був виданий лише через три тижні після подання К. С. Сорокіним письмової заяви.

Яким чином має бути сформульовано підстави звільнення в цьому випадку?

Завдання 21.3

Громадянин Прокопенко М. Т. звернувся до суду з позовною заявою про поновлення його на роботі та виплату середньомісячного заробітку за весь час вимушеного прогулу, оскільки вважав, що його звільнили неправомірно. У період розгляду справи в суді М. Т. Прокопенко був зареєстрований у Державній службі зайнятості як безробітний та отримував допомогу, у зв'язку з безробіттям.

Чи може бути задоволено позовні вимоги М. Т. Прокопенка в повному обсязі в разі визнання судом звільнення неправомірним?

Завдання 21.4

Громадянка Любченко В. С. була прийнята на роботу прибиральницею приміщення офісу банку тимчасово на два місяці. Після закінчення цього терміну її було звільнено, а наступного дня після звільнення з нею було знову укладено трудовий договір на два місяці, після закінчення яких В. С. Любченко заперечувала своє звільнення.

Яким чином слід вирішити це питання в цій ситуації? Які особливості укладання трудового договору з тимчасовими працівниками?

Завдання 21.5

У фірмі "Світанок", у зв'язку зі зменшенням замовлень та скороченням обсягу робіт, трьом працівникам цієї фірми: слюсарю-ремонтнику Белову К. С., зварювальнику Стешенку С. С. та маляру Троценку М. М. – було запропоновано подати заяви про звільнення за власним бажанням. Після звільнення цих працівників за ст. 38 КЗпП України директором фірми було видано наказ про скорочення штату підприємства. Дізнавшись про це, громадяни Белов К. С., Стешенко С. С. та Троценко М. М. подали до суду

позовні заяви про зміну формулювання підстав для їхнього звільнення, вважаючи, що їх повинні були звільнити за п. 1 ст. 40 КЗпП України.

Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 21.6

Із громадянином Степаненком В. С. було укладено трудовий договір на час відсутності громадянки Тарасенко С. В., у зв'язку з наданням їй відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею віку трьох років.

10 квітня її дитина досягла віку трьох років, але С. В. Тарасенко, у зв'язку зі своїм захворюванням, вийшла на роботу 20 квітня. У цей же день було звільнено громадянина Степаненка В. С. за п. 2 ст. 36 КЗпП України, у зв'язку із закінченням терміну договору.

Чи правомірним є звільнення В. С. Степаненка?

Завдання 21.7

Слюсар пивзаводу Майстренко Л. Д. учинив дрібну крадіжку трьох пляшок пива та був затриманий працівником охорони. На підставі пояснення Л. Д. Майстренка і доповідної записки начальника охорони директор заводу видав наказ про звільнення громадянина Майстренка Л. Д. за п. 8 ст. 40 КЗпП України без звернення до профспілкового комітету за згодою на звільнення.

Чи правомірним є звільнення Л. Д. Майстренка?

Тема 22. Робочий час і час відпочинку

1. Поняття та види робочого часу.
2. Поняття та види часу відпочинку.
3. Види відпусток.

Література: основна [1; 10]; додаткова [11; 51; 76; 87; 89; 90].

Завдання 22.1

Шліфувальниця Миронова К., яка після розірвання шлюбу сама виховує дитину, подала заяву про надання їй щорічної відпустки у травні. Але їй було відмовлено в цьому, посилаючись на те, що, згідно із графіком, відпустку їй має бути надано у вересні та, оскільки вона отримує аліменти на утримання дитини, то на неї не поширено пільги щодо порядку надання щорічних відпусток.

Яким чином має бути вирішене питання щодо надання К. Мироновій щорічної відпустки?

Завдання 22.2

Робітниці шовкопрядильного комбінату Машківській В. О., яка працювала на комбінаті п'ять місяців, було надано відпустку, у зв'язку з вагітністю і пологами, після закінчення якої В. О. Машківська подала заяву про надання їй щорічної відпустки. Але їй було відмовлено з посиланням на те, що фактично вона пропрацювала на підприємстві менше ніж шість місяців.

Яким чином має бути вирішено це питання?

Завдання 22.3

Громадянина Матвієнка П. було прийнято на роботу слюсарем-сантехніком з оплатою праці в розмірі 0,5 тарифної ставки. Відповідно, тривалість його робочого часу становила 50 % від тривалості робочого часу на підприємстві. У зв'язку із цим, щорічну відпустку йому було надано тривалістю 12 календарних днів.

Чи є це правомірним?

Завдання 22.4

Черговий електрик Соломін А., який став на добове чергування, для вирішення питань особистого характеру в період перерви для відпочинку та харчування, визначений для всіх працівників підприємства, відлучився з місця роботи без дозволу на це безпосереднього керівника і за це його було притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Чи правомірно було притягнуто до відповідальності А. Соломіна? Який порядок надання працівникам перерви для відпочинку та харчування?

Завдання 22.5

У зв'язку з виробничою необхідністю, пов'язаною зі зміною режиму роботи суміжних підприємств, наказом директора Центра розрахунків поштового зв'язку тривалість перерви для відпочинку та харчування на підприємстві було скорочено на 15 хвилин і час її початку було перенесено на 30 хвилин пізніше.

Чи правомірним є такий наказ? Чи має право керівник підприємства самостійно встановлювати час початку і закінчення перерви для відпочинку та харчування працівників?

Завдання 22.6

А. Р. Гончарова працювала на книжковій фабриці препрес-інженером. Працювала вона неповний робочий день, але, у зв'язку зі змінами в організації виробництва, їй було попереджено, що через два місяці вона повинна буде перейти на повний робочий день.

У зв'язку з тим, що А. Р. Гончарова відмовилась від цього, через два місяці вона була звільнена за п. 6 ст. 36 КЗпП. Своє звільнення вона оскаржила в суді, мотивуючи це тим, що неповний робочий день їй потрібен для догляду за дитиною шести років.

Яким має бути судове рішення?

Завдання 22.7

Після закінчення робочого дня, директор цукрового заводу запропонував працівникам бухгалтерії допомогти розвантажити машину із цукром, тому що наближалася гроза. Оплатити таку роботу як надурочну директор відмовився, мотивуючи це тим, що у працівників бухгалтерії ненормований робочий день і за це їм встановлено додаткову відпустку. Працівники оскаржили відмову в оплаті праці в суді.

Яке рішення має бути ухвалено в цій справі. Дайте обґрунтовану відповідь.

Завдання 22.8

У колективному договорі заводу "Система" було передбачено, що на заводі встановлюють 30-годинний робочий тиждень і тривалість відпусток – 36 календарних днів. Працівники, що працювали на роботах зі шкідливими умовами праці та раніше вже мали скорочений до шести годин робочий день і подовжену відпустку, зажадали, щоб їм також ще скоротили пропорційно робочий день і подовжили відпустку.

Чи підлягають їхні вимоги задоволенню?

Завдання 22.9

В. Іванов у віці 17 років і 6 місяців улаштувався в березні на завод слюсарем. Через три місяці він написав заяву про надання йому чергової відпустки.

Чи повинні йому надати відпустку? Яка буде її тривалість, якщо у слюсара вона становить 24 календарні дні?

Завдання 22.10

Водія Фокіна А. було направлено у відрядження до іншого міста. Коли А. Фокін повернувся з відрядження, то звернувся із заявою про оплату йому надурочних годин, тому що він кожного дня був за кермом по 12 годин. Йому в цьому було відмовлено, тому що термін відрядження встановлено так, що кожний день він повинен був їхати не більше ніж 8 годин, а те, що він повернувся з відрядження на три дні раніше встановленого терміну, то його особиста справа.

Яке рішення повинна ухвалити КТС, куди звернувся А. Фокін?

Завдання 22.11

Економіста Михайлову П. К., яка має дитину віком 8 років, було прийнято на роботу з неповним робочим днем: із 8 до 12 години. Через два місяці директор запропонував їй залишитися після роботи для складання річного звіту та три дні вона працювала до 19 години. П. К. Михайлова зажадала, щоб її роботу протягом цих трьох днів оплатили як надурочну в подвійному розмірі. Директор їй у цьому відмовив, у зв'язку з тим, що в економістів ненормований робочий день і за це їй буде надано додаткову відпустку.

Хто з них має рацію?

Тема 23. Оплата праці.

Гарантійні та компенсаційні виплати

1. Поняття та структура заробітної плати.
2. Система оплати праці та їх види.
3. Порядок виплати заробітної плати. Компенсація заробітної плати.
4. Поняття гарантійних виплат.
5. Поняття та види компенсаційних виплат.

Література: основна [2; 10]; додаткова [26; 37; 79; 95; 99; 100].

Завдання 23.1

Працівника взуттєвої фабрики Павленка О. було звільнено з роботи за власним бажанням 10 березня. Оскільки цього дня він не працював, то вимоги про розрахунок висунув 14 березня. Але, у зв'язку з відсутністю того дня касира, йому виплатили всю належну суму 15 березня.

Чи правомірно було зроблено розрахунок?

Приклад вирішення завдання

1	Визначення поняття "заробітна плата"	Відповідно до ст. 94 КЗпП України, заробітна плата – це винагорода, обчислена, переважно, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу
2	Вирішення завдання по суті	Згідно зі ст. 116 п.1. КЗпП України, О. Павленко, який звільнився з роботи за власним бажанням 10 березня, але в день звільнення не працював, мав отримати зазначену суму розрахунку не пізніше від наступного дня після висування вимоги. Вимогу було висунуто 14 березня, а розрахунок здійснено 15 березня, що відповідає вимогам закону

Завдання 23.2

Слюсаря плодокомбінату Бурківського С. було звільнено з роботи 1 квітня. Цього дня він не працював і звернувся з вимогою про розрахунок 15 квітня. Та через хворобу касира та відсутність коштів на підприємстві, він отримав належну йому суму 5 травня. Оскільки за цей час він не зміг працевлаштуватися, то звернувся до суду з позовною заявою про стягнення з підприємства на його користь компенсації в розмірі середнього заробітку за час затримки виплати зарплати під час звільнення з 1 квітня до 5 травня.

Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 23.3

Бухгалтеру фірми "Росинка" Задорожній О. встановлено посадовий оклад 4 800 грн. Оскільки Задорожня О. має шестирічну дитину, яка часто хворіє, на її прохання встановлено неповний робочий день. Пропорційно відпрацьованому часу вона отримала зарплату за місяць у розмірі 2 400 грн. Але із цим не погодилася, оскільки це менше від встановленого законом мінімального розміру заробітної плати, і звернулася до комісії з питань трудових спорів.

Яке рішення має ухвалити КТС?

Завдання 23.4

Працівнику АТ "Протекс" Лисенку В. А., згідно з угодою з підприємством, було надано позику в сумі 500 грн. У зв'язку зі змінами в організації

виробництва та праці, В. А. Лисенка було звільнено. Оскільки під час звільнення та розрахунку заробітної плати для покриття заборгованості з позики було недостатньо, за наказом директора було здійснено відрахування також із вихідної допомоги.

Чи правомірно було здійснено відрахування для покриття заборгованості?

Завдання 23.5

Яким чином будуть здійснювати оплату праці працівників, які працюють на територіях радіоактивного забруднення, за умови, що Ф. Степаненко працює в зоні безумовного (обов'язкового) відселення, С. Крупчак – у зоні гарантованого добровільного відселення, а М. Колесник – у зоні посиленого радіологічного контролю?

Завдання 23.6

Громадянин Стащук Р. працював інженером деревообробного комбінату, розташованого в смт Городянці Київської області, а потім його було переведено разом із підприємством для подальшої роботи на цій же посаді до смт Воловець Закарпатської області, зарахованого до населеного пункту, якому надано статус гірського.

Яким чином будуть здійснювати оплату праці Р. Стащука на новому місці роботи?

Завдання 23.7

На приватному підприємстві "Соната", у зв'язку зі зменшенням замовлень на продукцію, власником підприємства для певної категорії працівників із 1 липня поточного року було запроваджено зміни чинних умов праці в бік погіршення. Але працівникам про це стало відомо лише в день отримання заробітної плати.

Які юридичні наслідки настають у цьому випадку?

Завдання 23.8

Інженер Нетецький А. протягом місяця виконував обов'язки тимчасово відсутнього техника Горбенка В., у зв'язку з наданням тому щорічної відпустки, без звільнення від основних трудових обов'язків.

Чи буде А. Нетецькому оплачено роботу, пов'язану з виконанням обов'язків техника В. Горбенка? Якщо так, то у якому розмірі та за яких умов?

Завдання 23.9

Для ліквідації наслідків виробничої аварії на підприємстві було сформовано групу у складі інженера, двох електромонтерів із погодинною системою оплати праці та двох електрогазозварювальників із відрядною системою оплати праці.

Яким чином указаним працівникам будуть оплачувати роботу в надурочний час?

Завдання 23.10

За усним розпорядженням директора підприємства групу працівників залучали неодноразово протягом місяця до робіт понад установлену норму для виконання термінових замовлень. Оскільки таке залучення працівників до надурочних робіт було неправомірним, директор запропонував працівникам компенсувати надурочну роботу шляхом наданням їм відгулів. Але працівники із цим не погодились та звернулися до суду.

Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 23.11

Під час прийняття органом технічного контролю виробу, виготовленого токарем Пастушенком В. О., було виявлено брак. В. О. Пастушенко довів, що він виготовив виріб у точній відповідності до наданих йому начальником цеху креслень.

Чи буде в цьому випадку В. О. Пастушенку оплачено роботу з виготовлення продукції, що виявилася браком? Який порядок оплати праці під час виготовлення продукції, що виявилася браком?

Тема 24. Дисципліна праці.

Матеріальна відповідальність сторін трудового договору

1. Поняття дисципліни праці та засоби її забезпечення.
2. Правила внутрішнього трудового розпорядку.
3. Основні методи забезпечення дисципліни праці.
4. Поняття та підстави дисциплінарної відповідальності працівників.
5. Види дисциплінарних стягнень.
6. Поняття та види матеріальної відповідальності у трудовому праві.

Література: основна [2; 10]; додаткова [26; 37; 55; 95; 99; 100].

Завдання 24.1

Правилами внутрішнього трудового розпорядку приватного підприємства "Океан", розробленими та затвердженими одноособово директором підприємства, передбачалося застосування таких дисциплінарних стягнень, як зауваження та попередження про невідповідність обійманій посаді, звільнення.

Дайте правову оцінку цим правилам. Яким є порядок затвердження правил внутрішнього трудового розпорядку?

Приклад вирішення завдання

1	Визначення поняття "внутрішній трудовий розпорядок"	Внутрішній трудовий розпорядок – це система трудових правовідносин, які створюються у трудовому колективі підприємства, установи, організації у процесі виконання колективної праці
2	Правила внутрішнього трудового розпорядку	Відповідно до ст. 142 КЗпП України, правила внутрішнього трудового розпорядку на підприємствах, в установах та організаціях затверджуються трудовими колективами за поданням власника або уповноваженого ним органу та профспілкового комітету на основі типових правил
3	Види стягнень за порушення трудової дисципліни	Ст. 147 КЗпП України визначає такі заходи стягнень до порушників трудової дисципліни, як догана та звільнення
4	Вирішення завдання по суті	Директор приватного підприємства не мав права одноособово розробляти та затверджувати правила внутрішнього трудового розпорядку та створювати систему додаткових дисциплінарних стягнень. Його дії порушують положення ст. 141, 142 та 147 КЗпП України

Завдання 24.2

Перевіркою контрольно-ревізійного управління фінансово-господарської діяльності підприємства за дворічний період було встановлено десять фактів порушення фінансової дисципліни головним бухгалтером підприємства. На підставі акта КРУ головного бухгалтера було звільнено за систематичне невиконання покладених на нього трудових обов'язків.

Чи правомірно було застосовано дисциплінарне стягнення?

Завдання 24.3

15 січня бухгалтером Сорокіною Г. А. через недбалість було неправильно оформлено накладну на видачу матеріальних цінностей, унаслідок чого підприємству було завдано матеріальної шкоди на суму 1 500 грн. Цей факт було виявлено під час аудиторської перевірки 30 липня цього ж року, а 5 серпня цього ж року наказом директора підприємства Г. А. Сорокіній було оголошено догану.

Чи правомірно застосовано це стягнення?

Завдання 24.4

Слюсар Романов О. 20 березня самовільно залишив роботу. Директору підприємства про це стало відомо з доповідної записки начальника цеху 25 березня. Із 1 квітня до 25 червня О. Романов перебував на лікарняному. 30 травня директором підприємства було видано наказ про накладання на О. Романова дисциплінарного стягнення.

Чи правомірно було накладено дисциплінарне стягнення?

Завдання 24.5

Директору державного підприємства "Спецзв'язок" стало відомо, що головний бухгалтер цього підприємства Фролова В. Н. протягом двох років працює за сумісництвом на приватному підприємстві "Гермес". За це В. Н. Фролову було притягнуто до дисциплінарної відповідальності, її було звільнено за п. 1 ст. 41 КЗпП України.

Чи правомірно В. Н. Фролову було притягнуто до дисциплінарної відповідальності?

Завдання 24.6

Майстер виробничого навчання ПТУ-23 Шкаленко Я. 1 жовтня 2002 року під час проведення із групою учнів ПТУ виробничої практики на заводі художнього скла вкрав і намагався винести з території заводу дві кришталеві вази, але його було затримано працівниками охорони та притягнуто до адміністративної відповідальності за дрібну крадіжку. Повідомлення районного суду про притягнення Я. Шкаленка до адміністративної відповідальності та накладання на нього стягнення у вигляді штрафу директор ПТУ-23 отримав 15 вересня 2016 року, а 17 жовтня 2016 року він видав наказ про звільнення Я. Шкаленка за п. 3 ст. 41 КЗпП України. Я. Шкаленко звернувся до суду з позовною заявою про поновлення

його на роботі, вважаючи, що його звільнено неправомірно, оскільки було пропущено строки для застосування дисциплінарних стягнень.

Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 24.7

За допущення порушень технології виробництва вальцювальнику Климову П. Р. неодноразово начальником вальцювального цеху було оголошено догани, а також його поведінку обговорювали на загальних зборах трудового колективу вальцювального цеху, де його попереджували про недопустимість порушень трудової дисципліни в подальшому. Але П. Р. Климов у черговий раз допустив порушення трудової дисципліни – дві години протягом робочого дня був відсутній на роботі без поважних причин. З урахуванням того, що він раніше допускав порушення трудової дисципліни та до нього вживалися заходи впливу, наказом директора підприємства П. Р. Климова було звільнено з роботи за п. 3 ст. 40 КЗпП України.

Чи правомірно було звільнено П. Р. Климова?

Завдання 24.8

Під час проведення інвентаризації на матеріальному складі 10 квітня 2016 року було виявлено недостачу матеріальних цінностей на суму 6 000 грн. Матеріали результатів інвентаризації було передано до органів прокуратури, де щодо завідувача складу Потапова І. 25 травня 2016 року було порушено кримінальну справу. 15 вересня 2016 року кримінальну справу щодо І. Потапова було закрито за відсутністю у його діяннях складу злочину та матеріали щодо нього було направлено за місцем роботи І. Потапова для вжиття до нього заходів дисциплінарного характеру, оскільки у його діяннях вбачають ознаки дисциплінарного проступку.

Чи може в цьому випадку до І. Потапова бути застосовано дисциплінарні стягнення? Якщо так, то у який термін, з урахуванням того, що матеріали щодо нього надійшли за місцем роботи 25 вересня 2016 року?

Завдання 24.9

Працівниками держпожнадзора в ході перевірки протипожежного стану у складських приміщеннях ПАТ "Завод медпрепаратів" було виявлено відсутність необхідного інвентарю, а також інші суттєві недоліки. Унаслідок цього, завідувача складу Омельченка Л. як відповідального

за протипожежний стан було притягнуто до адміністративної відповідальності. Крім того, наказом директора підприємства Л. Омельченку було оголошено догану. Л. Омельченко не погодився з тим, що до нього за одне й те саме порушення двічі було застосовано заходи юридичної відповідальності та звернувся зі скаргою до суду.

Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 24.10

Унаслідок запізнення на роботу торговельного агента фірми "Еверест" Краснюка С., було зірвано укладання торговельного договору з іноземними партнерами на значну суму. Директор фірми видав наказ про звільнення С. Краснюка, посилаючись на те, що, унаслідок допущеного ним порушення дисципліни, фірмі завдано значну шкоду. С. Краснюк не погодився із цим та оскаржив цей наказ у суді, а саме посилаючись на те, що він запізнився на роботу з поважних причин, через затор на дорозі, якого він не міг передбачити, і що в минулому ніяких претензій щодо виконання ним трудових обов'язків ніхто не висував.

Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 24.11

За порушення трудової дисципліни Г. Долюка було притягнуто до дисциплінарної відповідальності. Про це він дізнався із наказу, вивішеного на дошці оголошень, але під розписку його повідомлено не було. Г. Долюк звернувся із заявою до суду про визнання стягнення таким, що не має чинності, оскільки, як він уважав, було порушено порядок застосування дисциплінарного стягнення.

Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 24.12

8 червня 2016 року наказом директора підприємства за невиконання без поважних причин трудових обов'язків О. Малярчуку було оголошено догану. 1 червня 2016 року Малярчук О. знову допустив порушення трудової дисципліни (на одну годину без поважних причин запізнився на роботу) і 10 червня 2016 року було видано наказ про звільнення О. Малярчука за п. 3 ст. 40 КЗпП України.

Чи правомірно було звільнено О. Малярчука?

Завдання 24.13

Начальник цеху металургійного заводу оголосив чотирьом слюсарям догану за те, що вони не відвідують організовані на підприємстві курси підвищення кваліфікації та погано вивчають рекомендований матеріал. Необхідність у навчанні обумовлено тим, що, у зв'язку з переоснащенням заводу, цех отримує нове обладнання, із яким робітники мало знайомі.

Чи є законним цей наказ?

Завдання 24.14

Електромонтер Ситін В. П. погодився підмінити на одну зміну свого колегу Іванова Н. М. В. П. Ситін вийшов на роботу в нетверезому стані й до роботи його не було допущено.

До якої відповідальності буде притягнуто Н. М. Іванов та В. П. Ситін?

Тема 25. Охорона праці. Трудові спори. Нагляд і контроль за дотриманням трудового законодавства

1. Поняття та зміст охорони праці.
2. Організація охорони праці на підприємстві.
3. Порядок розслідування й обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, пов'язаних із виробництвом.
4. Органи нагляду та контролю за охороною праці, їхні повноваження.
5. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
6. Поняття трудових спорів, їхні види та причини виникнення.
7. Система органів, що здійснюють розгляд трудових спорів.
8. Нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю.

Література: основна [2; 10]; додаткова [26; 37; 84; 85; 95; 98 – 100].

Завдання 25.1

Інженер Купченко У. Л. отримала розпорядження адміністрації виїхати у відрядження до іншого міста терміном до 10 днів. Від цієї поїздки У. Л. Купченко відмовилася, посилаючись на те, що не може залишити без догляду 3-річну дитину. За відмову від поїздки адміністрація наклала на неї дисциплінарне стягнення.

Якими пільгами користуються жінки, що мають дітей? Чи правильні дії адміністрації?

Приклад вирішення завдання

1	Визначення поняття охорона праці	Охорона праці – це система правових, соціальних, економічних та лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на охорону життя, здоров'я та працездатності працівників у процесі трудової діяльності
2	Визначення обов'язків власника щодо забезпечення охорони праці жінок	Ст. 176 КЗпП забороняє залучення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до 3 років, до надурочних робіт та направлення їх у відрядження. Згідно зі ст. 177 КЗпП, жінки які мають дітей віком від 3 до 14 років, можуть бути направлені у відрядження тільки за їхнього згодою
3	Вирішення завдання по суті	У. Л. Купченко, згідно з умовами завдання, мала дитину у віці 3 років, що надає їй право відмовитися від відрядження на підставі ст. 177 КЗпП України. Адміністрація підприємства не мала права вживати дисциплінарних заходів, це є порушенням права У. Л. Купченко на охорону праці жінок

Завдання 25.2

Маляр-штукатур приватної фірми Сидоренко А. звернулася до свого начальника Орехова К. із проханням перевести її, у зв'язку з вагітністю, на легшу роботу, відповідно до медичного висновку. Але начальник приватної фірми, посилаючись на відсутність на будівництві легшої роботи, відмовив їй у цьому.

Чи правомірною є відмова начальника? Яким чином у цьому випадку має бути вирішено питання?

Завдання 25.3

Громадянин Савченко О. звернувся до фірми "Крокус" із наміром працювати. Після співбесіди з директором фірми О. Савченко в супроводі заступника директора, зайшов до цеху підприємства для ознайомлення з умовами майбутньої роботи, де з дозволу начальника цеху ввімкнув один із верстатів, щоб продемонструвати свою майстерність роботи на ньому та, унаслідок необачності, покалічив собі руку.

Чи буде вважатися цей випадок трудовим каліцтвом? Які порушення було допущено з боку роботодавця та які юридичні наслідки настають для нього в цьому випадку?

Завдання 25.4

Відділом кадрів було направлено для роботи до складального цеху ново прийнятого П. Бойцова та переведеного з механічного цеху К. Візиря.

Проведення яких видів інструктажів із працівниками Бойцовим П. та Візирем К. до початку їхньої роботи зобов'язаний організувати начальник складального цеху? Які види інструктажів передбачено законодавством про охорону праці?

Завдання 25.5

А. Д. Мироненко працювала на роботі з особливо шкідливими умовами праці, їй за встановленими нормами безоплатно надавали лікувально-профілактичне харчування. У період вагітності її, згідно з медичним висновком, було переведено на іншу легшу роботу.

Чи будуть А. Д. Мироненко надаватися лікувально-профілактичне харчування в період її роботи на легшій роботі, а також у період відпустки, у зв'язку з вагітністю і пологами та в період відпустки, у зв'язку з доглядом за дитиною до досягнення нею трьохрічного віку?

Завдання 25.6

Бригада електромонтажників працювала в холодну пору року на відкритому повітрі на роботах із монтажу високовольтної лінії електропередач і вимагала від начальника будівельно-монтажного управління надання їм перерв для обігрівання та встановлення для цього спеціального автовагона. Але начальник БМУ відмовив їм у цьому, посилаючись на те, що температура повітря та сила вітру не є такими, за яких необхідно надавати перерви для обігрівання.

Якими нормативними актами визначають температуру та силу вітру, за яких надають перерви для обігрівання та який порядок надання таких перерв?

Завдання 25.7

О. О. Сіренко, який працює монтажником-висотником у ремонтно-будівельному управлінні, у зв'язку з погіршенням стану здоров'я, звернувся до начальника управління із проханням перевести його на легшу роботу, відповідно до медичного висновку. Але начальник управління відмовив йому в переведенні його на легшу роботу, у зв'язку з відсутністю такої роботи, та видав наказ про звільнення О. О. Сіренка.

Чи правомірними є дії начальника РБУ? Який порядок переведення працівників на легшу роботу?

Завдання 25.8

На підприємстві ПАТ "Протек" стався нещасний випадок, унаслідок якого робітник цього підприємства А. Селіванов отримав каліцтво. У ході розслідування нещасного випадку було встановлено, що він стався, унаслідок недотримання А. Селівановим правил із техніки безпеки.

Чи буде А. Селіванову відшкодовано збитків, заподіяних йому ушкодженням здоров'я, пов'язаним із виконанням ним трудових обов'язків? Якщо так, то ким? Який документ укладають за результатами розслідування нещасного випадку на виробництві?

Завдання 25.9

Громадянин Коваленко Д., відпрацювавши 20 років роботи на хімічному комбінаті "Азот", змінив місце роботи. Після цього в нього було виявлено професійне захворювання, спричинене умовами праці на попередньому місці роботи.

Хто в цьому випадку повинен проводити розслідування причин професійного захворювання Д. Коваленка? Який порядок розслідування й обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві?

Завдання 25.10

Працівник АТ "Атек" Назаров Н. звернувся до суду з позовною заявою про скасування наказу про накладення на нього дисциплінарного стягнення.

Але суд не прийняв цієї заяви до розгляду, мотивуючи це тим, що Н. Назаров мав попередньо звернутися до комісії з питань трудових спорів.

Чи правомірними є дії судді?

Завдання 25.11

Сезонного працівника Романова О. було незаконно звільнено з роботи. У зв'язку із цим, О. Романов звернувся до суду з позовною заявою про поновлення його на роботі та виплату йому середньомісячного заробітку за весь час вимушеного прогулу.

Справу в судових інстанціях розглядали понад рік не з вини працівника.

За який період буде виплачено середньомісячний заробіток у разі вирішення справи на користь О. Романова?

Завдання 25.12

Між директором державного підприємства "Укрконцерт" і головним бухгалтером цього підприємства Онопрієнко Л. виникла суперечка щодо накладення на головного бухгалтера дисциплінарного стягнення. Для вирішення питання про зняття цього стягнення Л. Онопрієнко подала скаргу до Міністерства культури і мистецтв України, якому підпорядковано підприємство "Укрконцерт".

Чи може Міністерство культури і мистецтв України вирішити цю суперечку? Які органи наділено компетенцією вирішувати трудові спори?

Завдання 25.13

На приватному підприємстві, де кількість працівників становить 30 осіб, вони вимагали від директора утворення комісії з питань трудових спорів. Але директор відмовив у цьому, посилаючись на те, що закон не зобов'язує його створювати таку комісію.

Чи буде директор відповідальним за відмову у створенні комісії з питань трудових спорів? Який порядок утворення комісії з питань трудових спорів?

Завдання 25.14

А. Є. Бондаренко звернувся до комісії з питань трудових спорів щодо неправомірного накладення на нього дисциплінарного стягнення. Але комісією з питань трудових спорів було відмовлено в розгляді заяви А. Є. Бондаренка, оскільки він попередньо не вживав заходів з урегулювання розбіжностей шляхом безпосередніх переговорів із роботодавцем.

Чи правомірно комісія з питань по трудових спорів відмовила А. Є. Бондаренку в розгляді його заяви? До якого органу в цьому випадку він має право звертатися? У який термін працівник має право звертатися до комісії з питань трудових спорів?

Завдання 25.15

За тиждень до отримання працівником заробітної плати в усній формі власник повідомив його, що за несумлінне ставлення до роботи його буде частково позбавлено премії, але, усупереч вимозі ст. 30 Закону "Про оплату праці" не проінформував працівника про те, як складається заробітна плата, що належить йому до виплати. Унаслідок цього, працівникові під час отримання заробітної плати не було відомо, що він дійсно частково

позбавлений премії. Про це він дізнався з відповідних бухгалтерських документів через тиждень після отримання заробітної плати.

Із якого дня в цьому випадку розпочинається тримісячний термін для звернення із заявою про вирішення трудового спору?

Завдання 25.16

В. М. Сердюк звернувся до комісії з питань трудових спорів із заявою про стягнення належної йому заробітної плати через шість місяців після того, як він дізнався про порушення свого права. Але комісія, визнавши, що пропущення тримісячного строку звернення до комісії з питань трудових спорів сталося без поважних причин, відмовила В. М. Сердюку у прийнятті заяви.

Чи правомірним є рішення комісії з питань трудових спорів?

Завдання 25.17

Рішення комісії з питань трудових спорів було ухвалено на користь працівника 19 червня, а 21 червня копії цього рішення було вручено сторонам спору.

У який термін роботодавець зобов'язаний у цьому випадку виконати рішення комісії з трудових спорів? Який порядок виконання рішення комісії з питань трудових спорів?

Завдання 25.18

Під час розгляду справи про поновлення С. Іванюка на роботі працівник звернув увагу на те, що дійсно є інвалідом II групи, однак працює належним чином і стан здоров'я не впливає на якість виконуваної ним роботи. До того ж під час звільнення директор не врахував 10-річний стаж його роботи на підприємстві. Директор, своєю чергою, указував, що загалом інвалід II групи є непрацездатним. Яке рішення має ухвалити суд?

Контрольні запитання до змістового модуля 4

1. Назвіть види суспільних відносин, які становлять предмет трудового права.
2. Дайте визначення поняття методу трудового права та назвіть його особливості.
3. Визначте систему трудового права як галузі права та науки.

4. Охарактеризуйте міжнародні правові акти про працю, їхні співвідношення із законодавством України про працю.
5. Розкрийте значення рішень Конституційного Суду України та постанов Пленуму Верховного Суду України у правовому регулюванні трудових відносин.
6. У чому полягає єдність та диференціація правового регулювання праці?
7. Назвіть правовий статус суб'єктів трудового права та розкрийте його зміст.
8. Назвіть характерні ознаки трудових правовідносин та підстави їхнього виникнення.
9. У чому полягає значення колективно-договірного регулювання соціально-трудова відносин?
10. Розкрийте поняття та значення трудового договору.
11. Назвіть гарантії під час прийняття на роботу.
12. Який порядок укладання трудового договору?
13. Назвіть види трудових договорів, особливості окремих видів трудових договорів. Що таке "контракт" як особлива форма трудового договору?
14. Назвіть поняття та види переведень на іншу роботу. Що становить переміщення та зміна істотних умов праці?
15. Дайте загальну характеристику підстав припинення трудового договору.
16. Який правовий механізм розірвання трудового договору з ініціативи працівника?
17. Охарактеризуйте порядок розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.
18. Розкрийте поняття та види робочого часу.
19. Які існують види часу відпочинку?
20. Який установлено порядок надання щорічних відпусток?
21. Що таке "відпустка без збереження заробітної плати"?
22. Що таке "тарифна система оплати праці" та які її елементи?
23. Дайте визначення поняття трудової дисципліни та розкрийте методи її забезпечення.
24. Які встановлено заходи заохочення і який порядок їхнього застосування?
25. Назвіть види дисциплінарної відповідальності.
26. Проаналізуйте підстави та умови притягнення до матеріальної відповідальності.

27. Дайте визначення поняття охорони праці та розкрийте його зміст.
28. Визначте поняття трудових спорів та назвіть їхні види.
29. У чому полягають причини виникнення трудових спорів?
30. Проаналізуйте поновлення на роботі та зміну формулювання причин звільнення.

Змістовий модуль 5

Загальна характеристика господарського законодавства

Тема 26. Поняття та види господарської діяльності

1. Поняття, ознаки та види господарської діяльності.
2. Підприємництво: поняття, ознаки та принципи.
3. Принципи господарювання та їхній зміст.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [28; 31 – 34; 49; 96; 102; 103; 107].

Завдання 26.1

Визначте, які зі вказаних відносин не входять до предмета регулювання Господарського кодексу України:

а) майнові та особисті немайнові відносини, що регулюють Цивільним кодексом України;

б) земельні, гірничі, лісові та водні відносини, відносини щодо використання й охорони рослинного і тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, атмосферного повітря;

в) трудові відносини;

г) фінансові відносини за участі суб'єктів господарювання, що виникають у процесі формування та контролю за виконанням бюджетів усіх рівнів;

д) адміністративні та інші відносини управління за участі суб'єктів господарювання, у яких орган державної влади або місцевого самоврядування не є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання;

е) відносини за участю суб'єктів господарювання, що виникають у процесі виконання вимог законодавства, яке регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

є) правове регулювання торговельних відносин.

Завдання 26.2

Громадяни Посохов А. та Завертайло В. домовилися про те, що А. Посохов (інженер за фахом) під час лікарняної відпустки збудує фонтан на подвір'ї В. Завертайла Сторони уклали договір про капітальне будівництво та підписали його. Після виконання роботи А. Посохов отримав винагороду в розмірі 15 тис. грн. Після отримання вказаної суми до нього завітали працівники Державної фіскальної служби та повідомили йому, що його притягнуто до адміністративної відповідальності за незаконне зайняття підприємницькою діяльністю.

Чи є в діях А. Посохова порушення законодавства? Якщо А. Посохов належним чином задекларував свої доходи, чи підлягає він адміністративній відповідальності? Чи підпадають дії А. Посохова під поняття "підприємницька діяльність"?

Завдання 26.3

Громадянин Пономар Ф. вирішив на приватному подвір'ї вирощувати хутряних тварин – норок. Для цього він звернувся до комерційного банку й отримав кредит на розвиток підприємництва.

Дружина Ф. Пономаря, маючи досвід у пошитті хутряних виробів, удома шила шуби. Спочатку самостійно, а через декілька місяців їй допомагали подруги (кожній подрузі дружина Ф. Пономаря платила 5 000 грн на місяць).

Дайте правову оцінку ситуації.

Завдання 26.4

Пенсіонерка Жданова Т. на території свого домоволодіння відкрила СТО. Вона почала надавати послуги з ремонту автомобілів. Сусіди Т. Жданової написали колективну скаргу до національної поліції, посилаючись на те, що кожного дня в них під вікнами ремонтують автомобілі, що заважає спокійному відпочинку.

Проводячи перевірку за заявою сусідів, працівники поліції виявили, що Т. Жданова не зареєстрована як фізична особа-підприємець і пояснили їй, що вона незаконно займається підприємницькою діяльністю. На це пенсіонерка відповіла, що їй 76 років, і через свій похилий вік їй відмовили в державній реєстрації фізичної особи-підприємця. То ж вона здійснює свою діяльність без державної реєстрації.

Чи є вікове обмеження для зайняття підприємництвом?

Завдання 26.5

16-річний Петро Васьковський продавав на місцевому базарі овочі, що виростили його батьки, не маючи жодних дозвільних документів.

Які дії необхідно виконати П. Васьковському, щоб законно займатися підприємництвом? Які ознаки підприємницької діяльності ви знаєте? Визначте нормативно-правові акти, що регулюють порядок здійснення підприємницької діяльності.

Завдання 26.6

Благодійний фонд "Надія" вирішив здавати в оренду нежитлове приміщення для використання його в підприємницькій діяльності. Із цією метою благодійним фондом було укладено договір оренди з орендарем приміщення. За умовами договору орендна плата становила 50 тис. грн на місяць.

Чи порушує благодійний фонд своїми діями законодавство України? Чи може благодійний фонд отримувати прибуток у вигляді орендних платежів? Чи будуть вважати діяльність благодійного фонду підприємницькою діяльністю?

Завдання 26.7

Пенсіонерка Отрадна О. проживає у приватному будинку й на присадибній ділянці вирощує овочі. Вирощені овочі вона продає біля станції метро "Індустріальна".

Визначте, чи порушує О. Отрадна своїми діями законодавство? Чи можливо її притягнути до юридичної відповідальності за незаконну підприємницьку діяльність?

Завдання 26.8

Народний депутат І. придбав 10 % простих акцій ПАТ "Харківгаз", які надають йому певний обсяг корпоративних прав.

Чи вважають володіння корпоративними правами підприємницькою діяльністю? Чи мають право народні депутати займатися підприємницькою діяльністю? Визначте легальне поняття підприємницької та господарської діяльності. Чим відрізняється підприємницька діяльність від господарської?

Завдання 26.9

Громадянка Павлова Олена здобула вищу юридичну освіту та має намір здійснювати підприємницьку діяльність, пов'язану із проведенням криміналістичних, судово-медичних, судово-психіатричних експертиз. Для цього вона збрала необхідні документи та звернулася до органу реєстрації. У реєстрації фізичної особи-підприємця О. Павловій було відмовлено.

Визначте підставу відмови в державній реєстрації. Відповідь аргументуйте, посилаючись на норми законодавства.

Тема 27. Державне регулювання господарської діяльності в Україні

1. Поняття та основні напрями державного регулювання господарської діяльності в Україні.
2. Основні засади державного контролю.
3. Ціноутворення та регулювання цін.
4. Державний контроль за дотриманням антимонопольного законодавства.
5. Державний захист споживачів.
6. Правові основи фінансового контролю в Україні.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [29; 31 – 34; 49; 96; 102; 103; 107].

Завдання 27.1

Визначте, що зі вказаного не належить до основних засобів регулювального впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання:

- а) державне замовлення;
- б) ліцензування та квотування;
- в) технічне регулювання;
- г) патентування;

- д) застосування нормативів та лімітів;
- е) регулювання цін і тарифів;
- є) надання інвестиційних, податкових та інших пільг;
- ж) надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій;
- з) вибір виду діяльності суб'єктом господарювання;
- и) вибір організаційно-правової форми господарської діяльності.

Завдання 27.2

Керуючись нормами Господарського кодексу України та іншими законами, визначте органи державної влади, що здійснюють від імені держави контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання у таких сферах:

а) збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин – за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності. Орган контролю – _____;

б) фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин – за дотриманням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, дотриманням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни. Орган контролю – _____;

в) цін і ціноутворення – із питань дотримання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію та послуги. Орган контролю – _____;

г) монополізму та конкуренції – з питань дотримання антимонопольно-конкурентного законодавства. Орган контролю – _____;

д) земельних відносин – за використанням та охороною земель. Орган контролю – _____;

е) водних відносин і лісового господарства – за використанням та охороною вод і лісів, відтворенням водних ресурсів і лісів. Орган контролю – _____;

є) виробництва і праці – за безпекою виробництва та праці, дотриманням законодавства про працю. Орган контролю – _____;

ж) за пожежною, екологічною, санітарно-гігієнічною безпекою – за дотриманням норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності. Орган контролю – _____;

з) споживання – за якістю і безпечністю продукції та послуг. Орган контролю – _____;

и) зовнішньоекономічної діяльності – з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки. Орган контролю _____.

Завдання 27.3

На конференції, присвяченій актуальним питанням господарського права, група молодих учених із Польщі відстоювала свою позицію про те, що господарське право не є самостійною галуззю права, а є підгалуззю адміністративного права.

Дайте юридичну оцінку ситуації. Які відносини входять до предмета правового регулювання господарського права? Визначте поняття господарського права.

Завдання 27.4

Юрист Іванов С. М. вирішив здійснювати підприємницьку діяльність з надання ветеринарних послуг. С. М. Іванов звернувся із заявою про отримання ліцензії в орган ліцензування, проте у видачі ліцензії на право здійснення ветеринарної практики йому відмовили.

Вирішіть питання по суті. Чи правомірно було відмовлено С. М. Іванову у видачі ліцензії? Чи має він право здійснювати такий вид підприємницької діяльності? Якими нормативно-правовими актами регулюють питання про видачу ліцензії на вказаний вид підприємницької діяльності?

Завдання 27.5

Громадяни Сидоренко О. та Петров В. створили товариство з обмеженою відповідальністю "Астра". У статуті як основний вид діяльності вони вказали діяльність у сфері надання банківських послуг. Керуючись Законом України "Про ліцензування видів господарської діяльності" вони зібрали пакет необхідних документів, передбачених на отримання ліцензії. Орган ліцензування, перевіrivши документи відмовив у видачі ліцензії.

Визначте підстави відмови про видачу ліцензії. Укажіть законодавчу базу, яка поширюється на ліцензування господарської діяльності у сфері надання банківських послуг.

Завдання 27.6

Громадянин Данилов Василь вирішив здійснювати підприємницьку діяльність у сфері надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом. Для цього він зареєструвався як фізична особа-підприємець і придбав у власність три автобуси.

Посилаючись на законодавчі акти, дайте відповіді на такі запитання:

1. Чи має право фізична особа-підприємець здійснювати підприємницьку діяльність у сфері надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом?

2. Чи підлягає ліцензуванню підприємницька діяльність у сфері надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом?

3. Якими нормативно-правовими актами регулюють питання про надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом?

4. Який порядок отримання ліцензії на підприємницьку діяльність у сфері надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом?

Завдання 27.7

Керуючись нормативно-правовими актами, визначте, на які зі вказаних видів господарської діяльності не поширюється дія Закону України "Про ліцензування видів господарської діяльності":

- 1) банківську діяльність;
- 2) діяльність у галузі телебачення та радіомовлення;
- 3) виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв і тютюнових виробів і торгівля ними;
- 4) промисловий вилов водних біоресурсів за межами юрисдикції України;
- 5) централізоване водопостачання та водовідведення, крім централізованого водопостачання та водовідведення за нерегульованим тарифом;
- 6) охоронна діяльність?

Завдання 27.8

Фізична особа-підприємець Жукова Ольга отримала ліцензію на торгівлю тютюновими виробами. Із метою менших витрат на плату за ліцензію, вона домовилася зі своєю подругою Валентиною Петровою, що остання

буде здійснювати торговельну діяльність тютюновими виробами на підставі копії ліцензії, що належить О. Жуковій.

Визначте правомірність дій указаних осіб. Чи є в цьому випадку порушення ліцензійних умов?

Завдання 27.9

Громадянин Існюк Р. Д. вирішив здійснювати підприємницьку діяльність. Для отримання статусу фізичної особи-підприємця він здійснив такі заходи:

- 1) подав до органу ліцензування заяву на отримання ліцензії;
- 2) подав заяву на державну реєстрацію юридичної особи до нотаріуса за місцем проживання.

Чи виконав вимоги законодавства громадянин Існюк Р. Д., щоб отримати статус фізичної особи-підприємця? Визначте, які дії необхідно здійснити в першу чергу.

Завдання 27.10

Засновники товариства з обмеженою відповідальністю, що здійснює господарську діяльність у сфері автомобільних перевезень, вирішили змінити вид господарської діяльності на діяльність у сфері надання охоронних послуг.

Один із засновників звернувся до органу ліцензування із заявою на видачу ліцензії у сфері охоронної діяльності. Заяву було складено від імені засновника на російській мові та друкарським текстом. Заяву було подано до органу ліцензування в електронному вигляді.

Проаналізуйте ситуацію. Керуючись Законом України "Про ліцензування видів господарської діяльності", знайдіть помилки в діях засновників.

Завдання 27.11

Здобувач ліцензії фізична особа-підприємець Тархов Д. Л. звернувся до органу ліцензування із заявою про видачу ліцензії на виробництво лікарських препаратів. До заяви здобувач додав такі документи:

- 1) документи, відповідно до ліцензійних вимог;
- 2) копію паспорта керівника здобувача ліцензії (або довіреної особи) із позначкою органу Державної податкової служби про повідомлення про відмову через свої релігійні переконання від прийняття реєстраційного

номера облікової картки платника податків (подають тільки фізичні особи-підприємці, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків і повідомили про це відповідний орган Державної податкової служби);

У видачі ліцензії було відмовлено зі вказівкою на те, що документи подано не в повному обсязі.

Проаналізуйте ситуацію. Визначте, які документи Д. Л. Тархов не додав до заяви.

Завдання 27.12

Фізична особа-підприємець Сидоренко В. має намір здійснювати діяльність у сфері надання туристичних послуг. Він звернувся за консультацією до знайомого юриста Петросяна Т., який йому повідомив, що цей вид діяльності підлягає ліцензуванню.

В. Сидоренко підготував пакет документів і звернувся до органу ліцензування із заявою про видачу ліцензії.

Визначте, чи підлягає ліцензуванню вказаний вид діяльності.

Завдання 27.13

За переоформлення ліцензії з ТОВ "Антар" орган ліцензування вимагав копію документа, що підтверджує оплату за переоформлення.

Керуючись нормами Закону України "Про ліцензування видів господарської діяльності", визначте, чи є правомірними дії органу ліцензування.

Завдання 27.14

Фізична особа-підприємець здійснює господарську діяльність у сфері роздрібної торгівлі продовольчими товарами.

Укажіть, чи необхідно для цього виду діяльності отримувати ліцензію.

Завдання 27.15

Громадянка Фурсова М. звернулася за медичною допомогою до приватного медичного закладу. Медичні працівники поставили діагноз та призначили схему лікування, проте діагноз захворювання було встановлено неправильно, що призвело до тяжких наслідків – М. Фурсова померла.

За фактом її смерті було порушено кримінальну справу проти медичного працівника, що встановив діагноз та призначив лікування. У ході розслідування кримінальної справи виявилось, що медичний працівник не має вищої медичної освіти, а в медичного закладу відсутня ліцензія.

Чи необхідно керівнику приватного медичного закладу отримати ліцензію? Які ліцензійні вимоги необхідно виконати для її отримання?

Завдання 27.16

До органу ліцензування звернулася із заявою громадянка Карлова А. – мати 16-річного хлопця. У заяві вона зазначала, що в аптеці, що знаходиться поблизу її будинку, незаконно продають наркотичні засоби, які вона знайшла у свого неповнолітнього сина.

Чи є заява А. Карлової підставою для перевірки господарської діяльності аптеки? Якщо інформація, зазначена в заяві підтвердиться, до якої відповідальності буде притягнуто керівника аптеки?

Завдання 27.17

Громадяни Сидоренко Р. С., Іванова П. Г. та Остапчук В. В. створили ТОВ "Освіта". У статуті товариства основним видом діяльності визначено надання освітніх послуг. Після державної реєстрації юридичної особи засновники уклали трудові договори з науково-педагогічними працівниками та здійснили набір студентів за різними спеціальностями.

Чи підлягає ліцензуванню діяльність у сфері надання освітніх послуг? Якими законодавчими актами регулюють це питання? Чи порушили засновники законодавство?

Тема 28. Суб'єкти господарської діяльності

1. Поняття суб'єкта господарювання, його ознаки та види.
2. Фізичні особи-підприємці.
3. Підприємства: поняття та види відповідно до законодавства.
4. Господарські товариства: поняття та види, відповідно до законодавства України.
5. Об'єднання підприємств, їхні види та правовий статус.
6. Правовий статус кооперативів.
7. Інші організаційно-правові форми суб'єктів підприємницької діяльності.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [28; 31 – 34; 49; 96; 102; 103; 107].

Завдання 28.1

Керуючись ч. 3 ст. 55 Господарського кодексу України, знайдіть і впишіть пропущене:

1. Суб'єктами мікропідприємництва є:

а) фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує ____ осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну ____ мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

б) юридичні особи-суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує ____ осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну ____ мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

2. Суб'єктами малого підприємництва є:

а) фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує ____ осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну ____ мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

б) юридичні особи-суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує ____ осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

3. Суб'єктами великого підприємництва є юридичні особи-суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує ____ осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну ____ мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Завдання 28.2

Визначте, хто зі вказаних суб'єктів не є суб'єктами господарювання, відповідно до ст. 55 Господарського кодексу України:

1) господарські організації – юридичні особи, створені, відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства,

створені, відповідно до Господарського Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України;

3) іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані, відповідно до закону, як підприємці;

4) державні підприємства;

5) комунальні підприємства;

6) інвестори;

7) держава.

Завдання 28.3

Дайте легальне визначення таких видів підприємств:

а) приватне підприємство;

б) підприємство колективної власності;

в) комунальне підприємство;

г) державне підприємство;

д) казенне підприємство;

е) спільне комунальне підприємство.

Завдання 28.4

На території України було створено іноземне підприємство. Центр управління підприємством знаходився в Німеччині.

Визначте поняття та ознаки іноземного підприємства. Охарактеризуйте порядок визначення національності юридичної особи. Право якої країни буде визнаватися особистим законом юридичної особи?

Завдання 28.5

Громадянин Австралії здійснював інвестиційну діяльність на території України протягом одного року. Після закінчення цього терміну він вирішив вивезти з території України обладнання, що було ним увезено як інвестиція. Під час проходження прикордонного контролю було накладено арешт на майно іноземного інвестора. Працівники прикордонної служби пояснили громадянину Австралії, що майно, увезене в Україну як іноземна інвестиція, переходить у власність держави та не може бути вивезеним за її територію.

Чи правомірними є дії працівників прикордонної служби? Чи є інвестор суб'єктом господарської діяльності? Відповідь аргументуйте посилаючись на законодавство.

Завдання 28.6

А. В. Смирнов, який досягнув 16 років, працював за трудовим договором у приватній клініці свого батька "Здоров'ячко" та активно допомагав йому у веденні справ. Після смерті батька, будучи прямим спадкоємцем майна, він вирішив продовжувати бізнес батька, пов'язаний зі здійсненням медичної практики.

Чи може А. В. Смирнов продовжувати підприємницьку діяльність батька на тій основі, що у спадок йому перейшло все майно клініки? Чи потрібно внести які-небудь зміни до установчих документів?

Завдання 28.7

Пенсіонер Грішко В. Ф., отримуючи пенсію в розмірі, недостатньому для проживання, за невелику плату ремонтував автомобілі.

Окрім цього, у вільний час він періодично підробляв, надаючи послуги сантехніка. Для кваліфікованого надання зазначених послуг він закінчив курси, про що мав відповідні свідоцтва.

Через свій похилий вік – 72 роки – та нерегулярність надання зазначених послуг, В. Ф. Грішко не вважає за потрібне легалізувати свою діяльність.

Чи є В. Ф. Грішко суб'єктом підприємницької діяльності? Чи існує потреба в легалізації надання зазначених послуг? Чи існують вікові обмеження для заняття підприємництвом? У якому разі діяльність В. Ф. Грішка можна розглядати як законну?

Завдання 28.8

На початку 2016 року до складу учасників товариства з обмеженою відповідальністю було введено нового учасника – громадянина Канади, який уніс інвестицію до його статутного фонду в розмірі 200 тис. дол. США. Зважаючи на суму інвестиції, на зборах учасників цього громадянина було призначено на посаду генерального директора товариства, хоча на території України він постійно не проживав, а займався налагодженням зв'язків із канадськими партнерами.

Державна служба зайнятості ухвалила постанову про накладення на товариство стягнення у формі штрафу, посилаючись на відсутність дозволу на працевлаштування іноземного громадянина в Україні. Товариство оскаржило постанову в господарському суді, посилаючись на Конституцію України, згідно зі ст. 43 якої "Кожен має право на працю, а держава гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності".

Якими нормативними актами регламентовано необхідність в отриманні дозволу на працевлаштування іноземного громадянина в Україні? На яких роботодавців поширено ці положення? Які санкції передбачено для роботодавців, які використовують працю іноземців без дозволу Державної служби зайнятості? Яке рішення має ухвалити господарський суд?

Завдання 28.9

Громадянин Чубар Є. працюючи завідувачем відділу промисловості та інвестицій Полтавської міської ради, бажає придбати акції відкритого акціонерного товариства "Плутон" (далі – ВАТ), створеного у процесі приватизації майна державного підприємства.

Дайте відповіді на запитання:

1. Чи вправі посадова особа бути акціонером?
2. Чи правомірними були б його дії, якби він був засновником ВАТ?
3. Чи змінилися б відповіді на поставлені запитання, якби він був учасником ТОВ, повного товариства або командитного товариства?
4. Чи вважають акціонерів, засновників та учасників господарських товариств підприємцями?
5. Чи можна розцінювати заборону на заняття підприємницькою діяльністю для окремих категорій осіб як обмеження правоможності фізичної особи?
6. Із якого моменту (віку) у фізичних осіб виникає такий елемент правоможності, як право на підприємницьку діяльність?

Завдання 28.10

Дві особи: І. І. Іванов (неповнолітня фізична особа у віці 16 років), С. С. Коритько (пенсіонер) – прийняли рішення про створення виробничого кооперативу та звернулися до органу державної реєстрації, надавши всі необхідні документи.

Чи є в органу державної реєстрації підстави для відмови у здійсненні державної реєстрації? Дайте визначення виробничого кооперативу. Визначте особливості правового становища виробничих кооперативів.

Завдання 28.11

Керуючись нормами Господарського кодексу України, знайдіть правильну відповідь:

Корпорація	Договірне об'єднання, створене, із метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих і управлінських функцій, розвитку спеціалізації та кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових і матеріальних ресурсів для задоволення, переважно, господарських потреб учасників асоціації. У статуті має бути зазначено, що вона є господарською асоціацією. Не має права втручатися в господарську діяльність підприємств-учасників. За рішенням учасників може бути уповноважена представляти їхні інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями
Асоціація	Договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, із делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління
Консорціум	Статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій, на основі їхньої фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання із централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності. Учасники наділяють об'єднання частиною своїх повноважень, у тому числі правом представляти їхні інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями. Учасники не можуть бути одночасно учасниками іншого такого ж об'єднання
Концерн	Тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо). Використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, у порядку, визначеному його статутом. У разі досягнення мети його створення припиняє свою діяльність

Тема 29. Організація господарської діяльності

1. Законодавство, що регламентує порядок державної реєстрації суб'єктів підприємництва.
2. Особливості державної реєстрації фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності.
3. Особливості реєстрації юридичних осіб.
4. Отримання дозволів на початок роботи.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [28; 31 – 34; 49; 96; 102; 103; 107].

Завдання 29.1

Громадянин Кізлов Р., зареєстрований у м. Полтаві, а фактично проживає в гуртожитку, що знаходиться в м. Харкові, звернувся до виконавчого комітету Комінтернівського району м. Харкова із заявою про його державну реєстрацію як фізичної особи-підприємця. Для державної реєстрації він подав власну заяву, виконану від руки російською мовою, та ксерокопію паспорта. Після закінчення 15 діб у державній реєстрації йому було відмовлено. Громадянин Кізлов Р. оскаржив рішення про відмову в державній реєстрації в суді.

Що таке "державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності"? Якими нормативними актами регулюють порядок державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності? За яким місцем та у якому порядку здійснюють державну реєстрацію фізичних осіб-підприємців? Які для цього подають документи та які вимоги висувають щодо їхнього оформлення.

Дайте юридичну оцінку ситуації та вкажіть, яке рішення має ухвалити суд.

Завдання 29.2

Петро, Михайло та Сергій вирішили створити акціонерне товариство. Для цього вони уклали засновницький договір, провели установчі збори, на яких затвердили статут та здійснили оцінювання зроблених внесків у розмірі 1 250 мінімальних розмірів заробітної плати (внесками в цьому разі стало право Петра на твір, право на використання земельної ділянки, яке належало Михайлу, та житлове приміщення, яке належало Сергію) та звернулися до реєстраційного органа за місцем проживання Петра. У державній реєстрації їм було відмовлено. Вони оскаржили рішення про відмову в державній реєстрації до суду.

Дайте визначення поняття акціонерного товариства. У якому порядку створюють акціонерне товариство? Що може бути внесками до статутного капіталу акціонерного товариства та у якому порядку здійснюють оцінювання внесків? Які відмінності створення приватних та публічних акціонерних товариств? За яким місцем та у якому порядку здійснюють державну реєстрацію юридичних осіб узагалі та акціонерних товариств зокрема?

Дайте юридичну оцінку ситуації. Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 29.3

ПАТ "Нафтогаз", зареєстроване в Київському районі м. Харкова, через зміну місцезнаходження, зафіксованого у статуті, подало до реєструвального

органу (Київського райвиконкому) документи для перереєстрації. Райвиконком відмовив ПАТ "Нафтогаз" у перереєстрації, мотивуючи це тим, що, у зв'язку зі змінами законодавства, такі дії тепер не належать до його компетенції та взагалі процедуру перереєстрації не передбачено чинним законодавством.

Чи є правомірною відмова реєструвального органу? Які дії має вчинити ПАТ "Нафтогаз"?

Завдання 29.4

Громадянин Криниченко П. П. сплатив у встановленому розмірі внесок за державну реєстрацію та, збираючись здійснювати підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, подав до органу держреєстрації такі документи:

- а) реєстраційну картку;
- б) три фотографії;
- в) копію довідки про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків;
- г) документ, що підтверджує внесення плати за державну реєстрацію;
- д) своє рішення про намір здійснювати підприємницьку діяльність із підписом усіх членів сім'ї;
- е) ксерокопію свідоцтва про шлюб;
- є) ксерокопію свідоцтва про народження дитини.

Чи є в державного реєстратора підстави для відмови П. П. Криниченку в державній реєстрації?

Тема 30. Припинення юридичних осіб та підприємницької діяльності фізичних осіб

1. Підстави та наслідки скасування державної реєстрації суб'єктів господарювання.
2. Особливості припинення господарської діяльності фізичних осіб.
3. Реорганізація юридичної особи.
4. Банкрутство суб'єктів господарювання.
5. Наслідки визнання боржника банкрутом.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [28; 31 – 34; 49; 96; 102; 103; 107].

Завдання 30.1

Товариство з додатковою відповідальністю в результаті невдалої операції із кредитом, отриманим в одному з комерційних банків, мало заборгованість перед кредиторами в розмірі 120 тис. грн, а податкових зобов'язань – на 45 тис. грн. Передбачаючи фінансовий крах, учасники ТДВ вирішили ліквідувати товариство. Порадившись із юристом, на загальних зборах вони ухвалили рішення про вихід із ТДВ усіх учасників одночасно та викуп їхніх часток товариством. Оформивши відповідний протокол і затвердивши зміни до установчих документів, вони подали останні до районної держадміністрації для реєстрації змін. Але в цьому їм було відмовлено на підставі Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань".

Який порядок ліквідації господарського товариства? Чи можна "позбавитися" підприємства без його ліквідації шляхом одночасного виходу всіх учасників?

Завдання 30.2

Задовольняючи вимоги кредиторів, відповідно до реєстру вимог кредиторів, боржник розраховувався з останніми вибірково, за своїм власним розсудом.

Чи має право боржник під час проведення процедури розпорядження майном задовольняти вимоги кредиторів? Чи встановлено календарну черговість на задоволення вимог кредиторів? Чи є умови задоволення боржником вимог кредиторів?

Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Завдання 30.3

Керуючий санацією через два місяці після винесення ухвали про санацію боржника подав комітету кредиторів план санації боржника. Після ознайомлення із планом санації, комітет кредиторів подав його керуючому санацією, щоб останній цей план затвердив.

Посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України, дайте відповідь на такі запитання:

1. Хто вправі схвалювати план санації боржника ?
2. Хто затверджує план санації боржника ?
3. Які правові наслідки затвердження плану санації боржника?

Завдання 30.4

ТОВ "Вега" протягом року торгувало пестицидами – регуляторами росту рослин, не придбавши ліцензії на здійснення цього виду діяльності. Податкова інспекція подала позов про ліквідацію товариства. Товариство проти позову заперечувало, посилаючись на те, що торгівля без ліцензії не може бути підставою для ліквідації товариства.

Які підстави передбачено законодавством для ліквідації господарських товариств? Чи може бути торгівля без ліцензії підставою для ліквідації товариства? Чи мав право податковий орган подавати подібний позов? Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 30.5

За рішенням засновників ПАТ "Рега-нова" було створено і зареєстровано дочірнє підприємство "Прима". За його статутом підприємство було утворено шляхом виділення частки майна та фінансів з основних і оборотних фондів материнського підприємства. У статуті також містилося положення про те, що дочірнє підприємство не відповідає своїм майном за борги засновника, а засновник не відповідає за борги дочірнього підприємства. Пізніше материнське підприємство ПАТ "Рега-нова" було в установленому порядку визнано банкрутом і ліквідовано. У зв'язку із цим, прокуратурою було ініційовано судовий розгляд питання про визнання недійсною зазначеної частини статуту дочірнього підприємства, що виключала взаємну відповідальність за борги й зобов'язання засновника та дочірнього підприємства.

Хто є власником майна, що передається засновником юридичної особі до статутного фонду останньої? Чи відповідає юридична особа за борги засновника? Які правові наслідки має виокремлення з підприємства одного або кількох нових підприємств? Чи будуть у такому разі підприємства відповідальними за борги засновника? Чи можуть кредитори материнського підприємства вимагати задоволення своїх вимог із майна дочірнього підприємства? Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 30.6

Керівника ТОВ "Злата" Сидорчука А. К. після ухвалення господарським судом рішення про визнання ТОВ "Злата" банкрутом було позбавлено повноважень щодо управління товариством та звільнено, у зв'язку з банкрутством підприємства. Уважаючи такі дії незаконними, А. К. Сидорчук звернувся з позовом до суду про поновлення на роботі.

Чи підлягають задоволенню позовні вимоги А. К. Сидорчука?

Обґрунтуйте відповідь, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Завдання 30.7

ПАТ "Джерело" звернулося до господарського суду із заявою про визнання ТОВ "Мрія" банкрутом, оскільки, згідно з актом звіряння зроблених розрахунків, заборгованість останнього в розмірі 38 тис. грн не було сплачено протягом трьох місяців.

Яке рішення має ухвалити господарський суд? Які умови встановлено для порушення провадження у справі про банкрутство?

Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 30.8

Ухвалою господарського суду розпорядником майна ПАТ "Промінь" було призначено В. С. Шаніна, який, окрім утручання в оперативно-господарську діяльність, припинив повноваження керівника ПАТ.

Чи має право розпорядник майна вчинювати такі дії? Якими правами наділено розпорядника майна? У яких випадках можливо припинити повноваження керівника боржника?

Тема 31. Правовий режим майна суб'єктів господарювання

1. Поняття та види правових режимів майна суб'єктів господарювання.
2. Майно як об'єкт підприємницької діяльності.
3. Склад майна суб'єкта господарювання.
4. Об'єкти майнових прав суб'єктів господарювання.
5. Захист майна та майнових прав суб'єктів господарювання.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [2; 31 – 34; 49; 96; 102; 103; 107].

Завдання 31.1

Розкрийте поняття: майно підприємства – це

Завдання 31.2

Керуючись нормами Господарського кодексу України, визначте, що не є джерелами формування майна підприємства:

- а) грошові та матеріальні внески засновників;
- б) доходи, отримані від реалізації продукції, послуг, інших видів господарської діяльності;
- в) доходи від цінних паперів;
- г) кредити банків та інших кредиторів;
- д) капітальні вкладення і дотації з бюджетів;
- е) майно, придбане в інших суб'єктів господарювання, організацій та громадян у встановленому законодавством порядку;
- є) інші джерела, не заборонені законодавством України;
- ж) пожертви.

Завдання 31.3

Джерелами формування майна казенного підприємства є:

- а) державне майно, передане підприємству, відповідно до рішення про його створення;
- б) кошти та інше майно, отримані від реалізації продукції (робіт, послуг) підприємства;
- в) цільові кошти, виділені з Державного бюджету України;
- г) кредити банків;
- д) частина доходів підприємства, отриманих ним за результатами господарської діяльності, передбачена статутом;
- е) доходи від цінних паперів.

Завдання 31.4

Комунальному підприємству "Агат" було передано в користування майно на праві господарського відання. Через деякий час комунальне підприємство "Агат" вирішило здійснити відчуження вказаного майна – продати його, із метою покриття заборгованості перед кредиторами.

Керуючись нормами Господарського кодексу України, визначте поняття та ознаки права господарського відання. Чим відрізняється господарське відання від оперативного управління? Чи має право комунальне підприємство "Агат" відчужувати майно, передане йому на праві господарського відання?

Завдання 31.5

Під час створення акціонерного товариства "ААА" засновниками було сформовано статутний капітал, що становив 1 250 мінімальних заробітних плат. Як внески до статутного капіталу засновники внесли рухоме та нерухоме майно, що належало їм на праві приватної власності.

Керуючись нормами Закону України "Про акціонерні товариства", визначте правовий режим майна акціонерного товариства Чи переходить майно засновників у власність акціонерного товариства? Чи втрачають право власності на майно акціонери-засновники?

Завдання 31.6

Командитне товариство, що складається з одного повного учасника та чотирьох вкладників, що мають однакові частки, сукупний обсяг яких перебуває на гранично припустимому рівні, визнано банкрутом. Ліквідаційна комісія виявила, що борги товариства на 200 тис. грн перевищують його майнову базу, навіть після вживання заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості. До того ж виявилось, що вкладники тільки лише на 25 % оплатили свої внески у статутний фонд, розмір якого, відповідно до установчого договору, становить 480 тис. грн.

Якою буде участь кожного з учасників у покритті заборгованості товариства?

Завдання 31.7

Міністерство промисловості видало наказ про утворення державного комерційного підприємства. За умовами наказу підприємству на праві господарського відання передавали майно, необхідне для здійснення господарської діяльності. Розмір частки держави у статутному капіталі не визначали. Державне підприємство уклало договір постачання з акціонерним товариством, однак умови договору першим не було виконано. Акціонерне товариство висунуло позов до держави в особі Казначейства, у якому вимагало відшкодувати завдані йому невиконанням договору збитки.

Представник Казначейства заперечив позов на тій підставі, що комерційні державні підприємства не фінансують з державного бюджету, вони є самостійними суб'єктами господарювання щодо яких у держави існують лише корпоративні права. Із цих міркувань держава не може брати на себе відповідальність за зобов'язаннями свого комерційного підприємства, а воно має відповідати в межах належних йому грошових коштів.

Що таке "підприємство"? Які існують види підприємств? Чим характеризується державне комерційне підприємство? Вирішіть суперечку.

Завдання 31.8

Директор державного машинобудівного підприємства через скрутне фінансове становище підприємства вирішив реалізувати частину майна, у тому числі й заводський клуб, чотири верстати, вантажний автомобіль, дві тонни металопрокату.

Який порядок реалізації майна державного підприємства? Чим майнові права державного підприємства відрізняються від аналогічних прав підприємств інших форм власності?

Контрольні запитання до змістового модуля 5

1. Визначте поняття підприємництва.
2. Визначте поняття господарської діяльності.
3. У чому відмінність між поняттями "господарська діяльність" та "підприємницька діяльність"?
4. Охарактеризуйте види суб'єктів господарювання.
5. Охарактеризуйте правовий статус фізичних осіб-підприємців.
6. Охарактеризуйте юридичні особи як суб'єкти господарювання.
7. Розкрийте поняття та порядок створення юридичних осіб.
8. Охарактеризуйте поняття та порядок здійснення державної реєстрації суб'єктів господарювання.
9. Розкрийте поняття та призначення ліцензування.
10. Розкрийте поняття та види господарських товариств.
11. Охарактеризуйте правовий статус акціонерного товариства.
12. Охарактеризуйте правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю.
13. Охарактеризуйте правовий статус товариства з додатковою відповідальністю.
14. Розкрийте особливості правового статусу повного товариства.
15. Охарактеризуйте особливості правового становища командитного товариства.
16. Розкрийте поняття виробничого кооперативу.
17. Розкрийте поняття та класифікацію підприємств.

18. Охарактеризуйте правовий статус приватного підприємства.
19. Охарактеризуйте правовий статус комунального підприємства.
20. Розкрийте поняття та ознаки державного підприємства.
21. Охарактеризуйте особливості правового становища казенного підприємства.
22. Охарактеризуйте передбачені чинним законодавством види господарських об'єднань.
23. Охарактеризуйте поняття та підстави припинення діяльності суб'єктів господарювання.
24. Розкрийте ліквідацію та реорганізацію як форми припинення суб'єктів господарювання.
25. Розкрийте порядок державної реєстрації припинення юридичної особи.
26. Розкрийте порядок державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця.

Змістовий модуль 6

Господарські зобов'язання та господарські договори

Тема 32. Загальні положення про договори у сфері господарської діяльності

1. Поняття та функції договору.
2. Класифікація договорів, порядок укладання, зміни та розірвання господарських договорів.
3. Зміст господарського договору. Підстави та наслідки визнання договорів недійсними та неукладеними.
4. Виконання та способи забезпечення виконання договірних зобов'язань.
5. Відповідальність за порушення договірних зобов'язань.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [28; 30 – 34; 49; 96; 102; 103; 107].

Завдання 32.1

Заповніть пропущене:

Господарським визнають зобов'язання, що виникає між _____ та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання на підставах, передбачених Господарським кодексом України, унаслідок якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний учинити певну дію _____ на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або _____, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони _____.

Завдання 32.2

Заповніть пропущене:

Майново-господарські зобов'язання, які виникають між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і негосподарювальними суб'єктами – юридичними особами – на підставі господарських договорів, є _____.

Завдання 32.3

Визначте випадки, у яких укладання господарського договору є обов'язковим:

- а) якщо договір засновано на державному замовленні;
- б) виконання договору є обов'язком для суб'єкта господарювання у випадках, передбачених законом;
- в) існує пряма вказівка закону щодо обов'язковості укладання договору для певних категорій суб'єктів господарювання чи органів державної влади або органів місцевого самоврядування;
- г) укладання господарського договору є обов'язковим завжди.

Завдання 32.4

Визначте, що зі вказаного не зараховано законодавцем до порядку визначення змісту договору сторонами під час укладання господарських договорів:

- а) вільне волевиявлення, коли сторони мають право погоджувати на свій розсуд будь-які умови договору, що не суперечать законодавству;

б) взірцевий договір, рекомендований органом управління суб'єктам господарювання для використання під час укладання ними договорів, коли сторони мають право за взаємною згодою змінювати окремі умови, передбачені цим договором, або доповнювати його зміст;

в) типовий договір, затверджений Кабінетом Міністрів України, чи у випадках, передбачених законом, іншим органом державної влади, коли сторони не можуть відійти від змісту типового договору, але мають право конкретизувати його умови;

г) договір приєднання, запропонований однією стороною для інших можливих суб'єктів, коли ці суб'єкти в разі вступу в договір не мають права наполягати на зміні його змісту;

д) наявні в господарюванні договори.

Завдання 32.5

Заповніть пропущене:

1. Зміст господарського договору становлять _____, визначені угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань, як погоджені сторонами, так і ті, що приймаються ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства.

2. Господарський договір вважають укладеним, якщо між сторонами в передбачених законом порядку та формі _____ є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів цього виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї зі сторін має бути досягнуто згоду.

3. Під час укладання господарського договору сторони зобов'язані в будь-якому разі погодити _____, _____ та _____ договору.

4. Умови про предмет у господарському договорі повинні визначати _____ (номенклатуру, асортимент) та _____ продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх _____. Вимоги щодо якості предмета договору визначають, відповідно до обов'язкових для сторін нормативних документів, а в разі їхньої відсутності – у договірному порядку, із дотриманням умов, що забезпечують захист інтересів кінцевих споживачів товарів і послуг.

5. _____ у господарському договорі визначають у порядку, установленому цим Кодексом, іншими законами, актами Кабінету Міністрів України. За згодою сторін у господарському договорі може бути передбачено

доплати до встановленої ціни за продукцію (роботи, послуги) вищої якості або виконання робіт у скорочені терміни порівняно з нормативними.

6. У разі визнання погодженої сторонами в договорі ціни такою, що порушує вимоги антимонопольно-конкурентного законодавства, антимонопольний орган має право вимагати від сторін зміни умови договору щодо ціни.

7. _____ господарського договору є _____, упродовж якого існують господарські зобов'язання сторін, що виникли на основі цього договору. На зобов'язання, що виникли у сторін до укладання ними господарського договору, не поширюються умови укладеного договору, якщо договором не передбачено інше. Закінчення _____ господарського договору не звільняє сторони від відповідальності за його порушення, що мало місце під час дії договору.

Завдання 32.6

Дайте визначення неустойки та вкажіть, які функції вона виконує у сфері цивільно-правового регулювання суспільних відносин.

Назвіть види неустойки, залежно від основ її встановлення, і визначте, про який вид неустойки мова йде в наведеній ситуації. Укажіть, чи є в Товариства підстави для висунування вимоги про неустойку. Визначте, як співвідносяться неустойка та збитки, неустойка та відсотки за користування чужими коштами. Дайте відповідь, що підлягає стягненню в наведеній ситуації.

Завдання 32.7

ТОВ "Білий папуга" і ЗАТ "Синій кіт" уклали попередній договір, у якому визначили, що основний договір вони укладуть протягом дев'яти місяців із дня укладання попереднього. Погоджуючи зміст попереднього договору, сторони обговорили, але не відобразили в тексті угоди ряд умов, за якими не знайшли єдиного безперечного варіанта, і вирішили остаточно домовитися під час укладання основного договору.

Через півроку сторони вирішили продовжити роботу з оформлення договору, але укладання основного договору затягувалося. За місяць до закінчення терміну дії попереднього договору ТОВ "Білий папуга" звернулося до господарського суду з позовом до ЗАТ "Синій кіт" про спонукання до укладання основного договору.

Дайте визначення попереднього й основного договорів і вкажіть, про що повинні домовитися сторони відносин під час укладання попереднього

договору. Визначте характер і правові наслідки дій учасників наведеної ситуації з укладання попереднього договору. Дайте відповідь, чи є правові підстави для спонукання до укладання основного договору в наведеній ситуації.

Тема 33. Договори про передавання майна у власність та користування

1. Договір купівлі-продажу, його види.
2. Особливості оптової купівлі-продажу.
3. Договір роздрібної купівлі-продажу.
4. Договір міни. Бартерний договір. Договір безоплатного передавання (дарування). Договір постачання. Договір контрактації.
5. Поняття та зміст договору найму (оренди).
6. Види договорів найму (оренди).
7. Договір лізингу та його види.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [28; 31 – 34; 49; 96; 102; 103; 107].

Завдання 33.1

Визначте поняття таких договорів:

- а) договір купівлі-продажу;
- б) договір міни;
- в) договір безоплатного передавання (дарування);
- г) договір постачання;
- д) договір контрактації сільськогосподарської продукції;
- е) договір енергопостачання.

Завдання 33.2

Фізична особа-підприємець Петров А. та фізична особа-підприємець Іванов В. уклали договір контрактації сільськогосподарської продукції.

Визначте поняття та функції договору в господарській діяльності. Чи є договір контрактації сільськогосподарської продукції господарським договором? Розкрийте зміст договору контрактації сільськогосподарської продукції.

Завдання 33.3

ТОВ "Лекс" і ТОВ "Арфа" підписали договір купівлі-продажу автомобіля, у тексті якого залишився непогодженим предмет. Незважаючи на це, ТОВ "Лекс" передало автомобіль у власність ТОВ "Арфа" за актом приймання-передавання, підписаному уповноваженими представниками сторін. За умовами договору гроші, що належить сплатити за автомобіль, ТОВ "Арфа" перелічує на розрахунковий рахунок продавця після закінчення трьох місяців із моменту підписання акта приймання автомобіля. Прошло чотири місяці. ТОВ "Лекс" не отримало від покупця гроші та звернулося до суду, зажадавши стягнути з ТОВ "Арфа" суму вартості автомобіля, відсотки за користування чужими коштами та неустойку за прострочення платежу. Суд кваліфікував угоду купівлі-продажу автомобіля нікчемною, застосував реституцію та зобов'язав ТОВ "Арфа" повернути автомобіль власнику.

Визначте, як закон кваліфікує непогодженість істотних умов договору, і дайте відповідь, чи може це призводити до недійсності угод. За позитивної відповіді назвіть норми конкретних статей. За негативної – поясніть чому. Назвіть підстави для застосування реституції та дайте відповідь, чи мали вони місце в наведеній ситуації.

Завдання 33.4

ТОВ "Фрегат" та ФОП Луценко А. Л. уклали договір постачання автозапчастин. Під час укладання договору сторони термін дії договору не погодили та не прописали в самому договорі. Через деякий час між сторонами виникла суперечка на підставі того, що ТОВ "Фрегат" перестав виконувати умови договору. ФОП Луценко А. Л. звернувся до ТОВ "Фрегат" із претензією про невиконання умов договору, на це йому письмово повідомили про те, що термін дії договору закінчився. Жодна зі сторін до закінчення терміну дії договору не виявила бажання продовжити його дію, тож договірних відносин між сторонами не існує.

Визначте особливості укладання договору постачання. Що є істотними умовами договору постачання? На який термін укладають договір постачання? Чи буде мати безстроковий характер договір постачання, у якому не вказано термін його дії?

Завдання 33.5

ПАТ "Залізобетон" 03.02.2016 р. уклало договір із ТОВ "Буд-сервіс" на постачання щомісячно до 03.02.2017 р. бетонних конструкцій для

будівництва двох дев'ятиповерхових будинків. Згідно з вимогами стандартів, як було обумовлено в договорі, конструкції мають бути виготовлені з цементу міцністю 500 одиниць із застосуванням металевої арматури діаметром 8 мм. У зв'язку з тим, що ПАТ "Залізобетон" отримало від ПАТ "Цемент" цемент міцністю 300 од., а арматуру діаметром 5 мм, воно виготовило конструкції із застосуванням цих компонентів і протягом двох місяців поставляло свою продукцію ТОВ "Будсервіс". Останнє неодноразово повідомляло про те, що конструкції не відповідають вимогам якості, але ПАТ продовжувало постачання саме такої продукції. У травні 2016 року ТОВ "Будсервіс" у письмовій формі повідомило постачальника про те, що договір постачання від 03.02.2016 р. воно вважає розірваним і вимагає відшкодування збитків, у зв'язку з постачанням недоброякісної продукції на суму 300 000 грн. Постачальник отримав це повідомлення 17.05.2016 р., але згоди на розірвання договору не дав і надіслав ТОВ претензію із зустрічними вимогами про виплату йому пені в розмірі 1 000 грн за несвоєчасну оплату поставленої продукції та шкоду, заподіяну, у зв'язку з відмовою прийняти поставлену продукцію на суму 300 000 грн.

Які підстави та порядок розірвання договору постачання?

Завдання 33.6

Відповідно до укладеного договору, ТОВ "Люкс" було зобов'язано поставити 17 квітня редакції газети "Ранок" 20 комп'ютерів, за які редакція здійснила попередню оплату за ціною 20 000 грн за кожний комп'ютер. У договорі сторони передбачили, що за недопоставлення сплачує редакції неустойку за недопоставлені товари. 14 серпня редакція звернулася до господарського суду з позовом до ТОВ "Люкс" про стягнення з ТОВ усієї перерахованої суми, неустойки за недопоставлення товарів і відсотків за користування чужими грошовими коштами за період із 18 квітня до 14 серпня. 21 серпня комп'ютери було поставлено та прийнято редакцією. У ході розгляду спору в господарському суді ТОВ "Люкс" не визнало позовні вимоги, посиляючись на те, що свої зобов'язання воно виконало.

Чи є підстави для задоволення позовних вимог редакції газети "Ранок"?

Завдання 33.7

ТОВ "Мавка" уклало за участю банку "Укрсхідбанк" і машинобудівельного заводу договір лізингу, за яким отримало в лізинг терміном на чотири роки устаткування для лісопильні. Лісопильню було поставлено

та змонтовано представниками заводу. Однак у процесі експлуатації неодноразово виявлялися виробничі дефекти лісопильні, що зробило її подальше використання вкрай не вигідним. ТОВ "Мавка" звернулося до заводу з вимогою замінити устаткування, однак завод відмовив, пояснивши, що в цей час устаткування для лісопилень він не виробляє та задовольнити вимоги не має можливості. Тоді ТОВ "Мавка" звернулося до банку із проханням розірвати договір лізингу.

Банк, своєю чергою, також відмовив ТОВ "Мавка", вважаючи, що відповідальність за вибір постачальника і всі пов'язані із цим ризики повинен узяти на себе лізингоотримувач. Водночас, банк заявив, що згоден розірвати договір, якщо йому буде відшкодовано повну вартість устаткування для лісопильні та неотримані доходи у формі платежів за користування лісопильнею. ТОВ "Мавка" така пропозиція не задовольнила, і воно звернулося до суду з позовом про розірвання договору лізингу.

Вирішіть справу.

Завдання 33.8

ПАТ "ШШШ" уклало договір оренди з ПАТ "МММ", згідно з яким ПАТ "МММ" зобов'язалося наступного дня після укладання договору передати ПАТ "ШШШ" в користування на термін 6 міс. за плату в розмірі 20 000 грн на міс. кондиціонер промисловий потужністю не менш ніж 2 000 м³ на год. виробництва Японії або європейської країни, що був у користуванні не більше від одного року. За несвоєчасне передавання предмета оренди договором було встановлено неустойку в розмірі 10 000 грн. Кондиціонер ПАТ "МММ" не передало, і ПАТ "ШШШ" звернулося до суду з вимогою до ПАТ "МММ" про передавання кондиціонера, відшкодування збитків за прострочення та стягнення обумовленої договором неустойки.

Вирішіть справу.

Завдання 33.9

ТОВ "Карамель" направило ТОВ "Солодко" лист, яким просило не пізніше від 20 жовтня поточного року поставити на свою адресу 200 т. цукру-піску. ТОВ "Солодко" відвантажило замовлену кількість цукру-піску 15 жовтня за відвантажувальними реквізитами ТОВ "Карамель", повідомленим у листі. Отримавши цукор-пісок, ТОВ "Карамель" відмовилося від прийняття товару, указавши, що слідом за листом із проханням про відвантаження цукру-піску, було надіслано телеграму про відмову від постачання,

у зв'язку з тим, що цукор-пісок вже отримано від іншого постачальника. Пізніше з'ясувалося, що таку телеграму ТОВ "Солодко" не отримало, оскільки секретар ТОВ "Карамель" указала неправильну адресу.

Дайте визначення поняття оферти. Складіть лист і телеграму від імені ТОВ "Карамель". Вирішіть, укладений чи ні договір про постачання цукру-піску. За позитивної відповіді вкажіть момент укладання договору; за негативної – поясніть чому. Чи має значення для наведеної ситуації дата отримання товару і чи буде відрізнятися правове регулювання відносин сторін у випадках отримання товару: а) 19 жовтня; б) 25 жовтня.

Тема 34. Договори про виконання робіт

1. Поняття та види договорів про виконання робіт.
2. Загальна характеристика договору підряду.
3. Особливості договору підряду на капітальне будівництво.
4. Особливості договору підряду на проектні та пошукові роботи.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [28; 31 – 34; 49; 96; 102; 103; 107].

Завдання 34.1

Громадянин Зуєв С. уклав договір підряду з ТОВ "Будівельник", згідно з умовами якого С. Зуєв, замовник, доручає, а ТОВ "Будівельник", як підрядник, зобов'язується виконати такі будівельні роботи: штукатурення стін та скосів, стягування підлоги. ТОВ "Будівельник" договірні зобов'язання не виконав. Громадянин Зуєв С. звернувся до суду за захистом своїх прав. За поясненнями Зуєва С. під час укладання зазначеного договору ТОВ "Будівельник" запевнив у тому, що має необхідну ліцензію для виконання будівельних робіт, але, як з'ясувалося пізніше, це не відповідало дійсності. Відповідач же в судовому засіданні підтвердив, що товариство дійсно, на момент укладання спірної угоди не мало ліцензії для виконання зазначених раніше будівельних робіт, проте вважає, що обов'язковість отримання такої ліцензії для виконання робіт за цим договором С. Зуєвим жодним чином не доведено.

Вирішіть ситуацію по суті. Чи необхідно ТОВ "Будівельник" мати ліцензію на виконання робіт, що є предметом договору?

Завдання 34.2

Суб'єкт підприємницької діяльності – фізична особа Орлов С. В., маючи відповідний фах, уклав договір із ПАТ "Будпром" на розроблення проектної документації на об'єкт, який мав бути збудований ПАТ "Будпром". Фінансова інспекція подала позов про визнання договору недійсним, мотивуючи це тим, що у С. В. Орлова немає ліцензії на зайняття будівельною діяльністю, у тому числі на виконання проектних робіт для будівництва. Крім того, у позові фінансова інспекція просила стягти з С. В. Орлова всі кошти, що були отримані ним за договором, на користь держави. ПАТ "Будпром" проти позову заперечувало, посилаючись на те, що договір має бути визнаний недійсним на підставі Цивільного кодексу України. Тому ПАТ "Будпром" має бути повернено на підставі ЦКУ всі кошти, отримані п. Орловим С. В. за недійсною угодою та ще й відшкодовано моральну шкоду.

Які вимоги законодавством встановлено для договору на розроблення проектної документації? Який порядок отримання ліцензії на здійснення господарської діяльності? Чи підлягає ліцензуванню будівельна діяльність, якою займався С. В. Орлов? Які правові наслідки будуть у разі укладення угоди в межах господарської діяльності, що потребує ліцензування, без наявності ліцензії? Яке рішення має ухвалити господарський суд?

Завдання 34.3

Між ТОВ "Спецремонт" і ПАТ "Колосок" було укладено договір підряду на ремонт приміщень. Після того як ТОВ "Спецремонт" виконало частину робіт, ПАТ "Колосок" відмовилося від виконання договору й оплатило підряднику фактично виконані роботи. ТОВ "Спецремонт" звернулося з позовом до суду з вимогою оплатити всю роботу, тому що ним були зазнано збитків у результаті неправомірної відмови замовника від договору підряду.

Чи мало право ПАТ "Колосок" відмовитися від договору підряду? Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 34.4

ТОВ "Кокос" (замовник) уклало договір підряду із ПАТ "Будінвест" (підрядник) на виготовлення турбокомпресора. У встановлений договором термін оплату замовником не було здійснено.

Чи має підрядник право притримувати виготовлений ним турбокомпресор до сплати замовником заборгованості за договором підряду?

Завдання 34.5

ТОВ "Альфа" (замовник) та ТОВ "Алекс Групп" (підрядник) уклали договір підряду на виконання робіт із поточного ремонту виробничих помешкань. ТОВ "Алекс Групп" виконало роботи, про що було належним чином складено та підписано сторонами акт. Однак замовник своїх обов'язків з оплати підрядних робіт не виконав.

Протягом якого часу ТОВ "Алекс Групп" може звернутися до суду з позовом про стягнення суми заборгованості із замовника?

Завдання 34.6

Аптека ТОВ "Лайф" запросило для оформлення свого торговельного залу художника-дизайнера Савченка П. Л. Перед художником було поставлено завдання – оформити вітрини аптеки та її торговельного залу для поліпшення його естетичного вигляду. Оформлення мали здійснювати з матеріалів та за ескізами П. Л. Савченка. Термін виконання замовлення становив один місяць. Керівник ТОВ звернувся до юрисконсульта із проханням підготувати відповідний проект договору.

Дайте правову кваліфікацію відносин між художником-дизайнером Савченком П. Л. і ТОВ "Лайф". Складіть проект договору.

Тема 35. Договори про надання послуг

1. Транспортні договори.
2. Система та види перевезення вантажів, їхнє правове регулювання.
2. Договір страхування. Види договору страхування.
3. Правове регулювання розрахункових та кредитних відносин.
4. Агентські відносини у сфері господарювання.

Література: основна [4; 9; 11 – 15]; додаткова [28; 31 – 34; 49; 96; 102; 103; 107].

Завдання 35.1

Посилаючись на норми законодавства, дайте визначення таких договорів про надання послуг:

- а) договір перевезення вантажів – це _____;
- б) договір перевезення пасажирів і багажу – це _____;

- в) договір транспортної експедиції – це _____;
- г) договір страхування – це _____;
- д) договір позики – це _____;
- е) кредитний договір – це _____;
- є) договір доручення – це _____;
- ж) договір комісії – це _____;
- з) договір консигнації – це _____;
- и) договір зберігання – це _____.

Завдання 35.2

За залізничною накладною на адресу ПАТ "Дніпропаливо" шахтою було відвантажено 70 т вугілля. На проміжній станції "Павлоград" під час приймання вагону було помічено неправомірне його завантаження вугіллям, заглиблення всередині вагона. У ході перевірки маси вантажу було виявлено нестачу 3 т вугілля на суму 8 000 грн, про що було складено акт від 13 жовтня 2016 року, крім того, в акті про технічний стан вагона було зазначено, що його несправність могла виникнути під час завантаження, яке здійснювалося засобами відправника. Оскільки вантажоотримувач здійснив попередню оплату вугілля, в тому числі й недопоставленого, він звернувся із претензією до відправника та Придніпровської залізниці з вимогою про сплату йому 8 000 грн тобто вартості недопоставленого вугілля. Відправник відхилив претензійні вимоги вантажоотримувача, мотивуючи тим, що мали місце порушення терміну складання комерційного акту, а саме:

вагон прибув на станцію 11 жовтня 2016 року, а акт складено лише 13 жовтня 2016 року, що є порушенням ст. 129 Статуту залізниць;

термін доставляння вантажу було перевищено на 6 діб.

Перевізник задовольнив претензійні вимоги наполовину. Не погоджуючись із цим, вантажоотримувач звернувся до господарського суду із позовом до відправника та залізниці про відшкодування збитків, що виникли через нестачу вугілля.

Як вирішити справу?

Завдання 35.3

ТОВ "Півень" вирішило надати фінансову допомогу ВАТ "Омега", для чого було укладено договір про надання платної фінансової допомоги. Цим договором передбачалося, що допомогу буде надано

у вигляді видачі ТОВ "Півень" переказних векселів на користь ВАТ "Омега", якими останнє має розрахуватися зі своїми постачальниками. Акцептантом векселів було визначене товариство "Інвестбуд". Після отримання векселів ВАТ "Омега" висунуло їх до акцепту товариству "Інвестбуд", яке їх акцептувало. Однак після настання терміну платежу за векселями товариство "Інвестбуд" відмовилося їх сплачувати, посилаючись на відсутність коштів. ВАТ "Омега" звернулося до господарського суду з позовом про стягнення вексельної суми.

Чи підлягає стягненню вексельна сума з відповідача? Вирішіть справу.

Завдання 35.4

9 вересня 2016 року вантажовідправником "Х" зі станції Борки Південної залізниці на адресу вантажоотримувача було відвантажено бензин А-95 вагою 89 000 кг. На шляху перевезення цистерну, у якій було відвантажено бензин, із технічних причин було замінено на іншу (з іншим номером) із пломбами, що підтверджено актами загальної форми від 15 вересня 2016 року, у ході перевірки та видання вантажу на станції Костянтинівка за накладною встановлено нестачу бензину А-95 кількістю 15 000 кг. До того ж номер пломби на цистерні не відповідав номеру, зазначеному в залізничній накладній, оскільки, замість зазначеного фактично, цистерну було опломбовано за іншим номером. Недостачу бензину та невідповідність номеру пломби було затверджено комерційним актом від 20 вересня 2016 року. Вантажоотримувач надіслав перевізнику претензію, у якій запропонував перерахувати суму нестачі за пальне. Перевізник претензією відхилив, посилаючись на ст. 111 Статуту залізниць і мотивуючи відмову тим, що вантаж прибув у справній цистерні та під неушкодженими пломбами. Вантажоотримувач звернувся до господарського суду з позовом про стягнення суми нестачі вантажу, посилаючись на наявність вини перевізника та обґрунтувавши свої вимоги ст. 113 – 114 Статуту залізниць.

Як вирішити цю справу?

Завдання 35.5

ТОВ "Крит" поставило цукор-пісок на адресу роздрібного торговця ПП Балабанова В. І. Відповідно до договору постачання покупець зобов'язаний оплатити товар протягом трьох днів із моменту його отримання. В. І. Балабанов товар не оплатив і через два місяці отримав від ТОВ

"Крит" претензію, у якій воно вимагало перерахувати суму вартості товару, відсотки за користування чужими коштами, неустойку за прострочення платежу та відшкодувати збитки, заподіяні тим, що, отримавши товар, він два місяці його не оплачував і користувався тими грошми, що повинен був перерахувати ТОВ "Крит", і тими, котрі отримав від реалізації товару своїм покупцям. У відповідь на отриману претензію ПП Балабанов В. І. оплатив вартість отриманого товару і повідомив ТОВ "Крит", що його вимоги щодо відсотків за користування чужими коштами, неустойки та збитків необґрунтовані, оскільки в договорі нічого не сказано про те, що у випадку затримки платежу за товар він має перераховувати на адресу постачальника відсотки за користування чужими коштами, неустойку за прострочення платежу і відшкодувати збитки товариства. Крім того, ПП Балабанов В. І. думає, що, перш ніж вимагати відсотки й неустойку, ТОВ "Крит" має довести, що, по-перше, його дії заподіяли товариству збитки, та, по-друге, ці збитки є істотними.

Завдання 35.6

Із пункту А до пункту Б на адресу книжкової фабрики залізницею відправлено п'ять вагонів паперу. До того ж виявилось, що під час транспортування вантаж одного з вагонів було частково пошкоджено, унаслідок непереборної сили. На підставі комерційних актів, складених під час отримання вантажу, фабрика звернулася до суду та зажадала від залізниці відшкодування збитків і сплати штрафу за пошкодження.

Яке рішення має ухвалити суд?

Завдання 35.7

На адресу трикотажної фабрики залізницею надійшло дві партії товарів. У першій партії, що прибула на станцію призначення на 10 днів пізніше від передбаченого триденного терміну доставляння, вантаж виявився пошкодженим. У другій партії товару було виявлено недостачу. На підставі комерційних актів, складених під час отримання вантажу, фабрика звернулася до суду та зажадала від залізниці відшкодування збитків і сплати штрафу за прострочення доставляння вантажу в сумі 10 178 грн. У судовому засіданні було встановлено, що за перевезення кожної партії вантажу сплачено провізну плату в розмірі 516 грн.

У господарському суді представник залізниці пояснив, що така ситуація виникла, у зв'язку з аварією потягу, який перевозив вантаж, тому

залізницю має бути звільнено від відповідальності. Крім того, на його думку, слід урахувати, що позивач не подав претензії до залізниці про стягнення завданих збитків.

Чи є підстави для задоволення вимог фабрики? Розгляньте аргументи сторін.

Тема 36. Зобов'язання про спільну діяльність. Договори про створення юридичної особи

1. Договори про спільну діяльність.
2. Склад майна та порядок здійснення внесків учасниками спільної діяльності.
3. Засновницький договір про створення юридичної особи.
4. Права й обов'язки сторін за засновницьким договором.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [21; 25; 27; 31 – 34; 96; 102; 103].

Завдання 36.1

Керуючись нормами Цивільного кодексу України, дайте визначення поняття договору про спільну діяльність.

Завдання 36.2

Громадяни України Іванов В., Петров С. і Сидоров М. вирішили укласти договір про спільну діяльність для досягнення спільної мети. Договір про спільну діяльність було укладено в усній формі. Сторони договору не мали необхідності укладати письмовий договір, оскільки вони були друзями та довіряли один одному.

Визначте порядок укладання договору про спільну діяльність. У якій формі можна укласти договір про спільну діяльність? Відповідь аргументуйте.

Завдання 36.3

Ю. Петренко та А. Посохов уклали договір простого товариства. За договором сторони (учасники) узяли на себе зобов'язання об'єднати свої внески та спільно діяти, із метою отримання прибутку. Укладаючи договір, сторони прописали, що внеском Ю. Петренка за договором є гроші, а внес-

ком А. Посохова – професійні знання, а також ділова репутація та ділові зв'язки.

Керуючись нормами законодавства про спільну діяльність, визначте, що може бути внеском у спільну діяльність? Чи можуть бути внеском професійні знання, а також ділова репутація та ділові зв'язки? Якщо так, то визначте, які вимоги законодавець установлює для таких внесків? Чи будуть уважати рівнозначними внески А. Посохова та Ю. Петренка?

Завдання 36.4

Громадяни Груздь С., Івашов В. і Гадяч К. здійснювали спільно господарську діяльність на підставі договору простого товариства. Через деякий час К. Гадяч виявив бажання припинити участь у спільній діяльності та вимагав від інших учасників повернути йому майно – швейне устаткування, що було ним внесено за договором простого товариства.

Інші учасники відмовили громадянину Гадячу К., аргументуючи свою позицію тим, що вказане майно змінило режим власності. Із права приватної власності, яке належало К. Гадячу, перейшло до режиму права спільної часткової власності з моменту підписання договору простого товариства.

Вирішіть питання по суті? Чи має право К. Гадяч на повернення свого майна? Чи можлива зміна режиму права власності із приватної на спільну часткову власність? Відповідь аргументуйте.

Завдання 36.5

Керуючись нормами Цивільного та Господарського кодексів України, Законами України "Про господарські товариства" та "Про акціонерні товариства" визначте:

- 1) поняття засновницького договору;
- 2) які юридичні особи діють на підставі засновницького договору;
- 3) для яких юридичних осіб засновницький договір діє до моменту державної реєстрації.

Відповідь аргументуйте.

Тема 37. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств

1. Правовий статус суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД).
2. Правовий режим підприємств з іноземними інвестиціями.

3. Система державного регулювання ЗЕД.
4. Тарифне і нетарифне регулювання ЗЕД.
5. Правовий режим ліцензування та квотування експорту (імпорту) товарів (робіт, послуг).
6. Правове регулювання зовнішньоекономічних контрактів.
7. Відповідальність у ЗЕД.
8. Захист прав і законних інтересів суб'єктів ЗЕД.

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [21; 25; 27; 31 – 34; 96; 102; 103].

Завдання 37.1

Між ДП "Асоціація дитячого харчування" (резидент Польщі) та ТОВ "Кроха" (резидент України) було укладено договір, відповідно до якого ДП "Асоціація дитячого харчування" зобов'язалося поставити продукцію дитячого харчування на суму 500 тис. грн. Договір було сплачено у призначений термін та в повному обсязі, але продукцію ТОВ "Кроха" було отримано лише через 10 днів після терміну постачання. У задоволенні вимоги ТОВ "Кроха" про сплату санкції за порушення терміну постачання було відмовлено. ДП "Асоціація дитячого харчування" пояснювало затримку в постачанні аварією на залізниці. ТОВ "Кроха" звернулося до суду. Справу було передано на розгляд в Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торговельно-промисловій палаті України.

Дайте правовий аналіз ситуації. Чи є вимоги ТОВ "Кроха" обґрунтованими?

Завдання 37.2

ПрАТ "Промінь" (резидент України), яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність із країнами Європи, було притягнуто до адміністративно-господарської відповідальності. У результаті перевірки ПрАТ "Промінь" податковою інспекцією було встановлено, що підприємство має валютний рахунок за межами України, але ним не було надано у встановлений термін інформації до НБУ.

Чи є правомірним притягнення ПрАТ "Промінь" до відповідальності? Який порядок відкриття валютного рахунку за межами України?

Завдання 37.3

Фірма "Гольфстрим" (резидент України) здійснювала торгівлю опалювальними системами німецького виробництва на території України. ТОВ "Тепло" (резидент України), що займається виробництвом та реалізацією аналогічних опалювальних систем та має спеціальну ліцензію (опалювальні системи вітчизняного виробництва), подало позов до суду за незаконні дії фірми "Гольфстрим" (ціна продукції фірми набагато нижча за ціну ТОВ "Тепло"). ТОВ "Тепло" звернулося до Антидемпінгового комітету щодо захисту національного товаровиробника від демпінгового імпорту.

Що передбачає спеціальна ліцензія на здійснення зовнішньоекономічної діяльності? Яке рішення має ухвалити Антидемпінговий комітет щодо захисту національного товаровиробника?

Завдання 37.4

ТОВ "Каїс" (резидент України) та "Франчайзингрупп" (резидент Литви) уклали контракт купівлі-продажу комбайнів на суму 500 тис. дол. США. Гроші було перераховано на валютний рахунок ТОВ "Каїс" через чотири місяці після митного оформлення товару. У результаті перевірки інспектором валютного відділу податкової інспекції було складено акт, який передбачав відповідальність ТОВ "Каїс" за не вживання засобів щодо вимоги заборгованості за зовнішньоекономічним контрактом.

Чи є правомірним акт податкового інспектора? Який термін сплати заборгованості за зовнішньоекономічним контрактом? Яку відповідальність передбачено за порушення терміну сплати заборгованості за зовнішньоекономічними контрактами?

Завдання 37.5

ПП "Спецхолодмонтаж" (резидент України) та корпорація "Вюрт" (резидент Польщі) уклали міжнародний договір, відповідно до якого корпорація "Вюрт" повинна була поставити лінії АКБ-102. Сума контракту становила 700 тис. дол. США. Продукцію було поставлено вчасно, але ПП "Спецхолодмонтаж" висунуло умову здійснити розрахунки за допомогою векселя. Корпорація "Вюрт" відмовилася від форми розрахунків векселем, посилаючись на те, що умови здійснення розрахунків векселем не було передбачено укладеним зовнішньоекономічним контрактом.

Здійсніть правовий аналіз цієї ситуацію. Чи є обґрунтованими вимоги ПП "Спецхолодмонтаж"?

Тема 38. Захист прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності

1. Способи та механізми захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання.

2. Розгляд господарських спорів судами загальної юрисдикції, господарськими судами та третейськими судами

Література: основна [4; 8; 11 – 15]; додаткова [21; 25; 27; 31 – 34; 96; 102; 103].

Завдання 38.1

Керуючись нормами Господарського кодексу України, заповніть пропущені слова:

Кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів. Права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищають шляхом:

- а) _____ наявності або відсутності прав;
- б) _____ повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемлюють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод із підстав, передбачених законом;
- в) _____, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання;
- г) _____, що порушують право або створюють загрозу його порушення;
- д) _____ до виконання обов'язку в натурі;
- е) _____ збитків;
- є) застосування _____ санкцій;
- ж) застосування _____ санкцій;
- з) застосування _____ санкцій;
- и) установлення, зміни та припинення господарських _____;
- і) іншими способами, передбаченими законом.

Завдання 38.2

ПрАТ "Пегас" і ТОВ "Бухта" уклали договір. Від імені ТОВ діяв генеральний директор Попов І. П., підтвердивши свої повноваження наказом про призначення на посаду та Статутом.

Згодом виявилось, що для ПрАТ "Пегас" укладена угода є значною, а дії генерального директора не схвалені загальними зборами акціонерів, незважаючи на те, що Статут товариства, на підставі якого діяв І. П. Попов, містить положення про необхідність у такому схваленні.

Дайте визначення поняття значної угоди та вкажіть правові підстави для її визначення. Назвіть фактичні підстави недійсності угоди, зробленої сторонами наведеної ситуації. Визначте правові підстави недійсності угоди та терміни, протягом яких може бути задоволено вимогу, пов'язану з недійсністю угоди.

Завдання 38.3

Пані Здор П. І. замовила в ТОВ "Навігатор" чотири вікна з відливками, підвіконням та москітними сітками. Було складено відповідний договір. Термін виконання замовлення становив один місяць, починаючи від дня сплати замовлення. П. І. Здор сплатила суму договору 18.09.2016 року. 17.10.2016 року їй зателефонували з ТОВ "Навігатор" і попрохали відстрочення виконання замовлення на тиждень на яку вона погодилася. 24.10.2016 р. вікна було встановлено з усіма комплектувальними, відповідно до замовлення. Але наступної доби, коли П. І. Здор мила вікна, вона виявила дефекти скла під наклеєними до скла позначками відділу технічного контролю. 26.10.2016 вона звернулася до ТОВ "Навігатор" із вимогою замінити вікна неналежної якості. ТОВ "Навігатор" відмовилося здійснити заміну.

Куди повинна звернутися п. Здор П. І. для захисту своїх прав? Які має права споживач у разі придбання ним товару неналежної якості? Яку відповідальність бере на себе ТОВ "Навігатор" за реалізацію недоброякісної продукції?

Контрольні запитання до змістового модуля 6

1. Розкрийте поняття та підстави виникнення господарських зобов'язань.
2. Розкрийте поняття та ознаки господарського договору.
3. Розкрийте класифікацію господарських договорів.
4. Охарактеризувати зміст та форму господарського договору.
5. Розкрийте порядок укладання, зміни та розірвання господарських договорів.
6. Охарактеризуйте способи забезпечення належного виконання господарських договорів.
7. Охарактеризуйте підстави припинення господарських зобов'язань.
8. Розкрийте відповідальність за невиконання, неналежне виконання договірних зобов'язань.
9. Розкрийте поняття, об'єкт, істотні умови та сторони за договором постачання.
10. Охарактеризуйте зміст договору контрактації.
11. Розкрийте поняття, об'єкт, істотні умови та сторони за договором оренди.
12. Охарактеризуйте договір лізингу.
13. Розкрийте поняття, об'єкт, істотні умови та сторони за договором підряду на капітальне будівництво.
14. Розкрийте поняття, об'єкт, істотні умови та сторони за договором перевезення.
15. Розкрийте поняття, істотні умови та сторони за агентським договором.
16. Розкрийте основні методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
17. Охарактеризуйте порядок ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності.
18. Розкрийте умови, що мають бути передбачені під час укладання зовнішньоекономічного договору.
19. Охарактеризуйте порядок реєстрації зовнішньоекономічного договору.
20. Охарактеризуйте відповідальність за порушення правил здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

21. Розкрийте поняття та види бірж.

22. Охарактеризуйте правове становище товарної біржі.

23. Охарактеризуйте правове становище фондової біржі.

24. Розкрийте поняття, види біржових угод та порядок їхнього укладання.

25. Розкрийте підстави притягнення суб'єкта підприємницької діяльності до кримінальної відповідальності.

26. Охарактеризуйте відповідальність суб'єкта підприємницької діяльності за здійснення підприємницької діяльності без державної реєстрації або без отримання ліцензії.

27. Охарактеризуйте відповідальність за порушення законодавства про патентування.

28. Розкрийте господарські санкції, що встановлюють за порушення господарських зобов'язань.

Рекомендована література

Основна

1. Господарське право : конспект лекцій / В. В. Сергієнко, Ж. О. Андрийченко, А. В. Галушко та ін. ; Харківський національний економічний університет. – Харків : ХНЕУ, 2010. – 444 с.
2. Захарченко П. П. Історія держави та права України : навч. посіб. для дистанц. навчання / П. П. Захарченко. – Київ : Університет "Україна", 2005. – 208 с.
3. Історія держави і права України : підручник. У 2-х т. Т. 1 / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. – Київ : Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 656 с.
4. Історія держави і права України : підручник. У 2-х т. Т. 2 / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. – Київ : Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 580 с.
5. Колпаков В. К. Адміністративне право України : навч. посіб. / В. К. Колпаков. Київ : Юрінком Інтер, 2004. – 544 с.
6. Конституційне право України : підручник. / за заг. ред. В. Ф. Погорілка. – Київ : Наукова думка : Прецедент, 2009. – 344 с.
7. Конституція України (із змінами і доп). – Київ : Атіка, 2006. – 64 с.
8. Опришко В. Ф. Правознавство : підручник / В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон. – Київ : ХНЕУ, 2003. – 317 с.
9. Правознавство : підручник / під ред. акад. АПрН України д-ра юрид. наук, проф. В. В. Копейчикова. – Харків : Юрінком Інтер : Фоліо, 2002. – 347 с.
10. Сергієнко В. В. Трудове право : конспект лекцій / В. В. Сергієнко, М. М. Топоркова ; М-во освіти і науки України, Харківський національний економічний університет. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. – 379 с.
11. Хозяйственное (предпринимательское) право Украины : учебник / под общ. ред. Р. Б. Шишки и Я. А. Чапичадзе. – Харьков : Эспада, 2007. – 552 с.
12. Цивільне право України. Академічний курс : підручник. У 2-х т. / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – Київ : Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 520 с.

13. Цивільне право України. Академічний курс : підручник : У 2-х т. / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 2. Особлива частина. – Київ : Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 408 с.

14. Цивільне право України : підручник. У 2-х кн. / О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – 2-е вид., допов. і переробл. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – Кн. 1. – 736 с.

15. Цивільне право України : підручник. У 2-х кн. / О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – 2-е вид., допов. і переробл. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – Кн. 2. – 640 с.

Додаткова

16. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения : учеб. пособ. / Е. Ф. Авдокушин – Москва : ИВЦ "Маркетинг", 1997. – 194 с.

17. Аверьянов В. Б. Аппарат государственного управления: содержание деятельности и организационные структуры. / В. Б. Аверьянов – Київ : Наукова думка, 1990. – 148 с.

18. Аверьянов В. Б. Виконавча влада: конституційні засади і шляхи реформування / В. Б. Аверьянов, О. Д. Крупчан. – Харків : Право. – 1998. – 37 с.

19. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. А. Т. Комзюка. – 2-ге вид., виправл. і доп. – Харків : Вид. Ун-ту внутр. справ, 2000. – 99 с.

20. Адміністративне право України : Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. – Київ : "Юрінком Інтер", 2007. – 544 с.

21. Азімов Ч. Н. Забезпечення договірних зобов'язань / Ч. Н. Азімов ; під ред. Н. М. Кузьменко – Харків : Консум, 1995. – 48 с.

22. Алисов Е. А. Финансовое право Украины : учеб. пособ / Е. А. Алисов. – Харьков : Эспада, 2000. – 288 с.

23. Афанасьев К. К. Административный договор : учеб. пособ. / К. К. Афанасьев ; МВД Украины, Луганский институт внутренних. Дел ; [отв. ред. А. И. Никитенко]. – Луганск : РИО ЛИВД, 2001. – 72 с.

24. Бандурка А. М. Административный процесс : учебник / А. М. Бандурка, Н. М. Тищенко. – Харьков : Изд. НУВД, 2001. – 353 с.

25. Беяневич О. А. Господарський договір та способи його укладення : навч. посіб. / О. А. Беяневич. – Київ : Наукова думка, 2002. – 280 с.
26. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підручник / Н. Б. Болотіна. – 4-те вид., стер. – Київ : Вікар, 2006. – 725 с.
27. Брагинский М. И. Договор подряда и подобные ему договоры / М. И. Брагинский. – Москва : Статут, 1999. – 254 с.
28. Васильев С. В. Хозяйственное судопроизводство Украины : учеб. пособ. / С. В. Васильев. – Харьков : Эспада, 2004. – 408 с.
29. Гайворонський В. М. Аграрне право України / В. М. Гайворонський, В. П. Жушман, В. М. Корнієнко. – Харків : Право, 2003. – 240 с.
30. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність : навч.-метод. посіб. / С. Т. Гончарук ; Національний авіаційний університет. – Київ : НАУ, 2005. – 118 с.
31. Господарське право України : навч. посіб. У 2-х ч. Ч. 1 / О. П. Гетманець, Ю. М. Жорнокуй, О. М. Шуміло та ін. ; за заг. ред. О. П. Гетманець, Ю. М. Жорнокуя, О. М. Шуміла. – Київ : Хай-Тек Прес, 2013. – 368 с.
32. Господарське право України : підручник / за ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана. – Харків : Право, 2005. – 384 с.
33. Господарське право : практикум / за заг. ред. В. С. Щербини. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Київ : Юрінком Інтер, 2003. – 416 с.
34. Господарський кодекс України. – Харків : Одиссей, 2010. – 240 с.
35. Господарський процесуальний кодекс України. – Харків : Фоліо. – 2010. – 160 с.
36. Земельний кодекс України № 2768–III від 25.10.2001 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3 – 4. – Ст. 27.
37. Кодекс законів про працю № 322–VIII від 10.12.1971 р. зі змінами і доповненнями: // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375
38. Кодекс торговельного мореплавства України № 176/95–ВР від 23.05.1995 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 47 – 52. – Ст. 349.
39. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073–X від 07.12.1984 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
40. Костюченко О. А. Банківське право : підручник. / О. А. Костюченко – 3-тє вид. – Київ : Вид. "А. С. К". 2003. – 928 с.

41. Кримінальний кодекс України № 2341–III від 05.04.2001 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.

42. Куркін М. В. Ревізії та перевірки за зверненнями правоохоронних органів : навч. посіб. / М. В. Куркін, В. Д. Понікаров, Харків : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2003. – 412 с.

43. Кучерявенко Н. П. Налоговое право стран Восточной Европы. Общая часть : Беларусь, Польша, Россия, Словакия, Украина, Чехия / Н. П. Кучерявенко, – Москва : Волтерс Клувер, 2009. – 420 с.

44. Митний кодекс України № 4495–VI від 13.03.2012 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–48. – Ст. 552.

45. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України № 2801-XII від 19.11.1992 р. із змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

46. Повітряний кодекс України № 3393-VI від 19.05.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 48 – 49. – Ст. 536.

47. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–17. – Ст.112.

48. Положення про порядок укладання контрактів при прийнятті (найманні) на роботу працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 р. № 170 // Законодавство України про працю : збірник нормативно-правових актів. – Харків : Одиссей, 2004. – С. 492.

49. Попов А. А. Правовые основы внешнеэкономической деятельности : учеб. пособ. – Харьков : БУРУН; Киев : КНТ, 2008. – 384 с.

50. Правознавство : навч. посіб. / В. В. Андрійчук, Б. А. Басе, О. О. Михайлов, Ж. Ю. Половникова – Київ : ВД "Слово", 2003. – 256 с.

51. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України № 5076-VI від 05.07.2012 р. із змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 282.

52. Про альтернативну (невійськову) службу : Закон України № 1975-XII від 12.12.1991 р. із змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 188.

53. Про Антимонопольний комітет України : Закон України № 3659-XII від 26.11.1993 р. із змінами і доповненнями: // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.

54. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. із змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.

55. Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей : Закон України № 217/95-ВР від 06.06.1995 р. із змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 22. – Ст. 173.

56. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України № 2343-XII від 14.05.1992 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31 – С. 440.

57. Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування : Закон України № 208/94–ВР від 14.10.1994 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 46. – Ст. 411.

58. Про відпустки : Закон України № 504/96-ВР від 15.11.1996 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 2. – Ст. 4.

59. Про внутрішні війська МВС України : Закон України № 2235-XII від 26.03.1992 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – Ст. 397.

60. Про впорядкування застосування контрактної форми трудового договору : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 р. № 170 // Законодавство України про працю : збірник нормативно-правових актів. – Харків : Одіссей, 2004. – С. 491.

61. Про державний кордон України : Закон України № 1777-XII від 04.11.1991 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 2. – Ст. 5.

62. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні : Закон України № 2939–XII від 26.01.1993 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 110.

63. Про Державну прикордонну службу України : Закон України № 661-IV від 03.04.2003 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208.

64. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України № 2398–VI від 01.07.2010 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – С. 1381. – Ст. 509.

65. Про державну службу : Закон України № 3723-XII від 16.12.1993 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

66. Про державну таємницю : Закон України № 3855-XII від 21.01.1994 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93.

67. Про загальний військовий обов'язок і військову службу : Закон України № 2232-XII від 25.03.1992 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 385.

68. Про зайнятість населення : Закон України № 5067-VI від 05.07.2012 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 14. – Ст. 170.

69. Про залізничний транспорт : Закон України № 273-96-ВР від 04.07.1996 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 40. – Ст. 183.

70. Про захист економічної конкуренції : Закон України № 2210-14 від 11.01.2001 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.

71. Про Збройні Сили України : Закон України № 1934-XII від 06.12.1991 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 108.

72. Про звернення громадян : Закон України № 393/96-ВР від 02.10.1996 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.

73. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України № 959-XII від 16.04.1991 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1991. № 29. – Ст. 377.

74. Про колективні договори і угоди : Закон України № 3356-XII від 01.07.1993 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – Ст. 361.

75. Про культуру : Закон України №2778-VI від 14.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 24. – Ст. 168.

76. Про міліцію : Закон України № 565-XII від 20.12.1990 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

77. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 09.09.1993 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.

78. Про оборону України : Закон України №1932-XII від 06.12.1991 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 106.

79. Про оплату праці : Закон України № 108/95-ВР від 24.03.1995 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17. – Ст. 121.

80. Про освіту : Закон України № 1060-XII від 23.05.1991 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – Ст. 451.

81. Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності : Закон України № 1977-XII від 13.12.1991 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12. – Ст. 165.

82. Про основи містобудування : Закон України № 2780-XII від 16.11.1992 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 52. – Ст. 683.

83. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України № 1264-XII від 25.06.1991 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

84. Про охорону праці : Закон України № 2694-XII від 14.10.1992 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668.

85. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України № 137-98-ВР від 03.03.1998 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 34. – Ст. 227.

86. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України № 3773-VI від 22.09.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 83. – С. 7. – Ст. 3014.

87. Про прокуратуру : Закон України № 1789-XII від 05.11.1991 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

88. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України № 183/98-ВР від 05.03.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 53. – Ст. 237.

89. Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ, організацій : Постанова Кабінету Міністрів України № 245 від 03.04.1993 р. // ЗП Уряду України. – 1993. – № 9. – Ст. 184.

90. Про Службу безпеки України : Закон України № 2229-XII від 25.03.1992 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
91. Про судоустрій України і статус суддів : Закон України № 2453–17 від 07.07.2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 55/1. – С. 7. – Ст. 1900.
92. Про транспорт : Закон України № 232/94-ВР від 10.11.1994 р. зі змінами і доповненнями: // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 51. – Ст. 446.
93. Про фермерське господарство : Закон України № 973-IV від 19.06.2003 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.
94. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України № 3166-VI від 17.03.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 385
95. Прокопенко В. І. Трудове право України : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / В. І. Прокопенко. – 3-є вид., переробл. та доп. – Харків : Консул, 2002. – 528 с.
96. Саниахметова Н. А. Хозяйственное право : учебник. – Харьков : Одиссей, 2005. – 608 с.
97. Сімейний кодекс України № 2947–III від 10.01.2002 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21 – 22. – Ст. 135.
98. Трудове право України : підручник / за ред. С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. – Харків : ФІНН, 2009. – 728 с.
99. Трудовое право Украины в вопросах и ответах : учеб.-справ. пособ. / под ред. В. В. Жернакова. – 4-е изд., перераб. и доп. – Харьков : Одиссей, 2005. – 592 с.
100. Трудовое право Украины : учеб. пособ. / В. С. Венедиктов. – Харьков : Консум. – 2004. – 304 с.
101. Финансовое право : учебник / под ред. акад. И. Н. Пахомова. – 3-е, изд. с изм. и доп. – Харьков : Одиссей, 2007. – 328 с.
102. Хозяйственное право : учебник / под ред. В. К. Мамутова. – Київ : Юринком Интер, 2002. – 912 с.
103. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

104. Цивільний кодекс України : коментар. – Харків : Одиссей, 2003. – 856 с.

105. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18.03.2004 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40 – 42. – Ст. 492.

106. Чапичадзе Я. А. Правовое регулирование страховой деятельности в Украине : учеб. пособ. – Харьков : Апекс+, 2004. – 416 с.

107. Щербина В. С. Господарське право : навч. посіб. – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – 656 с.

Інформаційні ресурси

108. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>.

109. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України "Урядовий портал України". – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control>.

110. Офіційний сайт Інституту проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого. – Режим доступу : <http://www.legality.kiev.ua>.

111. Портал Лига Закон : Законы Украины, последние новости Украины. – Режим доступа : <http://www.ligazakon.ua>.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Основи теорії держави та права.....	5
Тема 1. Основи теорії держави	5
Тема 2. Загальне поняття права	9
Тема 3. Норми права	11
Тема 4. Джерела права	12
Тема 5. Система права.....	14
Тема 6. Реалізація права.....	14
Тема 7. Поняття законності та правопорядку.	
Правопорушення і юридична відповідальність	18
Кросворд до змістового модуля 1	21
Контрольні запитання до змістового модуля 1	23
Змістовий модуль 2. Адміністративне право.....	24
Тема 8. Предмет і система адміністративного права	24
Тема 9. Громадяни як суб'єкти адміністративного права	25
Тема 10. Державні службовці як суб'єкти адміністративного права.....	27
Тема 11. Адміністративне правопорушення та адміністративна відповідальність	30
Приклад вирішення завдання.....	34
Контрольні запитання до змістового модуля 2.....	35
Змістовий модуль 3. Основи цивільного та сімейного права	35
Тема 12. Поняття цивільного права та цивільних правовідносин	35
Тема 13. Суб'єкти цивільного права	40
Тема 14. Цивільно-правові угоди (правочини). Представництво в цивільному праві	43
Тема 15. Зобов'язальне право	47
Тема 16. Основи сімейного права України	51
Контрольні запитання до змістового модуля 3.....	54
Змістовий модуль 4. Трудове право	55
Тема 17. Поняття, предмет та значення трудового права.	
Джерела трудового права	55
Тема 18. Колективні договори й угоди.....	59
Тема 19. Укладання трудового договору.....	63
Тема 20. Зміна трудового договору	66

Тема 21. Припинення трудового договору	69
Тема 22. Робочий час і час відпочинку	71
Тема 23. Оплата праці. Гарантійні та компенсаційні виплати	74
Тема 24. Дисципліна праці. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору	77
Тема 25. Охорона праці. Трудові спори. Нагляд і контроль за дотриманням трудового законодавства	82
Контрольні запитання до змістового модуля 4	87
Змістовий модуль 5. Загальна характеристика господарського законодавства	89
Тема 26. Поняття та види господарської діяльності	89
Тема 27. Державне регулювання господарської діяльності в Україні	92
Тема 28. Суб'єкти господарської діяльності	98
Тема 29. Організація господарської діяльності	103
Тема 30. Припинення юридичних осіб та підприємницької діяльності фізичних осіб	105
Тема 31. Правовий режим майна суб'єктів господарювання	108
Контрольні запитання до змістового модуля 5	111
Змістовий модуль 6. Господарські зобов'язання та господарські договори	112
Тема 32. Загальні положення про договори у сфері господарської діяльності	112
Тема 33. Договори про передавання майна у власність та користування	116
Тема 34. Договори про виконання робіт	120
Тема 35. Договори про надання послуг	122
Тема 36. Зобов'язання про спільну діяльність. Договори про створення юридичної особи	126
Тема 37. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств	127
Тема 38. Захист прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності	130
Контрольні запитання до змістового модуля 6	132
Рекомендована література	134
Основна	134
Додаткова	135
Інформаційні ресурси	142

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ПРАВО

Практикум для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Сергієнко** Валерій Вікторович
Силенко Наталія Миколаївна
Суц Олена Петрівна та ін.

Відповідальний за видання *В. В. Сергієнко*

Редактор *О. Г. Доценко*

Коректор *О. Г. Доценко*

План 2017 р. Поз. № 161 ЕВ. Обсяг 145 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*